

M. 39580.
k.

39580

39580

39580. III, M, h.

OPATOV PRAPORŠČAK

ZGODOVINSKA POVEST

∴ SPISAL ∴

FR. REMEC

∴ LJUBLJANA ∴

NARODNA TISKARNA

I.

Topla pomladanska noč je leta 1404. objemala Zatičino in njeno okolico. Božji mir je ležal na zemlji, na katero je mesec razlival svojo nežno svetlobo in noben glas ni motil vladajoče tihote. Bila je noč, kakor ustvarjena za vasovanje.

Po poti, ki je tekla od grajščine Smreka — ležeče skoro tik Višnje gore — je počasnih korakov stopal viiek, kakih 20 let star mladenič, Andrej Rovan, praporščak zatiškega opata, mogočnega gospoda Albertusa plemenitega Lindeka. Rovanov oče je bil oskrbnik grajščine Smreka in sin se je bil prišel ta dan posloviti od njega, ker ga je mislil opat v važni zadevi pošlati do celjskega grofa Hermana, takratnega deželnega glavarja kranjskega. Sedaj se je Andrej vračal v samostan. Ni pa šel naravnost. Sredi pota je krenil v stran in je

po poljskih stezah korakal proti griču, na katerem je stala majhna kmetska koč. Požuril je svoje korake in kmalu je stal pri samotni hišici, kjer se je stisnil v senco in krepko držeč svoj kratki meč v roki pazno premostril vso okolico, če je pač sam in če ga nihče ne vidi.

— Nikogar ni — vse spi, je dejal sam sebi. Spravil je ostri meč v nožnico in se pritisnil k oknu na koncu hiše. Le trenotek je prisluškoval, potem pa rahlo potrkal na desko, ki je nadomestovala šipo. Kmalu se je deska odmaknila in dvoje temnih oči je pogledalo, kdo da je pozni klicatelj.

— Ah — Andrej, je vzkliknilo dekle pri oknu. Takoj odprem.

Andrej Rovar je stopil k vratom, ki so se hitro nato odprla in za njim ravno tako hitro zaprla.

— Moja ljuba Polonica — je šepnil Andrej, ko je stopil v temno vežo in naglo pritisnil k sebi trepetajoče dekle, ki se je pa hitro izvilo iz njegovega objema in ga potegnilo za seboj v sobo. Tu je bila med tem siva stara žena vžgala tresko in jo vtaknila med dva tramova.

— Hvaljen Jezus — je pozdravil Rovar, stopivši v sobo.

— Na vekomaj — amen, je odvrnila starka zlovoljno. Zakaj pa prihajate tako pozno po noči?

Kaj bi rekli ljudje, če bi vedeli za vaše obiske? Še sežgati bi me dal vaš premilostni gospod opat kot čarovnico, češ, da sem vas zagovorila...

— Bežite, mati, se je smejal Rovan. Ko bi premilostni gospod opat vedeli za moje obiske v vaši koči, bi koj uganili, da niste vi čarovnica, marveč to-le drobno dekle in da me ni zagovorilo, nego začaralo s svojimi temnimi očmi.

Rovan je sedel k ognjišču in potegnil Polonico poleg sebe na klop, starka pa je sedla na nasprotno stran in čemerno opazovala zaljubljeno dvojico.

— Ta ljubezen ne prinese sreče, je kakor sama sebi mrmrala starka.

— Zakaj ne? je drhteče vprašalo dekle in se tesneje privilo k zalemu mladeniču, ki ji je s toliko ljubeznijo položil roko okrog vratu.

— Iz samostana sta doslej prišli samo žalost in nesreča med ljudi.

— Ali saj jaz vendar nisem menih, je zaklical Andrej, jaz sem navaden služabnik gospoda opata.

— Pustite to službo! Kdor služi krivici in nasilstvu, je sam krivičnik in nasilnik. Če bi vi imeli poštene namene s Polonico, bi ostali pri očetu in morda postali oskrbnik — tako pa ste samostanski vojak, iz katerega ne bo nikdar nič.

Nevolja Poloničine babice ni spravila Andreja ob dobro voljo. Glasno se je zasmejal in je veselo rekel:

— Mati, kar ste povedali, so samo prazne besede. Če bi ostal pri očetu na Smreki, bi pač postal kdo ve kdaj njegov naslednik, kot praporščak zatiškega opata pa je le treba prilike, da se kako odlikujem in hitro postanem oskrbnik ali pa še kaj več. Ravno sedaj pojdem do grofa celjskega z važnimi poročili, in če dobro opravim, dobim lepo nagrado. Ali mi zaupaš, Polonica, se je obrnil Andrej do svoje izvoljenke in ji globoko pogledal v oči?

— Zaupam ti, Andrej, je odgovorilo dekle. Bog ti daj srečo, da kmalu dosežeš svoj namen.

— Le nikar ne zidajte na opatove obljube, se je zdaj zopet oglasila starka. Samostanski gospodje so že veliko obljubovali, pa so še vselej svojo besedo snedli. Samostanci samo grabijo in izsesavajo nas siromake, ki v revščini umiramo. Sami žive v izobilju in v razkošju, potratno in razuzdano...

— Babica, ne govorite tako. Samostanski gospodje so vendar božji namestniki — —

— Pa hudičevi zavezniki, je trdo in sovražno dejala starka. Krivice, ki so jih storili našemu ljudstvu, kriče do neba in pride dan, ko se bodo strašno maščevale. Nekajkrat je božja kazen že zadela te hudobneže.

— Kdaj neki? je porogljivo vprašal Andrej.

— Vi tega seveda ne veste, je odgovorila starka. Mladi ste še in v samostanu takih reči ne slišite. Toda jaz sem mnogo slišala in tudi mnogo doživela.

— Če kaj veste, pa povejte, je dejal Andrej, da bom tudi jaz vedel in se znal ravnati.

Starka je prižgala novo tresko in primaknila svoj sedež k Rovanovemu, potem pa skoro šepetaje jela pripovedovati:

— Svoj čas je bil v samostanu neki Konrad za opata. Moj stari oče ga je dobro poznal. Konrad II. je bil krut in neusmiljen človek, ki je storil veliko strašnih krivic. Več ko sto let je tega, ko je divjal po teh krajih. A zadela ga je božja kazen. Njegov zavetnik Albertus Goriški ga je napadel in premagal. Zvezal ga je z vrvmi in ga bosonogega, napol golega gnal iz Zatičine v Ljubljano in od tam na Goriško. In ko ga je gnal od tod, so ljudje drveli iz vseh koč, so pljuvali na opata, ga suvali in tolkli po njem s palicami in kosami in ubili bi ga bili kakor psa, da ga niso zavetnikovi hlapci branili z orožjem.

— Strašno, je drhtela Polonica, Rovan pa je pristavil: Prav se mu je zgodilo.

— Da, prav se mu je zgodilo, je pritrdila starka.

— In kdaj je prst božji še zadel samostan? je vprašal Rovan. Saj ste rekli, da se je to večkrat zgodilo.

— O, da, večkrat. Moj stari oče je vedel dosti takih stvari, a jaz si nisem vsega zapomnila. Ali sem pa tudi že pozabila. Zadnji kmetški punt pa mi je ostal v spominu. Kakih štirideset let je tega, kar so se kmetje spuntali. Opat in menihi so jih strašno trpinčili in zatirali in izsesavali. To so bili hudi dnovi. Nekaj menihov so kmetje ubili in vžgali nekaj samostanskih hiš, a prisiljeni so bili, da so se vdali. Opat jim je obljubil, da bo konec vsem krivicam in da ne bo nihče kaznovan zaradi punta. Komaj pa so se kmetje razšli, začelo se je maščevanje. Grozovito so ravnali z nami in — tu je starka povzdignila svoj glas — tvoj oče, Polonica, je bil pred 18 leti žrtev opatove maščevalnosti.

— Moj oče, je vzkliknilo dekle vse preplašeno. Kako to?

— Vrgli so ga v ječo — ti si bila ravnokar na svet prišla — in imeli ga zaprtega dolgo mesecev. V ječi si je nakopal strašno bolezen. Komaj so ga izpustili, ga je že pobrala smrt. Jaz ti tega doslej nisem povedala iz usmiljenja. Sedaj pa, ko imaš znanje s samostanskim človekom, nisem mogla več molčati. Če nečeš slušati mojega svarila — se boš še bridko kesala.

V sobi je zavladala tišina. Slišalo se je samo zadušeno Poloničino ihtenje. Starka je čelo vprla ob dlan svoje koščene roke in gledala srepro predse v tla, Rovn pa se je zamišljeno igral s svojim širokim klobukom.

Končno je vstal in se ljubeznjivo poslovil od Polonice. In tudi starki je dal dobro besedo.

— Mati, je rekel, če je tudi vse res, kar ste rekli, kaj to meni očitete? Božja zapoved je, da naj vsakdo zvesto služi svojemu gospodarju. To zapoved izpolnujem. Krivice nisem storil še nikomur in je ne bom in zato imam mirno vest in lahko srce. Če je božja volja, pride kmalu ura, ko pojdemo vsi trije od tod v miren kraj, kjer bomo živeli v sreči in v zadovoljnosti.

— Naj se zgodi volja božja, je dejala starka -- a meni se zdi, da vidva ne bosta nikdar mož in žena, in da vaju spravi ta ljubezen samo v nesrečo.

Rovan je odšel v jasno pomladansko noč. Besede Poloničine babice so mu nekaj časa prav močno težile srce, a pregnal je naposled vse črne misli in obšla ga je zopet mladeniška brezskrbnost in zaupnost. In ko je prišel do ovinka, od koder je v mesečini še enkrat zazrl samotno kočo na griču, je zaukal tako, da se je razlegalo daleč na okoli, potem pa prepevaje veselo fantovsko pesem hitel proti samostanu.

II.

Zatiški samostan je bil v začetku 15. stoletja najimunitnejši vseh samostanov na Kranjskem. Samostan je bil podoben malemu mestu. Kroginkrog je bil ograjen z visokim zidom, v katerem so bili v primerni razdalji napravljeni trdni stolpi, služeči za obrambo v nemirnih časih in za bivališče samostanskih vojščakov v časih miru. Razen cerkve in glavnega samostanskega poslopja je bilo na dvorišču zgrajenih še več deloma pritličnih, deloma enonadstropnih hiš, za katerimi se je razprostiral obsežen in skrbno negovan vrt.

Zatiški opat je bil eden prvih, najuglednejših in najvplivnejših velikašev v deželi in pravi kralj svojih podanikov. Leta 1398. izvoljeni opat Albertus pl. Lindek je tudi vladal svoje podanike, kakor kak kralj, čigar oblast nima nobene meje. Bil je nad vse ošaben in smel človek, trdega srca in neupogljive volje, a tudi lahkoživ in radodaren tako, da je v nekaterih letih zapravil ogromne vsote samostanskega premoženja, obremenil samostanska posestva z znatnimi dolgovi in iz kmetov iztisnil zadnje prihranke.

Tlačani so opata sovražili iz vsega srca in so mu večkrat stregli po življenju, a do živega mu niso mogli priti, kajti opat je bil osebno hraber in

neustrašen človek in ni očitno zapustil samostana nikdar, če ga ni spremljal njegov praporščak Andrej Rovn s šestimi vojščaki.

Na samostanskem dvorišču sta čakala dva vojščaka na konjih, da spremita Andreja Rovana v Celje. Andrej je bil pri opatu, da sprejme njegova naročila.

— To pismo izročiš osebno celiskemu grofu Hermanu. Pazi, da ga nihče ne dobi v roke. Morda bodo poskušali to pismo siloma vzeti, saj pater Markvard, naš častivredni priyor, se silno zanima, čemu da greš do deželnega glavarja.

— Dokler sem živ — ne pride to pismo v druge roke, je samozavestno odgovoril Andrej.

— Tako je prav! Če dobro opraviš, dobiš lepo nagrado. Da boš vedel, zakaj se gre, ti povem, da so nekateri meni podložni menihi napravili proti meni zaroto in me hočejo izpodriniti. Ha-ha! Zakrohotal se je hudobno in iz njegovih oči je švignil pravi plamen sovraštva. Radi bi se vsedli na moje mesto. A še sem jaz gospodar in zapovednik in kdor mi kljubuje, tega pohodim in poteptam kakor črva.

Ta človek je strašen; je mislil Andrej sam pri sebi, rekel pa ni ničesar.

— V tem zavoju sta dve pismi, je nadaljeval opat. Eno sem poslal jaz, drugo je pisala premi-

lostna pokroviteljica našega samostana, vojvodinja Virida. Pazi, da pismi srečno oddaš.

— Zanesite se na me, premilostni gospod opat, je odgovoril Andrej.

— Torej idi, zvesti moj praporščak, in opravi dobro svoj posel.

Andrej je pokleknil in poljubil opatu roko. Nekaj trenutkov pozneje je peketanje konjskih kopit naznanjalo opatu, da je Andrej s svojima spremljevalcema odjahal.

Andrej je s svojima vojščakoma nameraval iti čez Šmartno pri Litiji v Celje. Pot je bila tod bližja in varnejša, kakor preko Ljubljane, odločil se je pa za to pot tudi iz ozira na svoja spremljevalca, ki sta bila tukaj doma.

V hitrem diru so prispeli do grajščine Šent Lambert, ki je ležala blizu Zatičine. Dandanes ni več niti razvalin tega gradu, v katerem je v tistih časih celih trideset let prebivala vdova vojvode Leopolda, vojvodinja Virida, hči milanskega vojvode Viscontija in vneta zaščitnica zatiškega opata Albertusa.

Jahaje mimo šentlamberškega gradu je Andrej na obširnem vrtu zagledal lepo plavolaso damo gosposkega stanu, ki se je veselo kakor kako dekletce podila po vrtu z velikim rjavim psom.

— Kdo je neki to? je Andrej dejal svojima spremljevalcema. To je očitno, da je plemenitega stanu, a dolgo še ni tukaj, ker je še nikdar nisem videl.

— Morda je to sestra gospoda opata, je odgovoril eden spremljevalcev. Vsaj slišalo se je, da pride sem, ker so ji sorodniki pomrli razen opata in Friderika, ki pa sam ničesar več nima in bi nemara že moral svoj grad prodati, če bi ga naš opat ne podpiral.

— Za druge ima vedno dosti denarja. Če se oglasi kak velikaš, mu vrže deset cekinov, kakor da bi to ne bilo nič, nam pa, ki mu služimo, je zdaj še zmanjšal plače — se je jezil drugi spremljevalec, stari Matija, o katerem se je govorilo, da bi zmagal celega teleta, če bi mu ga spekli.

Rovan je molče poslušal ta pogovor. Prišedši mimo cvetoče jablane je kakor slučajno utrgal vejico, potem pa pognal svojega konja proti tistemu kraju vrta, kjer se je igrala tuja gospodična.

— Bog Vas blagoslovi, gospodična, ki ste lepa kakor pomladanski dan, je zaklical Rován in vrgel tujki vtrgano cvetje pred noge.

Presenečena je tujka pobrala cvet in zaklicala: Potujte srečno, zali vitez!

Rovan se je ozrl še potem, ko je bil že precej daleč od vrta in je videl, da stoji tuja gospodična

ob ograji, da drži jablanov cvet v rokah in gleda za njim. Zasmel se je veselo in zadovoljno in pozdravil s klobukom, potem pa pognal konja in zdirjal kakor blisk po prašni cesti.

III.

Mračilo se je že, ko so Rovani in njegova spremljevalca prišli do Save. Počasi so jahali po obrežju proti brodu, ki naj bi jih prepeljal na štajersko stran. Mislili so še ta dan jezdit naprej do Celja.

Naenkrat so slišali za seboj peketanje konjskih kopit in rožljanje orožja. Radovedni so se ozirali in Rovani je rekel svojim spremljevalcem:

— Tovariše dobimo za vožnjo čez Savo.

V diru se jim je bližalo pet vojščakov. Že ko so skoraj došli zatiške odposlance, so ti opazili, da se jim bližajo tujci s sovražnim namenom.

--- Pozor pa meč v roke, je zaklical stari Matija in v tistem hipu je skočil s svojim konjem v stran, ker je bil proti njemu drveči tujec zamahnil z mečem. Če bi ga bil zadel, bi mu bil na mestu glavo razklal. Matija je v tistem trenutku tudi vsek po napadalcu, a zadel je le konja, tega pa s tako močjo, da je koj padel in potegnil s seboj jezdeca. Matija je priskočil in sunil napadalcu svoj

meč s tako silo v prsi, da je kri brizgnila v zrak in poškropila Matijev usnjeni jopič.

— Matija — pomagaj, se je zdaj slišal Rovanov glas. Matija je takoj priskočil in videl, da se imata Rovan in drugi njegov spremljevalec boriti vsak z dvema sovražnikoma. Meči so zadevali drug ob drugega, da so kar iskre švigale. Matija je planil najprej k Rovanu, a ni se lotil napadalcev, marveč njihovih konj. Zabodel je konja od strani, tako da sta napadalca v hipu ležala na tleh. Rovan je skočil s konja in šel nad svoja sovražnika, Matija pa je hitel drugemu tovarišu na pomoč.

Prišel je prepozno. Prav ko je Matija pritekel na bojišče, se je njegov tovariš s preklano glavo zgrudil na tla, njegov konj pa je zdirjal čez polja v noč.

Tuja vojščaka sta se zdaj lotila Matije, ki pa se ni hotel bojevati ž njima, nego se je umikal, kar je mogel hitro tja, kjer je bil Rovan. Tam so se zopet spoprijeli in razvil se je ljut boj. Že je začel Matija obupavati, ko je videl, da je Rovan zadel v vrat enega napadalca, ki se je peš boril ž njim, in ga prebodel. Mož, ki je bil očitvidno vodja napadalcev, je razprostrl roke, meč je žvenketaje padel na tla in mož se je zgrudil mrtev.

Boj se je nadaljeval, a ko je Rovan presekal nogo konju svojega nasprotnika, da je ta padel z

živaljo vred, se je drugi jahač obrnil v stran in je pobjegnil. Njegovemu izgledu je sledil tudi njegov pajdaš, ki je bil že prej konja izgubil. Rovan in Matija sta ostala kot zmagovalca na bojišču.

— Prokleta je bila huda, se je zdaj oglasil Matija in ves vpehan sedel na stegno ubitega konja.

— Kaj ne vidiš, da ta-le še živi, je zaklical Rovan in skočil h konju, ki je zadnji padel in z vso težo ležal na svojem milo ječečem jezdecu.

— Če živi — mu pa vpilni luč življenja, saj jo je on tudi hotel tebi, je Matija ravnodušno odgovoril, ne da bi se premaknil s svojega sedeža.

Rovan je skočil k ranjencu, odmaknil na njem ležečega ubitega konja in vprašal sočutno:

— Si li težko ranjen, da se ne umakneš?

— Mislim, da sta mi zlomljeni roka in noga in glava razbita, je ječal ranjenec. Če ste krščanski človek, naredite hiter konec.

— Kdo si?

— Hlapec na graščini Svibno.

— In zakaj si me napadel?

— Ne vem. Reklo se mi je, naj grem z gospodom in naj storim, kar mi ukaže.

— Kdo ti je to rekel?

— Grajščinski valpet.

— In kdo vas je vodil pri napadu?

— Ne vem. Reklo se mi je, naj grem z gospodom in naj storim, kar mi ukaže.

— Kdo je ta gospod?

— Ne vem, kako se piše. Tujec je, ki pa večkrat prihaja k valptu. Pravil nam je, da ste vi trije ukradli važna pisma v zatiškem samostanu in da ga je opat poslal, naj vas vjame, žive ali mrtve.

Mož ni mogel dalje govoriti. Dihal je čedalje težje. Rovan mu je v klobuku prinesel vode, a predno je mož mogel piti, bruhnil je kri iz sebe, globoko zastokal in potem nagnil glavo. Bil je mrtev.

— Štiri duše so šle v pekel zaradi teh preklicanih opatovih pisem, je godrnjal Matija in na en požirek izpraznil malo bučo žganja, ki jo je imel pri sebi. V peklu bodo danes hudiči prav veseli.

— Kaj storiva z mrliči, je vprašal Rovan nejevoljen radi Matijevih besed.

— Če imajo denarja kaj pri sebi, ga poberiva, je odgovoril Matija in brez odlašanja začel preiskovati mrliča. Kar je našel pri njih, je vse spravil v svoje žepe.

— Najbolje bo, če poveva brodniku, kaj se je zgodilo, sicer zamudiva preveč časa.

Matija je ravno poskušal klobuk enega mrtvih napadalcev, če bi ga mogel rabiti in zaradi tega ni ničesar odgovoril.

— Idiva, se je zopet oglasil Rovan in zajahal svojega konja, ki se je mirno pasel tik bojišča.

— Dokler zadnjega mrliča ne preiščem, se ne premaknem od tod, je kratko odvrnil Matija in urno preobračal žepe mrličev, med tem ko je Rovvan počasi jahal proti brodu.

Čez nekaj časa ga je dohitel Matija in zadovoljno poročal:

— No, to pot pa ni bil boj zastonj. Tisti plešasti zlodej, ki ste mu vi prebodli vrat, je imel pri sebi dva cekina in zlato svetinjico okrog vratu.

— Vsaj svetinjico bi mu bil pustil — morda bi bila s tem rešena njegova duša.

Matija pa nikakor ni bil mnenja, da ima krščansko dolžnost skrbeti za dušo svojih sovražnikov. Prav ravnodušno je rekel:

— Bog ne gleda na svetinje, marveč na dobro srce. Tudi škornje sem mu vzel; skoro novi so in kakor meni umerjeni.

Rovan je bil ranjen in kri mu je curljala čez obraz. Matija ga je nagovarjal, naj si privošči počitka, a Rovvan ni hotel o tem nič slišati. Izpral si je rane in jih površno obvezal, potem pa poklical brodnika. Z Matijo sta se prepeljala čez Savo in še tisti večer prispela v Celje.

IV.

Bled in vidno utrujen je stopil Andrej Rován pred celjskega grofa Hermana in mu z globokim poklonom vročil precej obširen zavoj — pismo zatiškega opata.

V tem, ko je grof Herman pregledoval obširno pisanje, se je Rován naenkrat zazibal in se brez zavesti zgrudil na tla.

Strmeč je grof priskočil in videvši, da leži Rován kakor mrtev na tleh, je poklical svoje ljudi. Prihiteli so z vseh strani, hlapci in dekle, ter močili Rována z vodo in mu drgnili sence z očetom. Tudi Matija, Rovánov spremljevalec, je prištorkljál v sobo in dal s krepkimi besedami duška svojim čutilom.

— Kaj pa je s tem mladeničem? je vprašal grof. Kar naenkrat je padel na tla, kakor bi ga bila strela zadela.

— Težko je ranjen, je odgovoril Matija. Napadeni smo bili. Pet jih je prišlo na tri, a zmagali smo. Dva sta odnesla pete, trem sva pa pomagala s tega sveta. V nebeškem kraljestvu jih ne bodeva srečala.

— Kdo vas je napadel in zakaj? je izpraševal grof.

— E, ko bi to vedel. Temnilo se je že, ko so v diru prihajali za nami in kakor volkovi planili na nas. Huda nam je predla in eden naših tovarišev je tudi moral odriniti v krtovo deželo. Bil je dober dečko in škoda je, da je moral tako mlad v pekel.

— A kdo so bili napadalci — ali mar razbojniki? je nestrpno vprašal grof.

— Kdo so bili? Razbojniki že ne! Eden je bil hlapec grajščine Svibno. Zdi se mi, da so nas napadli, ker so vedeli, da ima Rovana važna pisma pri sebi. Posebno Rovana so se lotili, a dečko se je branil kakor medved. Veste, svetli gospod grof, jaz mislim, da so tolovaje poslali na nas tisti, ki bi radi našega premilostnega gospoda opata izpodrili. Teh sovražnikov ima gospod opat prav veliko — tudi med zatiškimi menihi.

— Tako — tako, je mrmral celjski grof. In v tem boju je bil ta-le dečko ranjen?

— Še prav hudo. Nagovarjal sem ga, naj se odpočije, a obljubil je opatu, da vam pismo osebno izroči, in zato se ni zmenil za moja svarila.

Rovan je prišel v tem nekoliko k sebi. Odprl je oči in se ozrl okrog sebe. Ko je zagledal Matijo, je ustne ubral v rahel usmev.

— Ali si še živ? je veselo vprašal Matija. Oh, ko bi bil zdrav — kar pod rebra bi te sunil, da si

mi napravil tak strah. In robati mož je kar mogoče nežno pogladil Rovanu goste dolge lase s čela.

Na grofov ukaz so pripravili Rovanu posebno sobo in poklicali ranocelnika, ki je bolnika obvezal in ga potolažil z zagotovilom, da bo čez dober teden že toliko zdrav, da pojde lahko domu.

Zatiški opat je naslednje dni nestrpno čakal, kdaj da pridejo Rovan in njegova spremljevalca in ker jih le ni bilo, obšla ga je slutnja, da se jim je na potu primerila kaka nesreča in da sta važni pismi, ki jih je Rovan nesel celjskemu grofu, prišli v roke njegovim nasprotnikom. Opat je bil vsled tega vedno jako slabe volje, tako da se mu je vse strahoma umikalo.

Opat je sploh le redko kdaj zapustil svoje sijajno stanovanje, ker je vedel, da ima med samostanskimi prebivalci polno sovražnikov, ki vsi podpirajo one plemiče, kateri bi ga radi izpodrinili, da bi enega svojih ljudi spravili na njegovo mesto. Kranjsko plemstvo je bilo takorekoč razdeljeno na dva tabora. V enem so bili opatovi prijatelji, na čelu jim celjski grof Herman, v drugem pa opatovi nasprotniki, ki jih je vodil Viljem pl. Kozjak, podpiral pa mogočni grof Ortenburški. Zatiški menihi so bili večinoma na strani opatovih nasprotnikov. Zvesti so bili opatu pravzaprav samo samostanski vojaki in pa vojvodinja Virida, ki je opata vedno z

vsem svojim vplivom podpirala in mu tudi dostikrat pomagala iz denarnih stisk, v katere je razsipni opat, ki je včasih imel kar po petdeset gostov v samostanu, prav pogostoma zašel.

Ker Rovana in njegovih spremljevalcev le ni bilo nazaj, je opat sestavil novo pismo na celjskega grofa in se v spremstvu nekaterih zvestih vojakov odpravil v šentlamberški grad, prosit vojvodinjo Vidiro, naj tudi ona sestavi novo pismo.

Ko je vojvodinja pisala pismo, se je opat s svojo sestro šetal po vrtu in ji razlagal svoje skrbi.

— Če Rovana ni prišel pravočasno v Celje — je pripovedoval opat — se mi zna slabo goditi. Moji nasprotniki so napravili grozno obtožbo proti meni. Samo če celjski grof opata v Reinu in vojvodo Viljema pravočasno na to tožbo pripravi, smem upati, da zmagam v tem boju, zato me tako skrbi, kaj da je z Rovanom.

Zatopljena sta bila tako v svoje pogovore, da nista zapazila dveh jezdecev, ki sta se približevala grajščini in spoznavši opata in njegovo sestro obstala ob ograji.

— Hvaljen Jezus, premilostni gospod opat, je zadonel z globokim glasom izročen pozdrav. Opat se je ozrl in radostno iznenaden zaklical:

— Rovana! Matija! Hvaljen Jezus, da sta prišla.

V.

V zatiškem samostanu je zavladelo veliko veselje. Celjski grof je bil sporočil opatu, da so gā pri vizitatorju, opatu Angelusu iz Reina, tožili različni velikaši, da pa sta vizitatorju in pa vojvodi Viljemu pisala tudi dva zatiška meniha, vsled česar pride opat Angelus v kratkem v Zatično, da izvrši tam uradno revizijo.

To poročilo ni bilo veselo, kajti opat si vizitacije nikakor ni želel, a zadovoljen je bil že, da vsaj ni bil sklican kapitelj, nego da se prej vrši vizitacija. Za to se je imel zahvaliti vojvodinji Viridi in celjskemu grofu Hermanu.

Opatova prva skrb je sedaj bila, da si pridobi med samostanci in med samostanskimi kmeti nekaj prijaznosti. V ta namen je postopal jako zvijačno in premeteno.

Razglasil je, da bode v nedeljo oznanjeno nekaj prav posebnega, vsled česar so kmetje od vseh strani hiteli v cerkev. In res je dal opat oznaniti nekaj posebnega. Dal je razglasiti, da je papež Bonifacij IX. iz posebne milosti za zatiški samostan in iz posebne milosti za zatiškega opata, dovolil, da se proščenje od dneva sv. Nikolaja premesti na nedeljo v oktavo Kristusovega vnebohoda. To so si kmetje že davno želeli. Do leta 1277., so pro-

ščenje vedno obhajali v poletnem času. A kmetje so bili v tistih časih le po imenu kristjani, v resnici pa pravi pagani. Vpeljali so pri obhajanju proščenja vsakovrstne paganske navade in uganjali na dan te cerkvene slovesnosti največje nemarnosti in razuzdanosti, katerih so se z veliko vnemo udeleževali tudi menihi. Te nemarnosti in razuzdanosti so bili vzrok, da se je proščenje preneslo iz poletnega na zimski čas, s čimur se kmetje niso mogli nikdar sprijazniti.

Opat Albertus plem. Lindek je dobro vedel, da se kmetskemu ljudstvu močno prikupi, če doseže, da bo proščenje zopet v poletnem času. Zaraditega se je tudi zavzel za to pri »agentu«, ki ga je imel zatiški samostan v Rimu. Kardinal Krištof de St. Cyriacus je bil neke vrste diplomatični zastopnik zatiškega samostana pri sv. stolici. Dobival je za to 65 cekinov na leto in seveda rad ustregel vsaki želji zatiškega opata. Izposloval je premestitev proščenja in dosegel, da je bilo rečeno v dotični odredbi, da se je to zgodilo iz posebne milosti papeža Bonifacija do zatiškega opata.

In ljudje so res strmeli, da je zatiški opat tako zelo v milosti pri Kristusovem nasledniku v Rimu, da ni samo dosegel premestitve proščenja, nego da mu je papež pri ti priliki še na tako poseben način izrazil svojo naklonjenost.

Opat pa se je na tihem smejal, in ko je bil sam v svojih sobanih, je porogljivo dejal:

— To ljudstvo je neumno! Stavil bi glavo, da nobeden ne sluti, da je vsa ta stvar veljala samo nekaj cekinov in da je vsa ta papeževa milost kupljena.

Odredil je, da se ta dokaz papeževe blagonaklonjenosti slovesno praznuje. Kinetom je odpustil desetino od ajde, v samostanu pa se je noč in dan popivalo in prepevalo, kakor v kaki gostilni na semanji dan. Popivali so gostje, popivali menihi, popivali hlapci in vojščaki. Časih so se pivci kar trkljali in ruvali po samostanskem dvorišču in opat jih je gledal z okna in se zlobno smejal.

— Lej jih, te živine, je pri neki taki priliki dejal menihu Mihaelu, ki mu je bil posebno vdan. Ko bi pustil, bi zapili ves samostan in še Najsve-tejše.

Sam pri sebi se je jezil, da gre samostansko imetje tako v nič, to imetje, katero je smatral za nekako svojo last, to imetje, s katerim je hotel uresničiti svoje smeje načrte, svoje visokoleteče misli, a za zdaj je moral molčati in mirno dopuščati, da delajo menihi in hlapci kar hočejo, saj je bila napovedana vizitacija.

Ko je dobil naznanilo iz Reina, da pride v svrhu vizitacije koncem meseca julija opat Angelus

v Zatično, je sklical svoje najvdanejše pristaše med menihi na posvetovanje in se ž njimi natančno dogovoril, kaj je pripraviti za vizitacijo in kako je skrbeti, da se vizitator odpravi, ne da bi dosegel kaj uspeha. Šlo mu je vse po volji in zato je pa brez posebnih skrbi pričakoval nevšečni obisk.

V samostanu pa je bil človek, ki je z bistrim očesom vse zasledoval, kar se godi in natančno pazil na vsako najnovejšo stvarico. To je bil menih Hugon Alba. V zatiškem samostanu je bil šele malo časa, a bil je ves drugačen človek, nego ostali menihi. Predno je prišel v Zatično, je bil v samostanu v Cvetlju na Dolenjem Avstrijskem, a odstranili so ga od tam, ker je imel o veri in o cerkvi precej drugačne pojme, kakor drugi menihi, ker je imel nazore, kakor jih je v tistem času v Pragi razvijal in učil Jan Hus.

V samostanu je imel Hugon Alba samo enega prijatelja, s katerim je rad občeval, in to je bil opatov praporščak Andrej Rován. Ta veseli mladenič se je oklenil temnogledega Hugona z vsem srcem, ker je tuji menih bil ves drugačen, nego ostali samostanski prebivalci, ker je rad in ljubeznjivo občeval s kmeti, ki so jih drugi samostanci zaničevali. Tudi je vedno govoril domači jezik in odkritosrčno priznaval slabosti in nerodnosti v samostanu.

Odkar je bilo naznanjeno, da pride vizitator, je bil Hugon Alba vedno razburjen, prav kakor bi se pripravljaj na kaj posebnega. Celo Rovan, ki sicer ni poznal ljudi in ni znal gledati v njih duše, je opazil to premembo in vprašal Hugona, kaj jo je povzročilo.

— Ne izprašuj me, ljubi mladenič, je odgovoril Hugon Alba. Pripravlja se velika stvar. A povej: si li voljan, zame kaj storiti v slučaju nevarnosti?

— Da, častiti oče, je preprosto odgovoril Andrej Rovan.

— Zanašam se nate! Ti si edini, kateremu verjamem, edini, na katerega se zanašam. Ne pozabi svoje obljube.

VI.

Zatiški samostan je bil 30. julija 1404. praznično okrašen. Pričakovali so vizitatorja, opata Angelusa iz Reina, ki se je proti poldnevu pripeljal iz Ljubljane in bil pri samostanskih vratih slovesno sprejet.

Menihi so opata Angelusa najprej spremili v cerkev, kjer ga je z vso ljubeznivostjo sprejel zatiški opat Albertus. Opat Angelus je najprej v cerkvi opravil kratko molitev, potem pa so se vsi samostanci zbrali v velikem refektoriju na skupen obed. Šele ko je bil obed končan, se je začela vizitacija.

Najpoprej je vizitator pregledal samostansko gospodarstvo. Opat Angelusa sta pri tem podpirala dva njegova spremljevalca, opat Albertus pa je imel na svoji strani senijorja Andreja in priyorja Markvarda.

Uspeh tega dolgotrajnega pregledovanja je bil dokaz, da je gospodarstvo v velikem neredu. Opat Albertus je samostanska posestva znatno zadolžil in je moral samostan plačevati upnikom nerazmerno visoke obresti. Ves denar je opat lahko miselno potrošil. Opat Albertus ni mogel dati zadostnega pojasnila, a vendar je bil silno prese-nečen, ko je vizitator ta del svoje preiskave končal z zatrdilom:

— Konštaturirati moram na svoje obžalovanje, da burzarij ni v redu.

Ta nastop vizitatorja Angelusa je pokazal za-tiškemu opatu, da vizitacija ni samo formalnost, nego da je resno mišljena in da je od njenega izida odvisno, če sploh še ostane na svojem mestu, ali pa bo primoran se umakniti. In polastila se ga je ljuta jeza na vse one, ki so mu nakopali to nepriliko, in v svoji duši je prisegel, da se vsem svojim nasprot-nikom strašno osveti, naj ima vizitacija že kakršen-koli konec.

Menihi so imeli naročilo, da ostanejo zbrani v refektoriju, dokler se opata ne vrneti med nje.

Čakali so dolge ure in mračilo se je že, ko so naposled prišli vizitator, opat in spremljevalci.

Opat Angelus je sedel na častno mesto pod velikim križem, kraj njega se je vsedel opat Albertus, na vsaki strani od njiju pa je sedel eden pisarjev vizitatorjevih.

Zavladala je tišina ko je vstal prior Markvard in zbranim menihom povedal, da naj vsak, kdor ima kako pritožbo, stopi pred vizitatorja in pove, kar mu je na srcu, svobodno in neustrašeno, ker nobeden ne sme biti kaznovan, če pove resnico.

Vizitator Angelus je z rahlim prikimanjem potrdil to naznanilo, iz oči opata Albertusa pa je švignil po zbranih menihih tako grozeč pogled, da so imeli občutek kakor bi jim kdo zagrozil z mečem.

In nihče se ni ganil. Vse je molčalo in vsi so se umikali pogledu opata-vizitatorja, ki je vprašaje krožil od meniha do meniha.

— Iz vašega molka posnemam, da nima nihče nobene pritožbe — se je končno oglasil vizitator Angelus. To se mi zdi jako čudno, zakaj pisali so mi različni gospodje visokega stanu, da vlada v samostanu velika nezadovoljnost proti premilostnemu gospodu opatu. Kdor ima kaj povedati, naj se torej oglasi.

In zopet je vladal v dvorani molk, na usta opata Albertusa pa je legel usmev tihega ponosa in veselega zadoščenja.

Zdaj je vstal opat-vizitator v znamenje, da je zborovanje končano.

— Z veseljem vidim, da so vse pritožbe, kar sem jih dobil, neosnovane in da vlada v samostanu krščansko bratstvo in evangeljska vzajemnost. Bratje, molimo, da bi vedno tako ostalo, na čast božjo in v slavo naše svete cerkve.

Opatu Angelusu te besede niso prišle od srca, kajti gojil je proti opatu Albertusu neko temno neprijaznost in slutil je, da menihi niso molčali, ker nimajo nikakih pritožb, nego iz drugih nagibov.

Navada je bila, da se je z zaslišanjem samostancev končala vizitacija. Zato so menihi, čim je bila molitev končana, začeli odmikati mize in delati priprave za večerjo. Nenadoma pa se je oglasil opat-vizitator novič rekši:

— Prosim premilostnega gospoda opata, da mi izvoli pokazati samostanske prostore in celice.

Te besede so naredile na samostance tak vtisk, kakor da bi bila strela med nje zadela. Še nikdar ni noben vizitator pregledal samostana, saj še opat sam ni nikdar hodil v stanovanja menihov, sedaj pa je hotel vizitator videti celice. Nekateri menihi so bili vsled tega naznanila tako zbegani,

da jih je opat-vizitator strme ogledoval in začel slutiti, da ga pri obisku meniških celic čaka posebno presenečenje. Zato je hitro stopil k vratom in energično ukazal:

— Vsi ostanete tukaj, dokler se ne vrnem. Kdor prestopi v tem času prag refektorija, tistega zadene najstrožja kazen. Spremijo me premilostni gospod opat, senijor Andrej, priyor Markvard in moja pisarja.

Oba opata in njiju spremljevalci so odšli iz refektorija naravnost v oni del samostana, koder so imeli menihi svoja stanovanja. Opat Albertus je s tihim zadovoljstvom opazoval senijorja Andreja in priyorja Markvarda, ki sta bila silno zbegana, prav kakor da se imata v samostanu bati kdo ve kakih razkritij. Videlo se je obema na obrazih, da bi se najraje pogreznila v zemljo.

Komaj je opat-vizitator stopil na hodnik, je strme obstal. Na hodniku so se vriskaje podili trije otročiči in se niso prav nič zmenili za došlece, kakor da jih že davno poznajo, kakor da se čutijo v samostanu popolnoma domače.

— Čigavi so ti otroci? je vprašal vizitator opata Albertusa. In kako so prišli sem v samostan?

Opat Albertus se je zlobno nasmehnil in skomignil z rameni, češ, da tega ne ve.

Vizitator je krenil naravnost proti vratom, pred katerimi so se otroci igrali in jih ravno hotel ogovoriti, ko je začul nekake čudne glasove. Bil je hripav, globok glas, ki je skušal zamolklo peti staro narodno pesem. Slišal se je ta glas, kakor da bi kak ranjen medved ječal, a vendar se je razločil napev.

— »Nekdo poje,« je opomnil vizitator in obrnivši se k svojim spremljevalcem, ki so bili ravno tako presenečeni, kakor on, je dejal: Kaj niso bili vsi samostanci zbrani v refektoriju?

— »Vsi,« je odgovoril opat Albertus, in jaz se sam čudim vsemu temu, kar tu vidim in slišim.

Neznani pevec v meniški celici je ravno brenčal: »Le jokaj, jokaj, al' pa ne, saj nisi več moje dekle . . .« ko je vizitator naglo odprl vrata in vstopil v celico.

Obstal je pri vratih, kakor bi ga bila strela zadela, opat Albertus pa se je tiho zasmel, tiho in veselo, kakor da vidi kaj posebno prijetnega.

V celici so bile tri ženske, mlade kmetske ženske. Dve sta sedeli za mizo, ena pa je vlekla za škorenj široko klado, ki je ležala na postelji in se braneč ženske, renčala: »Le jokaj, jokaj, al' pa ne, — saj nisi več moje dekle.«

— Kaj se godi tukaj? je z grmečim glasom ves iz sebe ogorčenja zaklical vizitator in stopil

sredi celice, med tem ko so navzočne ženske strahoma planile pokonci, ne da bi zinile besedice.

— Sodoma in Gomora! je srdito dejal vizitator. Vstopite bratje in pogledajte, kaj se tu godi v samostanu. Sramota za Vas, sramota za ves vaš red!

Senijor Andrej in priyor Markvard sta se boječe stisnila k vratom, opat Albertus pa je s porogljivim usmevom dejal:

— Tukaj, premilostni opat, lahko spoznate, kakšni so tisti, ki me tožarijo. Kar vidite tu, sem z vso svojo avtoriteto skušal odpraviti in si s tem iakopal sovraštvo gotovih ljudi v taki meri, da so ne zlobno obrekovali in sumničili ter se trudili na vso moč, da bi me izpodrinili.

— Kdo so te ženske?

— Ljubinke naših menihov — mojih tožiteljev. Časih jih je bilo še veliko več v samostanu, a jaz sem jih pregnal. Te ženske so iz bližnjih vasi. Menihi so jih vtihotapili v samostan in žive ž njimi — ni da bi govoril —

— In ti otroci? je vprašal vizitator.

— Ti so sad tega grešnega in gnusnega občevanja samostancev s temi ženskami.

Vizitator je stopil k ženskam, ki so strahu trepetale in se stiskale druga k drugi.

— Čigavi so ti otroci? je vprašal ženske.

Tista, ki je stala najbližje vizitatorja, je tresoč se na vsem životu dejala: »Dva sta moja, eden pa Ančkin.«

— In kdo je oče? Kateri teh nevrednih menihov se je s teboj pečal?

Ženske so v silni zadregi molčale in upirale poglede v tla.

— Kdo je oče tvojih otrok? je ponavljal vizitator in položil svojo roko težko na ramo pred njim stoječe ženske.

Zopet ni bilo odgovora.

— Govori! je ukazal vizitator z ostrim podarkom, sicer —

— Oh, Vaša milost, nikar ne vprašujte, saj reva tega sama ne ve — tako se je zdaj začul globok glas in s postelje se je dvignil širokopleč postaren mož — samostanski vojščak Matija.

Vizitator se je zdaj obrnil k Matiji, ga s strogim pogledom premeril od nog do glave in dejal:

— Kaj praviš? Sv. Duh teh žensk ni obsenčil! Otroci morajo imeti očeta.

— I, seveda, seveda, Vaša milost, je dejal Matija. A kako naj revici vesta, kdo da je oče. Moj bog, v samostanu je toliko ljudi, noč je temna in kuta je podobna kuti, tako da se ne more razločiti. Sicer je pa že naš ljubi Odrešenik — hvaljeno njegovo ime — rekel: »Ljubite se in množite se —«

— Molči! Nesramnež! je zagrmel razjarjeni opat. Kako se drzneš tako govoriti. Kdo pa si?

Matija, ki je bil med tem pogovorom počasi spraval na nogo na pol sezuti škorenj, je zdaj vstal, se široko postavil pred vizitatorja in dejal:

— Vaša milost, jaz sem Matija Jazbec, samostanski vojščak. Bil sem v 46 bojih in trinajstkrat ranjen — pa še vselej srečno ušel pekl.

— Kaj delaš tu? Kako prideš ti, hlapec, v meniško celico?

Matija je bil zdaj v veliki zadregi in se oziral na vse strani, kakor bi iskal pomoči.

— E — kako? Kaj pravi Vaša milost —

— Kaj tu delaš? je zagrmel vizitator.

— Oh, nič, Vaša milost, prav nič. Veste, slabo mi je postalo. Ščipalo me je v trebuhu. Verjemite, Vaša milost, hudo je, če človeka ščiplate in če nima malo rakiije. No, in ko me je tako ščipalo, sem dejal: pojdi ženske vprašat, kaj bi pomagalo. Prav na smrt sem že mislil, Vaša milost, in hudo se mi je storilo, da bom moral že zdaj umreti.

— Tepec! se je jezil vizitator. In od samih bolečin si prepeval nesramne pesmi in se valjal po postelji ter uganjal bog zna kaj.

— Oh, Vaša milost! Kako morete tako govoriti! Bog naj me kaznuje, če sem jaz pel. Od samih bolečin sem ječal, ker me je tako ščipalo.

— Molči, je končal vizitator razgovor z Matijo in se obrnil k priorju Makvardu ter mu ukazal:

— Vse te ljudi je odpraviti iz samostana — takoj. — Sedaj pa pojdimo dalje.

VII.

Vizitacija opata Angelusa je pač spravila na dan, da so se v zatiškem samostanu godile nečuvence nečednosti, da se je tam živelo razuzdano in nemoralno, ali proti opatu Albertusu se ni dalo s tem ničesar opraviti. Albertus je bil stvar spretno zasukal in je vse nerednosti izkoristil v svoj prid, češ, prav zato so ga tožili, ker je hotel v samostanu napraviti red in menihe prisiliti, da živijo primerno svojemu zvanju.

Vizitator Angelus je bil sicer prepričan, da zatiški opat ni tako nedolžen, nego da ima obilo grehov na svoji vesti, ali sprevidel je, da sedaj proti njemu ničesar ne opravi in zato se je zadovoljil s svečanostno obljubo, da spravi Albertus samostansko gospodarstvo v red, da bo odslej skrbno in vestno upravljal samostansko premoženje in strogo pazil na red v samostanu. Opat Albertus je vse to rad obljubil.

Vizitacija se je končala s tem, da je opat Angelus novič sklical vse menihe v refektorij. Očital

jim je ostro vse njihove grehe in grdobije in jim končno vsem skupaj naložil primerno pokoro.

— Ali ima kdo še kaj pripomniti? je naposled vprašal vizitator, med tem, ko je njegov tajnik že spravljal svoje zapiske.

Sedaj je stopil izmed menihov mlad bled mož, Hugon Alba, in mirno in skromno dejal:

— Jaz prosim nekoliko posluha.

— Govori!

— Milostni gospod opat ste se zanimali za samostansko premoženje in za samostansko gospodarstvo in zanimali ste se tudi za nas nevredne služabnike Gospodove. Naloženo pokoro opravi tudi jaz, dasi sem nedolžen na vsem tem, kar ste nam očitali. Prosil bi pa, milostni gospod opat, da bi se poučili tudi o željah in potrebah in o morebitnih pritožbah kmetskega naroda, ki spada pod samostan.

Vsi navzočniki so bili vidno iznenadeni, tudi vizitator, kajti nikomur ni prišlo na misel, da bi se le v sanjah zmenil za želje kmetskega ljudstva, kaj še za njegove pritožbe.

— Ali se Vam zdi to tako potrebno, da me morate opominjati? je porogljivo in zbadljivo vprašal vizitator. Kolikor sem videl, so kmetje lahko prav zadovoljni.

— Zunanost moti, premilostni gospod opat, je pripomnil Hugon Alba skromno, a odločno: Kmetje niso zadovoljni, posebno ne s samostanom.

— Ne? Lejte si! No, če niso zadovoljni, se jih lahko pripravi do zadovoljnosti! Saj v gozdu še rasejo leskovke in te so izvrstno zdravilo za kmetško nezadovoljnost. Sicer pa so v samostanu tudi prav obširne ječe, kjer bi te ljudi kmalu obšla potrebna zadovoljnost. Tako se je rogāl opat Albertus in s temnimi pogledi motril neutrašeno pred seboj stoječega Hugona.

Tudi opat-vizitator ni bil prijatelj kmeta. Bil je velikaš, ki je kmeta zaničeval in ž njim delal kakor z živino. Bil je v tem oziru enih misli z opatom zatiškim. Grajščaki in samostani so v tistih časih kmeta strahovito tlačili in izsesavali in zatiški samostan se je med njimi posebno odlikoval.

— Morda nam pa ti lahko poveš, kaj kmetje pravzaprav hočejo? se je vizitator obrnil do Hugona. Tako vsaj spoznam, če je res potrebno tudi kmete zaslišati.

— Potrebno bi bilo, Vaša milost, jako potrebno, je dejal Hugon Alba. Naš slavnι red je prišel kot posredovalec kulture v te kraje in pridobil si je velikih zaslug. Naši predniki so prej divje ljudstvo teh krajev seznanili z nauki Zveličarjevimi in jih pripravili do kristjanskega življenja. Naši predniki so

delali pota, so obdelovali polja, so učili ljudstvo gospodariti. Toda čim bolj se je množilo samostansko premoženje, toliko bolj se je naš red odtu-jeval svojemu poklicu. Danes ni naš red več učitelj in dobrotnik ljudstva, danes smo podobni mrčesu, ki razjeda sadno drevje.

— Ti nesramnež, je zakričal opat zatiški in ves razjarjen planil izza mize. Kako se drzneš kaj takega ziniti?

— Pustite ga govoriti, je dejal vizitator.

— Kako se drznem kaj takega govoriti? je dejal Hugon Alba. Zapisano je: Ljubite resnico, hčerko božjo. Naj se zgodi z menoj karkoli, resnica mora na dan. In če me zadene za moje besede največja nesreča na zemlji, to vendar vem, da bom pred Bogom zanjo povišan.

— Torej povej, kar imaš povedati, se je nejevoljno oglasil vizitator.

— Naš samostan je največja nesreča za ljudstvo. Kmet dela kakor živina, žanjemo pa mi, ki ničesar ne delamo. Samostansko premoženje je veliko. Ko bi mi živeli kristjanski, bi lahko več kakor polovico razdelili med ubožce. A tu živimo potratno in razuzdano —

— Prej si pa rekel, da nisi kriv tistih grehov, ki sem vam jih očital, ga je prekinil vizitator.

— Storil nisem nobenega takega greha, a kriv sem vendar, ker sem molčal in gledal, kar se je pred mojimi očmi godilo. Resnica pa je, da v samostanu živimo potratno in razuzdano, med tem ko kmet včasih še za sol nima. In samostan terja od svojih kmetov več dela in večje desetine, povrh pa še izsiljuje iz njega denar za odpustke, za maše in očenaše in gorje umirajočemu človeku, ki ima kak zlat pri hiši — na smrtni postelji ga straše s hudičem in s peklom toliko časa, da mu vzamejo, kar ima. Ljudstvo nas kolne in mi smo to zaslužili.

Med zbranimi menihi je nastala velika nevolja. Gnetli so se okrog Hugona, mu ugovarjali, dvigali pesti, in ko bi jih ne bila oba opata brzdala s pogledi, bi bili Hugona gotovo pobili.

Ta je stal mirno in samozavestno sredi razljučene množice in ji z mogočnim glasom zaklical:

— Bog mi je priča, da sem še premalo povedal! Samostan izkorišča kmeta, menihi zapeljujejo kmetске žene in hčere v nečistost, in ko bi Bog poslal ogenj in žveplo na ta samotan, bi bila to zaslužena kazen. Zato pa Vas prosim, premilostni gospod opat, poskrbite, da se menihi zopet posvetijo svojemu zvanju in da nastanejo druge razmere.

— To se zgodi, moj zgovorni sinko, je dejal vizitator in obrnivši se do zatiškega opata je pri-

stavil: Za sedaj pa blagovolite poskrbeti, da se tega vročekravnega mladeniča spravi v trdno in varno ječo. Ob kruhu in vodi ga bo že minila sedanja objestnost in potem se pomenimo dalje.

VIII.

V globoki, v zemljo kopani ječi na severni strani ležečega stolpa, v katerem je bilo bivališče samostankih vojščakov, je ležal Hugon Alba. Ključ do njegove ječe je hranil prior Markvard, vojščaki pa so imeli naročilo, da strogo pazijo na jetnika, kajti sumilo se je, da ima med menihi nekaj zaveznikov.

Poveljnik straže je bil Matija Jazbec in vojščaki so vestno izpolnjevali svojo dolžnost. Koj prvo noč se je nekdo priplazil k stolpu, očitno z namenom, da bi govoril z zaprtim menihom, ali straža ga je prepodila. Hugon Alba ni videl nikogar razen opoldne, ko mu je samostanski hlapec prinesel kruha in vode, a pozabljen ni bil. Pri tesni lini, skozi katero ni posvetil nikdar solnčni žarek, je vsako jutro neznana roka vrgla nekaj mesa ali nekaj klobas, tako da jetnik ni stradal.

Vizitator je bil med tem odpotoval v Rein in opat Albertus je bil zopet svobodni gospodar v zatiškem samostanu. Menihi so se več ali manj

bali, kaj da bo zdaj, a prvi dnevi so minili mirno. Opat je menihe pustil, da so delali, kar so hoteli, in skoraj bi bili mislili, da ostane to lepo razmerje ohranjeno, če bi opat ne bil poslal več vojščakov s pismi do raznih velikašev in če bi njegov praporščak Andrej Rovan ne bil odpotoval v Oglej k patrijarhu. To se je zdelo menihom sumljivo in sklepali so iz tega, da pripravlja opat nekaj posebnega.

Nekaj dni po Rovanovem odhodu v Oglej so bili vojščaki, ki so stražili Hugona Albo, zbrani v stolpu in so praznili velike vrče vina. Zunaj je dež lil tako, da se straža ni upala stopiti izpod strehe. Kakor večkrat, je prišel tudi ta večer Markvard pogledat, če vojščaki izpolnjujejo svojo dolžnost.

— Kaj že zopet pijančujete, klade pijane? je zavpil nad vojščaki. Nikdar niste siti in če bi Vam nalil hudičevega olja, bi ga tudi izpili. Da Vas le ni sram!

Prijor Markvard je bil sam velik častilec vinske kapljice in zato ni nihče njegovih besed za resne smatral. Vojščaki so se njegovi kapucinadi samo smejali in priyor se je sam smejal ter s hitrim požirkom izpraznil majoliko, ki mu jo je ponudil Matija.

— E, Matija, se je šalil priyor, zate bi bilo tudi že čas, da se poboljšaš. Zadnji čas je!

— Kaj pravite, gospod priyor? Poboljšam naj se? Strela božja, čemu naj se pa poboljšam! Kdor se poboljša, mora vendar kaj imeti od tega. Ali naj se zastonj poboljšam? Če bi se poboljšal, bi se mi še slabše godilo, kakor sedaj.

Vsi so se smejali Matijeve filozofiji, pa ta se ni dal premotiti, nego je prepričevalno nadaljeval:

— Vidite, gospod priyor, jaz sem sedaj popolnoma zadovoljen. Vsi ne moremo biti grajščaki in bogataši. Sicer pa imam kar je potrebno za življenje. Če bi se poboljšal, bi moral manj piti in jesti in se zabavati kakor sedaj.

— To je resnica, je dejal priyor Markvard, ti si pijanec, požeruh, igralec in babjek —

— Tako je natančno tako, gospod priyor, je resno pritrdjeval Matija, a ravno to je veselje mojega življenja. Ko bi tega ne bilo, kaj bi potem imel od življenja? In jaz naj se poboljšam? Nikoli! Za noben denar!

— Kaj bo pa po smrti, Matija? Misli na dušo! Če se ne poboljšaš, ne boš videl nebeškega kraljestva.

Matija je sklonil glavo in premišljeval, kakor da mu je zmanjkalo misli.

— Sedaj služiš s svojim življenjem hudiču in kdor hudiču služi, ne bo videl nebeškega kraljestva, je pridigoval priyor. V pekel pojdeš, Matija.

— Eh, kaj, je rekel Matija, hudič bo z menoj že nekoliko usmiljenja imel. Zakaj bi me pa trpinčil, če mu vse življenje služim. Vsak gospodar ima rad hlapca, ki mu zvesto služi, zakaj bi hudič ne imel rad svojih služabnikov? Jaz mislim, da v peklu ne bo tako hudo, kakor se govori, saj bi sicer Bog ne dopustil, da bi toliko ljudi umrlo brez zadnje popotnice.

— O, Matija, tvoje misli so grešne. Čas bi bil, da se spametuješ. Pomisli, kake radosti čakajo ljudi v nebeškem kraljestvu.

— Sile menda ne bo, je odgovoril Matija. Veste, gospod priyor, meni se zdi, da tudi v nebesih ni kdo ne ve kako lepo. Ves dan po oblakih hoditi in alelujo peti, to tudi ni Bog zna kaj.

Prijor Markvard je bil pravzaprav istih misli, kakor Matija, samo priznati ni tega hotel, in zato je Matijo najprej primerno zavrnil, potem pa zasukal pogovor na druge stvari. Pomagal je pa zopet prazniti vrče in tako se je razvil živahen in vesel pogovor, ki je trajal do pozne noči. Končno se je priyor odpravil v samostan, vojščaki pa so legli spat.

Ko je priyor prišel do hiše za goste, ki je stala na samostanskem dvorišču, so ga nakrat napadli štirje možje počrnjenih obrazov. Zamašili so mu usta in ga naglo odnesli na vrt. Vse to se je zgodilo tako hitro, da priyor Markvard ni mogel ziniti bese-

dice. Na vrtu so ga napadalci zvezali in ga preiskali. Vzeli so mu vse, kar je imel pri sebi, potem pa ga položili za neki grm in odšli.

Ko se je prior Markvard zavedel svojega položaja, je bil že sam. Ležal je z zvezanimi rokami in nogami na zemlji in komaj dihal, ker so mu bili napadalci zamašili usta. Nekaj časa pozneje je slišal v daljavi peketanje konjskih kopit...

Ko se je začelo daniti, je Matija zlezel iz stolpa in koj zagnal velikanski krik. Straža pri ječi Hugona Albe je ležala zvezana in z zamašenimi ustmi na tleh — ječa pa je bila prazna. Hugon Alba je bil ušel. V samostanu je nastal vsled tega velik hrup, ki je postal še večji, ko so našli priorja Markvarda in je ta povedal, kaj se je ž njim zgodilo. Zdaj je bilo Markvardu jasno, da je bil napaden zato, da so počrnjeni napadalci dobili ključ do Hugonove ječe.

Seveda se je stvar takoj sporočila tudi opatu Albertusu. Ta je z zaničljivim usmevom poslušal priorja in Matijo ter druge vojščake, potem pa dejal ravnodušno:

— Naj bo! Če je ušel, je ušel. To pa Vam povem, da Hugona niso oprostil tujci, nego samostanski ljudje, in kdo ve, če tudi ti, prior Markvard, nisi bil ž njimi domenjen.

Markvard, ki je bil nedolžen pri celem dogodku, se je rotil in je prisegal, da mu dela opat vnebovpijočo krivico, ali opat mu ni verjel.

Matija se je zadovoljno vrnil v svoj stolp, in ko se je Andrej Rovan čez nekaj dni vrnil iz Ogleja, mu je potrkal na ramo in mu rekel:

— Dobro si jo izpeljal Andrejče, tako dobro, da boljše ni mogoče. Noben zlodej ne sluti, da si ti oprostil Hugona. Pa veš, brez mene bi ne bil nič opravil, zakaj ko bi jaz ne bil priorja z vinom in s svojimi šalami zadrževal toliko časa, da so v samostanu vsi legli spat, bi ne bil dobil ključa.

— Dobro delo si storil, Matija, je rekel Andrej, in Bog ti je povrne. Poštenega moža rešiti iz nesreče, je zasluga pri Bogu, ki ne ostane brez plačila, če ne na tem svetu, pa na onem.

Tedaj se je Matiji zjasnil obraz in veselo je vskliknil:

— Tedaj bom pa tudi jaz po oblakih hodil in alelujo pel, ne da bi se bil na svetu kaj poboljšal.

IX.

Zatiški samostan je bil poln gostov. Z raznih strani so prihajali velikaši z večjim in manjšim premstvom in delali v samostanu tako, kakor bi ga sploh ne hoteli več zapustiti. Opat je svojim

gostom na čast prirejal bogata gostovanja, velike love in viteške igre ter sploh izborno skrbel za njih zabavo. Tudi opatov brat, Friderik pl. Lindek, je prišel z desetimi hlapci v samostan in delal je tako, kakor zmagovalec v podvrženi deželi.

Menihov se je polastila velika nevolja, ne le, ker so jih gostje prezirali, nego tudi zato, ker je vzdrževanje opatovih prijateljev snedlo velik del samostanovih dohodkov. V tem ko je opat radodarno skrbel za tuje velikaše, je menihe prikrajševal celo pri jedi in pri pijači. Končno sta se šla prior Makvard in senjor Andrej pritožiti k opatu. A naletela sta slabo. Opat ju je oštel in ju končno z bičem pognal iz sobe, obenem pa odredil, da menihi tri mesece ne dobe več vina. To postopanje je menihe do skrajnosti razkačilo. Ko bi bil opat Najsvetejše prodal, bi mu tega ne bili tako zamerili, kakor da jim je vzel vino. Poskušali so pač pritožiti se pri vizitatorju v Reinu, a spoznali so, da to ne pojde. Opatovi gostje in njihovi hlapci so menihe tako strogo nadzorovali, da se nobeden ni mogel ganiti. Iz samostana pa brez opatovega dovoljenja ni nihče smel.

Tudi na šentlambertschem gradu, kjer je gospodovala vojvodinja-vdova Virida, je bilo zdaj jako živahno, kajti opatovi gostje so prihajali čestokrat v grad in imeli tamkaj svoje zabave.

Posebno pozornost je posvečeval opat mlademu Pavlu plem. Glogvicu, jako premožnemu grajščaku, pri katerem je najel večje posojilo. Posebno ga je pogostoma vodil seboj k vojvodinji Viridi in kmalu se je raznesla med prebivalci zatiškega gradu govorica, da je Pavel Glogvic ženin opatove sestre, pri vojvodinji Viridi bivajoče.

— Boš videl, je Matija pripovedoval Rovanu, ta dva se vzameta še letos.

— Naj se, je ravnodušno odgovoril Andrej, dasi ga je pri ti novici obšlo neko nenavadno čustvo, nekaj, kar mu ni bilo jasno, a je bilo podobno ljubosumnosti.

— Naj se! Naj se! je rentočil Matija. Seveda naj se! Saj je meni tudi vse eno, ali vesel bi bil, če bi bila kmalu poroka. Ali bi ga pili! Jaz bi bil štirinajst dni pijan, pa če bi moral živ v pekel. A nikar ne misli, da bi se napil domačega vina. Tiste laške kapljice bi se napil, ki jo ima vojvodinja v kleti in ki gre tako v kri, da bi se še premilostni gospod opat na glavo postavljaj, če bi se je malo nalezal.

In Matija se je smejal na vse grlo, ko si je predstavljal, kako bi strogi, resni in slovesni opat v pijanosti poskakoval in se na glavo postavljaj. Tako se je smejal, da niti zapazil ni, kako se je Andrej primaknil oknu in z gorečimi očmi opazoval

po vrtu sprehajajočo se dvojico Pavla Glogvica in opatovo sestro, plavolaso gospodično Margareto.

Opat Albertus je imel res namen, poročiti svojo sestro s Pavlom Glogvicem, a ko je to Margareti razložil, se je ta odločno uprla.

— Glogvica ne vzamem, je izjavila. Na noben način ga ne vzamem. Saj to ni vitez, ni mož, nego le človek, ki zbira denar.

— Ljuba sestra, je dejal opat, nikar ne govori tako zaničljivo o denarju. Za denar dobiš moč, za denar dobiš ljubezen, denar je vse. Pavel Glogvic bo svoje premoženje, če bo tako gospodaril kakor sedaj, še silno pomnožil, tako da bodo njegovi otroci med prvimi velikaši v deželi. Že sedaj ima pet gradov in velike kupčije. Ali te nič ne mika, da bi imela tako veljavo kakor jo ima grofica Celjska ali grofica Ortenburška?

— Ne, je kratko a zopet z vso odločnostjo odgovorila Margareta.

— Otročja si in nerazumna, je začel iznova opat prigovarjati svoji sestri. Pavel te ljubi in ker je mož, ki nima svoje volje, razen če se gre za denar, ga boš vladala, kakor boš hotela. Verjemi meni, bogastvo je pogoj sreče. In zakaj se jaz trudim? Lahko bi kot opat mirno in v zadovoljstvu in v izobilju živel, če bi mi ne bilo za naš stari in plemeniti rod. Friderik nima premoženja. Ali naj

njegovi sinovi, potomci nekdanj tako mogočnih in bogatih Lindekov, postanejo služabniki kakega grajščaka, ali naj gredo v samostane? Naš rod, rod Lindekov, ne sme izumreti, nego mora priti do nove veljave. Zato pa je treba denarja in vse moje delo je posvečeno temu namenu.

— Kako pa misliš to doseči? je radovedno vprašala Margareta.

— To je moja stvar! Čemu bi ti razkladal take reči, ki jih itak ne razumeš. Le to verjemi, treba je bilo velikih žrtev, da sem postal opat. Pride čas, ko ti že povem, kake so bile te žrtve. Če vzameš Pavla Glogvica, pomagaš s tem našemu rodu.

— Pavla ne vzamem, je kratko odgovorila Margareta. Bila je v vsem močno podobna svojemu bratu, kar je ta šele sedaj spoznal, ko je tako odločno odklanjala priporočnega ji ženina.

Opat pa ni odnehal, nego istotako trdovratno nadaljeval s svojim dokazovanjem.

— Lej, Margareta, je dejal, vojvodinja Virida je že stara. Dokler živi in dokler živim jaz, smeš od nje marsikaj pričakovati. Virida ima velik vpliv in veliko premoženje. Če vzameš Pavla, dobiš od nje lepo doto in lahko ti izposluje, da bo Pavel povzdignjen v grofovski stan. Pomisli, v kakem sijaju in kako srečno bi živela.

— Pavla ne vzamem — to je bil ves odgovor opatove sestre. Ta malobesednost in trdovratnost je končno pretrgala nit opatove potrpežljivosti.

— In jaz pravim, da ga moraš vzeti, je rekel osorno in zapovedujoče ter ježno udaril z nogo ob tla. Jaz vem, kaj je potrebno za tvojo srečo in čas je, da ti jo zagotovim, kajti kdo ve, kako dolgo bo še trajalo moje opatovanje.

— Kaj nisi dosmrtni opat?

— Da, ali mogoče je, da me odstavijo. Dosti je velikašev, ki bi radi svoje sorodnike spravili na moje mesto in menihi bi me tudi radi odstranili.

— Kako to?

— Kaj ne uvidevaš, da za svoje nečake ne morem drugače skrbeti, kakor če izkoristim samostan? Tudi doto za te sem le na ta način preskrbel, da spravim kolikor se da samostanskega denarja na stran. Zato me menihi sovražijo in preganjajo, in zato me kušajo velikaši odstraniti. Če bi se ti omožila s Pavlom, bi mi odvzela veliko skrb. Ti bi mi pa tudi omogočila, da bi za Friderika in njegove otroke izdatno preskrbel, predno pride do poloma.

Ta razkritja so Margareto silno presenetila, ker ni imela niti pojma o bratovem položaju. Predno je mogla še kaj odgovoriti, je dejal opat:

— Premisli si torej še enkrat in bodi pametna.

A komaj je opat izgovoril te besede, je dvignila Margareta glavico in rekla z vsem poudarkom:

— Premisliti si nimam ničesar. Kar sem rekla, pri tem ostanem. Pavla Glogvica ne vzamem in ga ne vzamem — pa naj se zgodi karkoli.

X.

Po zatiških gozdih so se veselo razlegali glasovi lovskih rogov. Opat je bil svojim gostom na čast priredil velik lov, katerega se je tudi sam udeležil, kajti bil je strasten lovec in sploh prijatelj vseh viteških iger.

Po samostanskem vrtu so se med tem šetali menihi in, čuvši glasove lovskih rogov, se togotili na vso moč. Njihova jeza je bila toliko večja, ker jim je bilo še vednov strogo prepovedano, zapustiti zidovje zatiškega samostana.

— Kaj hoče neki opat s tem doseči, da nas drži kakor jetnike, nam krati pijačo in nam brani vsak dotikljaj z zunanjim svetom, se je jezil na opata menih Mihael Zedlitz, voditelj tiste stranke v samostanu, ki je bila poskusila opata izpodriniti.

— To je kazen, ker smo ga tožili, je menil menih Ivan Pock.

— To že, je dejal Konrad de Franconia, in sicer prav občutna kazen, ali nek poseben namen

mora vendar za tem tičati. Čemu je opat privabil toliko gostov v samoštan? V tem grmu mora tičati kak poseben zajec, a kolikor si tudi belim glavo, ne morem uganiti, kaj naj to pomeni.

— Goste je poklical za svoje varstvo, se je oglasil zopet Ivan Pock. Oni dan je bila neka ženska pri spovedi in mi je pravila, kako med kmeti vre, ker jim je opat naložil nov davek. Kadar se gre za denar, je opat ves zlodjev. Kmetom je povedal, da se je oglejskemu patrijarhu pokazala Mati božja in mu velela, da mora njej na čast sezidati novo cerkev na Sveti Gori pri Gorici. Kmetje morajo zdaj plačevati za to cerkev. Kolnejo sicer kakor pagani, plačujejo pa vendar.

Zbrani menihi so udarili v smeh. Kmet se jim ni smilil, nasprotno, še dobro se jim je zdelo, da zna njihov opat kmetsko ljudstvo tako spretno izkoriščati.

— Gostje, je nadaljeval Ivan Pock, so bili zato poklicani, da bi opatu pomagali, če bi se kmetje spuntali.

— In da bi ga varovali, če bi se nam posrečilo, kmete nahujskati, ali če bi se sami uprli opatu, je dodal Mihael Zedlitz. "

— Preklicano dosti denarja se mora zbirati v opatovi blagajni, se je oglasil Albert Freyberg, ki je doslej molče poslušal ugibanje svojih tovarišev.

Po tem sodeč, kar se izve pri spovedi, mora opat ljudi grozno odirati. Oni dan sem nekega kmeta na vse načine pestil, da mi mora prinesiti vsaj pet srebernikov, pa je bilo vse zastonj. Še hudiča in pekla se ta mrcina ni ustrašil. Venomer mi je pripovedoval, da je opat kmetom vse pobral, kar so imeli.

— Veliko ima ta opat na vesti, ali — tako je govoril Konrad de Franconia — meni se zdi, da poleg tega, kar ste navedli, ima opat še vendar kake posebne namene. O, ko bi le imel kakega zanesljivega človeka, ki bi ga mogel poslati do vice-doma v Ljubljani, do grofa Ortenburškega in do vizitatorja, potem bi mu že prišli na sled.

— Proti opatu ne opravimo ničesar, je pripomnil Ivan Pock, ker ga držita celjski grof in pa vojvodinja Virida.

— Kaj ima neki vojvodinja, da tako gori za opata, je vprašal eden najmlajših menihov, Ulrik, ki je bil šele pred kratkim prišel v Zatičino.

— Kaj ima! Čemu tako vprašuješ? Prejšnji opat Peter je bil svoj čas kaplan na dvoru vojvode Leopolda. Virida je dosegla, da je postal opat v Zatičini, in ko je umrl vojvoda, se je Virida semkaj preselila. Kaj praviš — čemu neki? In kaj praviš, ali je to posebno čudno, če je lepi, viteški opat postal Petrov naslednik? Zato nikar ne vprašuj tako nerodno in zato tudi pravim, da se opata ne

odkrižamo, dokler ga bo podpirala vojvodinja Virida.

Tako je govoril Konrad in ostali menihi so mu pritrjevali.

Lov se je med tem veselo nadaljeval. Opat je bil preskrbel, da je ostal Pavel Glogvic sam pri njegovi sestri tam, kjer so ostali konji, in ko je videl, da ju ne bo nihče motil, je krenil po stranski poti v gozd. Od daleč je skozi drevje zagledal tik gozdnega roba stoječo malo revno kočico in proti nji je obrnil svoje korake, ker je videl, da stoji pred kočo, kar je opata vedno mikalo, namreč mlado, zalo dekle. Tega dekleta opat ni poznal, dasi je imel sicer dobro oko za vse lepotice v zatiški okolici. Previdno se je približal koči in se ob gozdnem robu skril za grmovje tako, da je mogel vse opazovati, kar se je zgodilo pred hišo.

Dekle je svoje delo končalo in se ravno odpravljalo, da bi okolu hiše pospravilo, ko se je na pragu prikazala stara ženska.

— Pojdi v hišo, Polonica, je rekla starka. Po gozdu se pode hudobni duhovi. Pred temi samostanskimi ljudmi nisi nikdar varna. Še napadli bi te pri belem dnevu, če bi te videli. Ovca se ne sme volkovom nastavljati.

— Nikari tako ne govorite, mati, je ugovarjala Polonica. Saj so tudi dobri in pošteni gospodje vmes.

— O, kaj pak, se je rogala starka, kaj pak, dobri in poštteni gospodje. Pa še kako. Ali si že kdaj slišala, da se volkovi dele v hudobne in nevarne pa na dobre in poštene? He!

Polonica ni odgovorila, nego je šla v hišo in opat je slišal, kako so bila vrata zapahnjena in okna zadelana.

— Stara čarovnica je pametno govorila, se je smejal opat in se zadovoljno stegnil za grmovjem. To dekle je zalo, jako zalo, pri moji veri. In če bi jo viteški lovci zagledali, bi se morda res spremenili v tolovaje in Polonico napadli. Novega bi to pač nič ne bilo? Tu daleč naokrog ga ni človeka, v čigar žilah bi se ne pretakalo nekaj kapelj viteške ali duhovniške krvi! Zato pa ostanem tu na straži, kajti te cvetke ne bo trgal noben vitez in noben menih — to cvetko utrgam jaz sam. Punica je prezala, da bi jo privoščil komu drugemu.

In zopet je ostal več ur na straži, dokler ni spoznal po glasovih rogov, da se nahajajo lovci daleč od koč, kjer je prebivala Polonica. Šele sedaj je počasi krenil za njimi, a jih šele došel, ko so bili že zopet na konjih in se vračali deloma v samostan, deloma v šentlambertski grad. Ko je zajezdil svojega konja, ozrl se je po gostih, in videvši, da jezdi Margareta poleg viteza Kozjaka, je začel iskati Pavla Glogvica. Ker ga ni našel, je poiskal svojega

brata Friderika plem. Lindeka in ga vprašal, kje da je Pavel Glogvic.

— Primerilo se je nekaj neprijetnega, je dejal Friderik. Glogvic se je vsled tega vrnil v samostan in morda celo že sploh odšel.

— Kaj pa se je zgodilo? je ves presenečen vprašal opat.

— Natančnega ne vem nič. Slišal sem, da je Pavel Margareto nekaj nadlegoval — bila sta sama tam blizu, kjer smo pustili konje — in Margareta je poklicala na pomoč. Slučajno je bil tvoj praporščak Rován v bližini. Priskočil je in zgrabil Pavla ter ga tako treščil ob tla, da se je skoraj zemlja zazibala.

— Ni mogoče! je vzkliknil opat.

— Tako mi je pravil tisti tvoj norčavi Matija, ki je vse to videl. Glogvic je nato zasedel svojega konja in odjezdil. Šljeva! Namesto da bi bil tega Rovana posekal, pa je odnesel pete!

Teman oblak je legel opatu na čelo, vzpodbodel je konja, da se je visoko povzpél in pojezdil k svoji sestri.

— Kaj je bilo z Glogvicem? jo je vprašal z zadušeno jezo.

— Nesramen je postal! Napadel me je in me poljubil.

— Kaj govoriš o napadu! Pavel je tvoj ženin in ima pravico te poljubiti.

Margareta se je na svojem konju ponosno vzravнала in upiraje svoje poglede srepo v bratove oči, je odločno dejala:

— Glogvic ni moj ženin in to tudi nikdar ne bo. Povedala sem ti to že včeraj in pri tem ostanem. Rajši grem v samostan, kakor da bi postala žena tega strahopetnika, ki se pusti metati ob tla, pa se ne upa prijeti za meč.

Opat je zamišljeno povetil glavo, Margareta pa je po kratkem molku brezskrbno pripovedovala:

— Ti bi se bil smejal, ko bi bil videl, kako je Rován dvignil Glogvica in ga vrgel ob tla, in kako je potem mirno in samozavestno, kakor pravi junak, stal pred Glogvicem ter čakal, kaj se zgodi. Res, bala sem se, da ga Glogvic na mestu prebode, a Glogvic je trepetaje pobral svoj klobuk in je pobegnil, res, pobegnil pred Rovanom. Menda se je Rovanovega pogleda ustrašil. Iz Rovanovih oči so kar strele švigale.

Opat je bil jako presenečen. Ogledoval je svojo sestro od strani, kakor da je zasledil na njej nekaj izrednega, govoril pa ni več o tej stvari...

Zvečer, ko je bil sam v svojem stanovanju, je dolgo razmišljal o tem dogodku, končno pa rekel sam sebi:

— Ta Rován je postal nevaren. Če ga kaznujem ali odslovim, se morda pridruži mojim na-

sprotnikom in to bi bilo zame jako slabo, če ga pustim, zna Margareti nevaren postati. Najbolje bo, da ga za nekaj časa pošljem proč. Naj gre v Rim! Kardinal bo vesel, če mu že zdaj pošljem tistih petinšestdeset cekinov, ki mu gredo na leto, med tem pa bo časa dovolj, da pomirim Glogvica in pregovorim Margareto. Kadar bosta poročena, ne bo ta ubogi praporščak več nevaren, četudi je zal, pogumen in vrl dečko.

Namesto da bi bil opravil večerno molitev, je opat izpraznil steklenico rujnega laškega vina. Zadeva z Glogvicem ga ni več skrbela in zato so se njegove misli bavile samo s — Polonico.

XI.

»Moj ljubi fant, ne hodi z doma. Ostani tu! Prosi gospoda opata, naj pošlje koga drugega v Rim!«

Tako je ihtela Polonica, ko je Rovan jemal od nje slovo, da nese samostanski dar petinšestdeset cekinov kardinalu Kristofu de St. Cyriacus v Rim. Rovan je z vso ljubeznjivostjo tolažil svojo ljubico, ali umiriti je vendar ni mogel, dasi ga je rada in vdano poslušala.

— Lej, Polonica, ji je govoril, saj sama veš, da moram iti. Opat nima nikogar v samostanu, na

katerega bi se mogel zanesti. Da pošlje mene, to je dokaz posebnega zaupanja.

12 — Vem, Andrejče, da te ima opat rad. Ali vender te ne morem pustiti. Tako tesno mi je pri srcu, prav kakor bi te nikdar več ne videla.

— Takih skrbi se le otresi, se je smehljajl Rovan. Tudi Rim ni na koncu sveta in jaz sem mlad in krepak...

— Tako temne slutnje me navdajajo, je šeptala Polonica.

19 — Opat mi je poveril važne posle, je pripovedoval Rovan. Tudi do patrijarha moram iti v Og'lej in do opata Castida v Brondolo, ki je vicarius generalis zatiškega samostana. In opat mi je za trdno obljubil, da dobim plemstvo, ko se vrnem. Pomisli — plemstvo! Ves svet mi bo odprt! Vojvodinja Virida je že pisala vojvodi Viljemu... *Nili*

Le Polonica pa se ni dala utolažiti. Tudi Rovanova slovesna obljuba, da na vsak način zapusti samostansko službo, čim se vrne iz Rima, jo ni potolažila. Slovo je bilo žalostno, tako, da se je moral Rovan naposled dekletu kar iz rok iztrgati in pobegniti.

Dekle sta tolažila stara mati in pa Matija Jazbec, katerega je bil Rovan pripeljal seboj ter mu naročil, naj čuva Polonico in njeno staro mater.

Matija ni mogel videti solza. Ljubil je samo vesele ljudi in tudi ni pojml Poloničnega gorja.

— Kaj vraga vzdihuješ, se je jezil in potlačil pesti v žepe. Saj pride nazaj! Jaz se še takrat nisem jokala, ko me je nevesta za vedno zapustila. Mene poslušaj: Eno merico rakije zvrni, pa ti ¹²⁶⁰koj odleglo!

— Beži, beži, tepec, je repenčila starka. Kaj misliš, da bo dekle pilo rakijo, ¹²kakor kak samostanski vojščak?

— Zakaj pa ne? se je čudil Matija. Rakija je najboljšo zdravilo za vse bolezni. Moja nevesta — Bog ji daj dobro, zdaj je omožena in trikrat na dan tepena —

Celo Polonica se je vzlic svoji žalosti nasmehnala.

— Kaj si imel nevesto, Matija? ga je vprašala in si otrla solze.

— Pa še kakšno! se je bahal Matija. Najlepša je bila v šentviški fari. Samo rakijo je rada pila. ^{12e}

— Zakaj jo pa nisi vzel?

— Zakaj? Hm! Saj bi jo bil, če bi me ne bila pustila. A ona je hotela, naj se jaz rakije odvadim, jaz sem pa hotel, naj se ona je odvadi. Kam bi bila tudi prišla, če bi ~~bila~~ oba pila! No, in zato je vzela mežnarja v Šent Vidu. Bog ji daj dobro — slabo se ji godi, da bolj ni mogoče. [~]

— Saj tudi ne zasluži, da bi se ji bolje godilo, je trdo pripomnila starka. Če jo mož tepe, ima prav. Kaj pa vedno tišči v farovž.

Matija je modro prikimal.

— Prav pravite, mati, je rekel resno. Ali če bi vsak mož tepel ženo, ki sili za duhovniki, bi v zatiških gozdih kmalu palic zmanjkalo. Pa ženske niso same krive. Jaz poznam naše gospode —

— Jaz tudi, je rekla starka.

— Pa se vam ni treba ničesar bati, je dejal Matija. Rovan je meni naročil, naj pazim na vas, in če mi pride kak kutar —

— Mu bom že sama pokazala vrata, ga je prekinila starka. Vas nič ne potrebujem.

— Kaj? Mene ne potrebujete? Kaj pa hočete ve dve. Sami sta —

— Le nič ne skrbi, Matija, je nadaljevala starka. Tako zapuščeni tudi nisva, kakor misliš. S sosedi imamo dogovorjeno znamenje zaradi pomoči.

Matija je bil užaljen. Široko se je razkoračil pred starko, položil svojo težko roko na njeno ramo in dejal:

— Mati, vi ste neumni. Prav res, da ste neumni. Kaj je hiša brez moškega? Farovška kuharica, tista Lojzka, ki je prej služila v Št. Vidu, mi je enkrat dejala: Matija, če že ni moškega, saj en

par moških hlač mora vedno biti pri hiši. Tako mi je pravila Lojzka, in to je bila pametna ženska. In zato vam prinesem par hlač, da jih obesite na vrata — tujim ljudem za strašilo, vam pa za tolažbo, da čuva nad vami sam Matija Jazbec.

— Tepec, — to je bilo vse, kar je odgovorila starka.

— Tepec? Kdo je tepec? Ali sem jaz tepec? Strela božja, če mi to še enkrat rečete, vam prevrnem kolibo. Meni je Rovan naročil, naj čuvam vas in Polonico in ~~jaz~~ izpolnim svojo obljubo. Če vam je to všeč, ali če vam ni všeč — je meni vseeno. Jutri prinesem hlače in te bodo visele na vratih in vsak dan bom prihajal zjutraj ali pa zvečer, da vidim, kako je pri hiši. Tako bo in nič drugače.

Starka še odgovora ni dala, nego je odšla v hišo, Matija pa je sedel poleg Polonice na klop in ji, kolikor je njemu sploh bilo mogoče, nežno začel praviti:

— Ali si že kdaj videla, kako ^uviame jastreb svoj plen?

Polonico je to vprašanje presenetilo.

— Seveda sem videla!

— Kaj ine — jastreb kroži nekaj hipov po zraku, potem pa švigne kakor strela z neba nizdol in — plen je v njegovih krempljih. Vidiš, punca, —

Matija se je primaknil bližje in začel govoriti s pritajenim glasom — vidiš, punca, na svetu je tudi dosti moških, ki so kakor jastrebi. Če bi te kateri teh videl, bi tudi švignil nizdol in te skušal v kremplje dobiti. Sem na samoto se sicer težko kdo izgubi, ali mogoče je vendar.

— Ne bojte se zame, je pripomnila Polonica. Ponoči se noben človek ne upa sem gor, podnevi pa je dosti sosedov, ki bi prihiteli na pomoč.

— Nikar se preveč ne zanašaj na sosede. Zanašaj se sama nase. In če bi se ti približal kak jastreb — brani se.

Matija je segel v svoj jopič in vzel iz žepa fino izdelano bodalce.

— Tofle, Polonica, nosi vedno pri sebi. Nekdaj je to bodalo nosila pri sebi imenitna italijanska gospa. To bodalce ti bo v večjo pomoč, kakor če obesiš na vrat še toliko škapulirjev. Zdaj je v samostanu vse polno vitezov in njihovih hlapcev. To so nevarni ljudje, ki nobene ženske ne puste v miru. Če bi kdo iztegnil svojo roko po tebi — kar suni.

— Hvala vam, je odgovorila Polonica in vzela bodalce, katero je občuduje ogledovala. Vi ste res dobri.

— Kajpak da sem dober, se je smejal Matija. In po Rovanu nič ne žaluj. Teh par tednov, kar bo

na potovanju, boš že prebila. Saj ni šel med divjake, da bi se mu moglo kaj zgoditi. No, in če že ne pride nazaj ali si pa izbere drugo, pasja dlaka — če bi drugače ne šlo, te pa vzamem — jaz!

In zdaj se je še Polonica vzlic svoji žalosti zasmejala na glas.

XII.

Minulo je več tednov, odkar je bil Rován odšel v Rim. V zatiškem samostanu je bilo še vedno polno gostov, ki so veselo in brezskrbno živeli in si kratili čas s pijančevanjem, z lovom in z igrani. Tudi javni cesarski notar Leutbin iz Ljubljane se je mudil v samostanu in imel menda mnogo opravil, ker je cele ure presedel v opatovem stanovanju. Menihi so bili skrajno nezadovoljni, ker so slutili, da je cesarski notar Leutbin prišel v zadevah, ki utegnejo samostan jako mnogo stati. Ali menihi se niso mogli ganiti, ker jim je bilo še vedno prepovedano zapustiti samostan.

Med kmeti pa je vrelo. Opat je od njih zahteval vedno več denarja, opatovi gostje pa so kmet-ske žene in hčere nadlegovali tako, da so večkrat nastali krvavi boji. Tudi Pavel Glogvic se je bil vrnil v samostan in je pogostoma obiskoval grad v Št. Lambertu, da bi si pridobil ljubezen lepe opatove sestre. In kadar je Margareta zopet in zopet

odklonila njegove ljubavne ponudbe, se je Pavel Glogvic napil in je z drugimi plemenitaši divjal po vaseh.

H
šcal
Opata je bilo malo videti. Za rana, kadar je v samostanu še vse počivalo, je skrivaj in oblečen kot navaden lovec zapustil samostan in brez spremstva krenil v gozde. Časih ga vse dopoldne ni bilo nazaj.

Albertus je bil vsakdanji gost pri Polonici. Nekega dne je bil nekoliko krvav prišel pred kočo in prosil vode. Povedal je Polonici in njeni stari materi, da je bil v samostanski službi kot lovec, da pa je pobegnil, ker je pretepel meniha Jurja, ki je nekemu kmetskemu dekletu silo delal. S tem se je starki močno prikupil. Verjela je, da je tujec sedaj tatinski lovec, saj se je večkrat zgodilo, da je kdo iz samostana pobegnil in se potikal po gozdih, in zaupala mu je tembolj, ker ni nikdar prosil za prenočišče ter se vedno jako resno in dostojno vedel. Matija, ki je redno vsak dan prihajal, bi bil sicer jako rad videl tega tatinskega lovca, a nikdar se mu ni posrečilo, da bi bil manj naletel. Sicer je pa njegova nezaupnost kmalu izginila, ko je od Polonice izvedel, da je skrivnostni tujec nikdar z nobeno besedico ne nadleguje.

2
1 m

Prišel je pa dan, ko je bil Matija kaj neprijetno prebujen iz te zaupnosti. Prinesel je bil bučo

vina na hrib in zadovoljno srkaje rujno kapljico, sedel v izbi ter dražil Poloničino babico z vsakovrstnimi burkami, ko so se vrata odprla in je v hišo stopil skrivnostni tatinski lovec. Matija je na prvi pogled spoznal opata, opat pa je spoznal njega, a vendar sta se premagala in tega nista izdala.

— A ti si torej tisti tatinski lovec, ki zahaja semkaj, je začel Matija z veliko ravnodušnostjo razgovor. Na — pij, da si dušo privežeš!

Ponudil je opatu bučo z vinom in ta — misleč, da ga Matija ni spoznal — se ni branil.

— Slišal sem že dosti, da varuješ te ženske, ki žive tod na samoti, a ogibal sem se te, ker se bojim, da me izdaš samostanskim gospodom, pravi opat.

— Res je! Izdati te moram. To je moja dolžnost. Saj bi še odveze ne dobil, če bi pri spovedi povedal, da sem te zasačil, pa te nisem prijel.

— In če bi se jaz branil? Če bi jaz ne hotel iti s teboj? je vpraševal opat.

— Ho-ho, se je smejal Matija. Kaj misliš, da bo mene hudič vprašal, če bom hotel iti v pekel? Prav nič ne bo vprašal — kar prijel me bo. Seveda, če mu bom ušel — potem me ne spravi v pekel.

— Nehaj vendar s temi burkami, se je zdaj oglasila starka, in pusti moža v miru.

— Burke? Kdo pa uganja burke? Kaj delajo samostanski vojaki burke? Še kadar sem se ga

nasrkal, ne delam burk. Ta mož krađe samostansko divjačno. Moja dolžnost je, da ga primem in peljem v samostan. Tak je naš ukaz in jaz sem zvest služabnik premilostnega gospoda opata.

Tako je govoril Matija z veliko resnobo. Starka in Polonica sta se čudili, Matija pa se je obrnil do dozdevnega tatinskega lovca in rekel:

— Najbolje bo, če greš sam z menoj. Malo te bodo zaprli, pa bo dobro. Prav lahko boš preštal, saj premilostni gospod so dobrega srca in radi odpuste, če se jih prosi.

— Ne vdam se, je odločno izjavil opat in prijel za kratki meč, ki ga je imel opašanega. Če se me dotakneš, ti razcepim glavo.

Opat je po teh besedah vstal in stopil k vratom, vzel v roko meč in se pripravil na boj. Polonica in njena mati sta zavriščali in planili med moža. Starka je vzlic svoji slabosti potisnila Matijo v kot, Matija pa je skakal kakor besen in se rotil:

— Ti boš meni glavo razcepil! Strela božja, po tej butici so peli že drugačni meči kakor je tvoj in glava je še cela. Jaz ti pokažem, kaj je samostanski vojak. Mi se še hudiča ne bojimo. Koj deneš meč stran!

Opat se je zaničljivo smejal. Ker se ga Matija ni lotil, minila ga je vsa skrb.

— Meč stran, pravim, je ukazal Matija. Ti Polonica pa prinesi kak štrik, da ga zvežem. Ali ne boš meča stran dejal? Ti, če me razjeziš — jaz ti polomim vse kosti.

Opat se ni več zmenil za Matijevo kričanje. Odprl je vrata in je ponosno odšel. Matija pa je kričal za njim:

— Le čakaj, tat tatinski, ti ne boš dolgo več lovil samostanskih zajcev. Jaz te že še dobim! In kadar te bom imel, te bom tako premikastil, da boš kričal, kakor lačen osel.

Obe ženski sta bili vsled tega prizora jako zbegani.

— Tega bi ne bila mislila, da se bodele spravili na takega reveža, se je končno oglasila Polonica.

— Pogumen pa si, Matija, pogumen, se je rogala starka. Jezik imaš dolg.

— Le molčite, je osorno rekel Matija. Ko bi hotel, bi bil moža lahko desetkrat treščil ob tla. Pa nisem hotel. Kar sta videli, sem storil vse, da bi mož mislil, da ga ne poznam. Jaz pa sem ga spoznal tisti trenotek, ko je odprl vrata.

— Ti ga poznaš? sta hkrati vzkliknili obe ženski. Kdo pa je?

— Volk vseh volkov — zatiški opat.

XIII.

Blizu Križne vasi je imel zatiški samostan veliko pristavo, na kateri je gospodaril zatiškemu opatu nad vse vdan mož, Jernej Kos. Opat je kaj rad hodil semkaj na oddih. Tu se je čutil varnega in tu se je lahko brez skrbi vdajal vsem svojim strastem. Hodil je toliko rajše na to pristavo, ker mu je Jernej Kos preskrboval najlepše ženske iz cele okolice in opat je bil velik častilec ženskega spola.

Opat je še tisti dan, ko ga je Matija zalotil pri Polonici, prihitel na to pristavo in naročil svojemu zaupniku Jerneju Kosu, da se polasti Polonice in njene babice in ju pripelje semkaj.

— Matija bo gotovo odslej bolje pazil na ženski, je rekel opat Jerneju, ali pa ju spravi celo v vas, da ne bo mogoče do njih. Zato ju primi še danes. Staro zapri v klet, na Polonico pa dobro pazi. Čim se nekoliko umiri, čez nekaj dni, se zopet oglasim.

Jernej Kos je bil takoj pripravljen izpolniti opatovo povelje. Izbral je tri zanesljive hlapce, s katerimi je šel že mnogokrat loviti kmetske žene in dekleta, in se ž njimi odpravil na pot. Veselo, pričakujoč obilnega plačila, so odjezdili od pristave in mimo Zatičine proti hribu, koder je na samoti stala

koliba, v kateri sta prebivali Polonica in njena babica. Konje so pustili v gozdu, potem pa se splazili krivajoč se med grmovjem in za drevesi proti kolibi.

— Matija mora biti še v hiši, ker vise na vratih njegove hlače. Treba je, da smo previdni.

— Matija je kakor ris, je dejal hlapec, ki je ležal poleg Kosa. Branil se bo, in kogar Matija zadene, gre gorak iz tega sveta. Huda bo, Jernej.

— Tj si strahopetnik, je govornika zavrnil Jernej. Opat nam je še za vsako žensko dal tri cekine, za to bo pa dal še več. In kaj bi se Matije bal! Še predno bo mogel roko vzdigniti, mu zabodem meč v trebuh.

Možje se niso motili. Na vratih so sicer visele le tiste hlače, ki jih je bil prinesel Matija »za strašilo«. Matija pa je bil v hiši. Čeprav je pregnal opata na zvijačen način, tako kakor da ga je res smatral za tatinskega lovca, vendar se ni prav zanašal, da ne poskusi opat siloma se polastiti Polonice. In zato je ostal na hribu ter nameraval ostati do drugega dne, ko sta se vsled njegovega prigo-varjanja nameravali Polonjca in njena stara mati preseliti v bližnjo, pod smreško grajščino spadajočo vas.

Jernej Kos in njegovi spremljevalci so ležali v gozdu, dokler se ni zmračilo. Šele zdaj so se

dvignili in se previdno bližali koči. Jernej je bil odredil, da ostane eden hlapcev zunaj hiše, da bi kdo ne pobegnil, ostali pa da gredo v kočo.

Vrata so bila samo priprta, tako da se je iz hiše natančno slišalo, kaj da govori Matija.

Napadalci so vzeli meče v roke in Jernej Kos jim je zašepnil na uho: Najprej po Matiji.

Planili so v hišo. Kakor divje zveri so vdrli v sobo. Matija, ki je sedel za mizo, je planil kviško, a predno je mogel stegniti roko, udaril ga je Jernej Kos po glavi, da se je takoj vlila kri. Matija je takoj omahnil in je padel na tla.

— Hura — zmaga je naša, je zakričal Jernej Kos in se ozrl po svojih spremljevalcih. Ta dva sta v tistem hipu, ko je bil zadet Matija, skočila nad ženski, ki sta kakor okamneli stali v sobi in vsled strahu in presenečenja nista mogli ne govoriti, ne se ganiti. Kakor bi trenil, ta ju hlapca vrgla na tla in ju zvezala.

— Dobro smo opravili, se je smejal Jernej Kos in dobro plačilo nas čaka. Spravite ženski v gozd, med tem pogledam jaz, kako je z Matijo.

Polonica je jokala, vpila in prosila, naj jo puste, a napadalci so bili tako vajeni takih prizorov, da so se Polonici samo smejali. Starka pa ni zinila besede. Krčevito je stikala roke, iz njenih oči pa so švigali plameni najhujšega sovraštva.

Kmalu je prišel tudi Jernej Kos za hlapci v gozd.

— Matija Jazbec ne bo več norcev zbijal na tem svetu, je dejal zadovoljno. Tako sem ga zadel, da teče od njega kri kakor iz studenca. Škoda zanj. Bil je vesel človek.

Prišedši iz gozda, so zasedli konje. Jernej je vzel na svojega konja Polonico, starko pa drugi hlapec in potem so zdirjali proti Križni vasi.

Samotna in zapuščena je ležala koča na hribu. Skozi odprto okno je mesec vlival svojo mehko luč v sobo in obseval v krvi ležečega Matijo. Naenkrat se je Matija začel premikati, odprl je oči in se začel počasi dvigati. Oziral se je krog sebe, kakor bi ne vedel, kje da je in kaj se je zgodilo. Počasi se mu je jel vračati spomin. Z veliko težavo se je vlekel do klopi, kjer je stal škaf vode in si začel močiti glavo ter si izpirati kri.

— Menda boste morali name še malo počakati, gospod hudič, je težko sopeč govoril polglasno. Pošteno me je vsekal, a moja črepinja nekaj prenese.

Polagoma so se mu vračale moči tako, da je mogel stati in storiti nekaj korakov.

— Čisto dobro stojim, je govoril, in tudi v glavi ne brenči več tako. Ko bi imel malo rakije, bi bilo kmalu bolje. No, pa voda bo tudi pomagala.

Opiral si je rano do jutra in jo skrbno obvezal. Zabil je, potem z debelimi cveki okna in vrata in počasi in težavno odkorakal s hriba, a ne proti samostanu, nego proti smreški grajščini. Prišedši na potu do ovinka, od koder se je videl zatiški samostan, se je vsedel na velik kamen in se zatopil v svoje misli. Naenkrat je vstal, zagrozil s pestjo proti samostanu in zaklical:

— Trideset let sem bil vaš služabnik, zdaj bom pa vaš sovražnik in ne bom pred nehal, dokler ne bo konec tega samostana in njegovih prebivalcev!

XIV.

Opatovi hajduki, Jernej, Kos in njegovi hlapci so dobljeno povelje glede Polonice in njene babice dobesedno izpolnili. Polonico so spravili v dosti udobno opremljeno sobo, njeno babico pa so zaprli v klet. In v tem, ko je Polonica bridko jokala in si pulila lase, ko je starka v svoji kleti besno preklinjala, so opatovi tolovaji z Jernejem Kosom praznili velike vrče vina in se veselili knežje nagrade, katero jim je dal zatiški opat.

Nekaj dni je pustil opat Polonico popolnoma v miru. Niti prikazal se ni na pristavi in dekle je začelo končno domnevati, da so morda njo in njeno

babico odvedli in zaprli samo radi babice, ki je večkrat kaj slabega govorila o duhovnikih sploh, zlasti pa o zatiških menihih. Ker se je to že marsikomu primerilo, je bila ta misel za njo prava tolažba, tembolj, ker se je moral Andrej Rován v kakem tednu vrniti. Da jo Andrej takoj reši iz ječe, o tem ni dvomila.

Nekega večera — ravno ko se je Polonica spravljala spat — je čula na hodniku previdne korake. Nekdo se je bližal vratom njene ječe. Polonica je vztrepetala. Se-li bliža rešitelj? Je-li prišel Rován, da jo osvobodi? Neznanec se je jako počasi, jako tihotapsko bližal in jako počasi začel odpirati zapah na vratih. Polonica je kar sápo zadrževala. Zdaj se je na vratih pojavila visoka moška postava. Vzlic temi se je videlo, da ima na glavi širok klobuk, ki je zasenčil ves obraz.

— Andrej! — je šepetala Polonica in pristopila bliže. Dvoje močnih rok jo je objelo in vroča ustna so se dotaknila njenega lica. V tem trenutku pa je Polonica tudi že odskočila vsa prestrašena. Spoznala je bila, da ni slonela na Rovánovih prsih.

— Premilostni gospod opat — je prišlo strahoma čez njene ustne.

— Zate, Polonica, nisem niti premilostni gospod, niti opat, je z mehkim glasom odgovoril Albertus plem. Lindek, in potegnil Polonico s seboj

v sobo. Ne prihajam k tebi ne kot gospod in ne kot opat, nego kot mož.

— Kaj mi hočete, premilostni gospod!

— Kaj hočem? Kako moraš le tako vpraševati? Kaj nisi že davno spoznala, da te imam rad, tako od srca rad, da bi storil za te vse, samo da si pridobim tvojo ljubezen?

— Prosim, premilostni gospod opat — nikar ne govorite takih stvari.

— Mar misliš, da nimam srca?

— Premilostni gospod opat — duhovnik ste in —

— Kaj za to? Tudi duhovniki smo pod kožo krvavi, kakor drugi ljudje.

Opat je Polonico vnovič stinil k sebi in jo začel vnovič poljubovati.

— Sedi sem k meni, Polonica, je rekel opat in se vsedel na posteljo.

Polonica pa se mu je izvila iz rok in se zopet odmaknila od njega.

— Premilostni gospod opat, je prosila Polonica, pustite mene in mojo babico domov. Če sva se s kako besedo pregrešili, odpustite nama. Zato vendar nisva zaslužili, da bi bili zaprti.

— Ne bo ti treba živeti v tisti revni koči na hribu. Odslej boš živela tu, na pristavi, kakor kaka gospa plemenitega stanu. Ne bo ti treba delati in

skrbeti — prav tako boš živela, kakor da si prava moja žena. In tudi tvoja babica ostane pri tebi.

— Premilostni gospod opat, prosim — izpustite me — jaz ne morem ostati.

— Ali me imaš malo rada, Polonica? je vprašal opat.

Polonica ni odgovorila. Povesila je glavo, potem pa zajokala, se vrgla na kolena in začela prositi, naj jo opat vendar izpusti.

Opat je jela minevati potrpežljivost. Šel je parkrat s trdimi koraki po sobi sem in tja, potem pa se je ustavil pred Polonico, jo dvignil s tal in pritiskal k sebi.

— Dobro, Polonica, je rekel določno. Če nečeš pri meni ostati, te ne bom silil. Jutri zjutraj greš lahko domov na hrib z babico vred. To noč pa ostanem jaz pri tebi.

Polonica je odskočila od opata, kakor da je strela udarila v sobo. Hipoma je spoznala svoj položaj, a to spoznanje ji je dalo moč za obrambo. Mehko, ponižno dekle se je mahoma prelevilo v pogumno ženo, ki je pripravljena braniti svojo čast do skrajnosti.

— Premilostni gospod opat — je zaklicala Polonica — jaz sem revno kmetsko dekle, ali poštena sem in poštena ostanem.

— To je prav lepo, se je porogljivo smejal opat. Ti pa ne pozabi, da sem jaz opat in gospodar zatiškega samostana in da si ti moja last, s katero lahko storim kar hočem.

Pri teh besedah je skočil k Polonici in prijemaje jo za roko skoro hripav v razburjenosti ji rekel polglasno:

— Moja si! Jaz te hočem imeti. Če me ne ljubiš — kaj za to? Moja boš vendar.

— Nikdar! je zaklicala Polonica in se poskusila osvoboditi iz opatovih rok. Pustite me!

Opat pa jo je prijel še trje in jo vlekel proti ležišču.

— Pustite me! je klicala Polonica. Pomagajte! Pomagajte!

A nihče ni prišel Polonici na pomoč. Dasi se je branila z vsemi svojimi silami, vendar ni bila kos opatu.

— Pustite me! Jaz se bom branila! je zakričala z divjo odločnostjo.

— Le brani se, grlica drobna, se je rogal opat in jo pahnil proti ležišču.

V tem trenutku se je Polonici posrečilo, da si je osvobodila roko. Bliskoma je segla pod zglavje svojega ležišča, nekaj se je zasvetilo v njeni roki in se v najkritičnejšem trenutku zabodlo v opata.

Polonica je bila opatu sunila v prsi bodalce, katero ji je bil daroval Matija.

— Ah — je dihnil opat in izpustil Polonico. Roka njegova je segla tja, kjer je bil zadet, in potegnila iz prsi bodalo. Pasja duša — zabodla si me, je škripaje z zobmi sikal in sedel na posteljo.

Polonica je skočila k vratom. Ali ta so bila od zunaj zaprta. Na ves glas je kričala: Pomagajte, gospod opat umira!

Zdaj je odletel zapah in v sobo je stopil Jernej Kos.

— Gospod opat — je zaklical. Jaz sem tu, Jernej.

— Zgrabi to punico in zapri jo v klet — potem pa pošlji kakega človeka sem. In luč preskrbi! Jaz sem ranjen —

Jernej Kos se je prestrašil in ni vedel, kaj bi storil. Prijel je Polonico za roko, potem pa začel klicati hlapce. Prihiteli so od vseh strani, hlapci in dekle.

— Pomagajte premilostnemu opatu, jim je Jernej Kos ukazal. In med tem, ko so pohiteli na pomoč opatu, ki je bil brez zavesti omahnil na posteljo, je Jernej Kos vlekel Polonico po stopnjicah nizdol in jo pahnil v temno klet. V tem, ko je zaklepal težka vrata, se je dekle jokaje zgrudilo na vlažno zemljo.

XV.

Težko je prišel Matija Jazbec na grajščino Smreko. Na potu je večkrat omahoval, kajti bil je vsled izgube krvi silno slab, ali njegova železna volja je premagala telesno slabost. Grajščinski oskrbnik — Rovanov oče — ga je prijazno sprejel in je prijateljsko zanj skrbel, tako da je Matija čez nekaj dni bil zopet na nogah. Samo glavo je imel obvezano, da so ga grajščinske ženske imenovale Turka.

Matija je samo staremu Rovanu povedal, kaj se je zgodilo v koči na hribu. Vendar se je kmalu raznesel glas, da sta izginili Polonica in njena babica. Sosedje so bili začeli ženski pogrešati; šli so končno v kočo in se prepričali, da sta izginili, in da je v sobi vse krvavo. A kmetski ljudje so tudi takoj začeli ugibati, da morajo biti pri tem dogodku udeleženi samostanski ljudje.

Tudi na smreško grajščino so prišli glasovi o tem dogodku in vzbudili posebno med ženskami veliko zanimanje. Pri večerji ni bilo o drugem govora, kakor o skrivnostnem dogodku v koči na hribu. Posebno so ženske silile v Matijo, ker so vedele, da je poznal Polonico in njeno babico in da so mu samostanske razmere dobro znane.

Toda Matija se ni dal zapeljati, da bi bil kaj povedal, nego je le zbijal navadne svoje šale in se delal popolnoma nevednega .

— Časih sem mislila, da si ti Matija moder, kakor kralj Salomon, je nevoljno rekla dekla Reza, ki je bila najbolj radovedna med vsemi posli. Vse si hotel vedeti in vse uganiti — o tem slučaju pa ničesar ne veš.

— Ali misliš ti Reza, da je bil kralj Salamon res tako posebno moder, kakor o njem pridigujejo? je vprašal Matija mirno in z dostojanstveno zaničljivostjo, kakor mož, ki se zaveda svoje imenitnosti.

— No, lej ga, kako neumno izprašuje! se je rogala Reza. Seveda je bil moder. Ali si že pozabil, kako sta se dve materi kregali, čigav da je otrok in kako da je kralj Salamon potem modro uganil, katera je prava mati.

— Prava reč, taka sodba, je dejal Matija. Tako modro sodbo, kakor kralj Salamon, bi jaz tudi znal napraviti. In še prav gotovo!

Ženske so udarile v smeh, Matija pa se ni dal premotiti, nego je rekel:

— Pravo mater katerega otroka se kmalu najde, ali pravega očeta najti, to je umetnost. Zato pa jaz na tistega kralja Salamona nič preveč ne dam.

Zdaj so se ženske začele jeziti in vse vprek vpiti na Matijo, ta pa se je le zadovoljno smejal, kakor vselej, kadar je kako poredno uganil. Vrišč se je šele čez nekaj časa polegel.

Kočijaž Marka, ki je bil med tem prizorom samo jedel in jedel, je zdaj odložil žlico.

— Čudne stvari se časih gode, je rekel cmo-kaje, prav čudne stvari. V nedeljo sem bil v Višnji gori, pa sem slišal, da je krčmarjeva mačka vrgla eno mačico pa enega psička.

— To je že mogoče, je menil Matija. Jaz sem v Ljubljani doživel še vse kaj drugega. Spoznal sem žensko, ki je rodila enega peka, enega čevljarja in enega krojača.

Kočijaž Marka je zazijal, ženske pa so planile na Matijo, obsipale ga z odbranimi psovkami in ga naposled pognale iz veže na dvorišče.

Tu je Matija naletel na starega oskrbnika Rovana in šel z njim pred grajščinska vrata, kjer sta legla v travo.

— Bil sem v Zatični, je povedal stari Rovani in sem izvedel, da je opat bolan. Pripeljali so ga iz pristave v Križni gori. Pravijo, da ga je na lovu nekdo napadel in ranil.

— Kdaj pa se je to zgodilo? je vprašal Matija.

— Že pred več dnevi, tisti dan, ko sta izgini-
nili Polonica in njena mati.

Matija se je zamislil, čez nekaj trenutkov pa
je vstal in dejal staremu Rovanu:

— Gospod, posodite mi kak dober meč —
in kako bodalo — dobro bo, če grem pogledat v
samostan — morda le izvem, kje imajo Polonico
skrito.

— Matija — to je nevarno. Kdo ve, kaj se
lahko zgodi.

V tem trenutku se je začulo peketanje konj-
skih kopit in v tistem trenutku je že Matija planil
naprej in zavriskal:

— Andrej — hvala bogu, da si prišel.

Andrej Rovan, opatov praporščak, je skočil
s konja. Poljubil je svojega očeta in prijateljsko
stisnil Matiji roko.

— Tu sem — in tu ostanem. Za ves svet ne
bi šel več od doma, je veselo rekel Andrej, in je
šel z očetom in Matijo v hišo.

Matiji pa se je lice zmrščilo in globok vzdih
mu je izvil iz prsi.

— Huda ura bo, je mrmral polglasno. Bog
daj, da bi bila že prestana.

XVI.

Bila je noč, ko sta šla Andrej Rovan in njegov zvesti tovariš Matija Jazbec iz smreške grajščine doli proti Zatični. Matija je bil Andreju pač povedal, kaj se je zgodilo, zamolčal pa mu je, da je zatiški opat preoblečen za tatinskega lovca, Polonico zasledoval in da je opatov oskrbnik Jernej Kos s svojimi hlapci odpeljal dekleta in njeno babico. Tako sta se namreč dogovorila z Rovanovim očetom, da bi Andrej v prvi jezi ne storil kake nerodnosti in morda cela opata napadel, za kar bi bil prav gotovo obglavljen.

Noč je bila mehka in tiha, ko sta šla Andrej in Matija med travniki in polji doli proti Zatični, kjer sta mislila najprej vprašati daljno sorodnico Poloničino, če ona kaj ve, kam da je Polonica izginila.

Med potjo je Matija na različne načine pripravljaj Andreja na to, da izve popolno resnico.

— Veš, Andrej, mu je rekel, meni se zdi, da je najbolje, če se človek sploh ne ženi. Sicer se mnogo govori, da je rodbinsko življenje najlepše, a meni to ni šlo nikdar v glavo. Tudi višnjegorski pek misli tako. Oni dan mi je rekel, da najlepše rodbinsko življenje ima vdovec brez otrok.

— Za take šale nisem razpoložen, je osorno odgovoril Andrej. Pusti me ž njimi v miru.

— Saj se ne šalim, je zatrjeval Matija. Bog ne daj, da bi se šalil. Zakaj bi se pa ne pomenila o zakonskem življenju, saj greva vendar Polonico iskat, ker jo hočeš ti vzeti.

— No, pa povej svoje mnenje, je nestrpno dejal Andrej in pospešil korake.

— Moje mnenje — hm — moje mnenje je, da stori najbolje tisti, ki se sploh ne ženi. Kaj pa je zakonski mož? Reva vseh rev. Mož hlače oblači — nosi jih pa žena. In to naj bo sreča?

Andrej ga niti poslušal ni in zato mu tudi ni odgovoril. Molče sta nekaj časa korakala drug poleg drugega.

— Ti, Andrej, je čez nekaj časa zopet začel Matija, ali se še spominjaš tiste pridige, ki jo je imel priyor Markvard o ljubezni.

— Ne, je bil kratki odgovor Andrejev.

— Pa je škoda, je menil Matija. Prav dobra pridiga je bila. Ali veš, kako zdravilo je priyor priporočal zoper ljubezen.

— Ne, je dejal Andrej brez vsakega zanimanja za Matijevo pripovedovanje.

— Ti bom pa jaz povedal, je nadaljeval Matija. Prijor je pravil, da je v starih časih živel

neki grški modrijan, ki je učil, da so proti ljubezni tri zdravila: glad, čas in pa štrik.

— Ali se naj obesim? je vprašal Andrej in se nasmehnil vzlic žalosti, ki ga je trla.

— Kaj še! Poskusi s kakim drugim zdravilom. Lej, ko bi se ti tri dni postil in doma premišljeval, kaj je storiti, bi ti morda prišla kaka dobra misel, kako in kje bi dobil Polonico, če bi te ljubezen že sploh ne minila.

— Kaj ne, jaz naj doma ležim, med tem ko je Polonica v največji nevarnosti.

— E, posebnega se ji ne more zgoditi.

— Ali to ni nič posebnega, če jo kdo zapelje?

— No, nekaj prav posebnega to pač ni. Saj se je že večkrat zgodilo. In — eden mora vendar začeti.

— Matija, je vzplamtel zdaj Andrej, če mi še eno tako poveš — ne vem, kaj se ti zgodi.

Matija se je Andrejeve jeze nekoliko ustrašil, kajti po kratkem molku je začel ubirati druge strune.

— Lej, Andrejče, ko bi ti bil pameten, ko bi se dalo s teboj govoriti, bi ti jaz nekaj svetoval.

— Kaj pa?

— Nekaj imenitnega!

— Torej povej!

— E, kaj bi pravil, ko nisi pameten. Kar dre-
viš tja naprej in sam ne veš, kaj hočeš! Če bi mi
obljubil, da boš pameten in se boš ravnal po mojih
besedah —

Andrej se je ustavil, prijel Matijo za jopič in
ga tresel na vso moč.

— Ti še nekaj več veš, nego si mi povedal,
je zakričal v veliki razburjenosti na Matijo.

— Če me boš tako stresal, mi pade še duša
iz života in potem ne bom prav nič vedel, je odgo-
voril Matija.

— Povej, kar veš!

— Jaz prav ničesar ne vem. A drugi vedo!
Toda — če me ne izpustiš, ti sploh ničesar ne
povem.

Andrej je Matijo izpustil in Matija se je lepo
počasi vsedel na travo kraj poti.

— Tako si me stresel, da se moram malo od-
počiti. Vsaj toliko, da duša spet najde svoj prostor.

— Matija, lepo te prosim, povej, kje je Polo-
nica, se je zdaj oglasil Andrej.

— Tega ne vem. Le to vem, kdo bi nama
mogel povedati.

— Torej — usmili se, me — govori —

— Ali boš pameten in boš storil tako, kakor
bom jaz rekel?

— Da! Prisegam ti, da storim tako, kakor
boš ti hotel.

— Potem pojdiva v Križno goro.

— Čemu? je vprašal Andrej strmé.

— Ker ve Jernej Kos, kam je spravil Polonico.

— Jernej Kos — je ves iznenaden zaklical Andrej in spomnivši se vloge, ki jo je Jernej Kos že večkrat igral, dodal ves prestrašen: Pa saj to je — opatova desna roka — pa ne da bi opat —

— To morava izvedeti in zato pojdiva v Križno goro. Jernej Kos nama mora vse povedati, potem bova vedela, pri čem da sva.

Rovan je privolil in odšla sta mimo Zatične proti Križni gori, ne sluteč, da se je med tem na samostanski pristavi izvršila grozna žaloigra.

XVII.

Na samostanski pristavi pri Križni gori so bili zbrani opatovi gostje. Tudi opat Albertus je bil med njimi. Rana, ki mu jo je prizadela Polonica, je bila sicer globoka, ali nevarna ni bila in se je še dosti hitro zacelila. Čez teden dni je že mogel zapustiti posteljo.

Opat je bil uslužbencem na pristavi zabičal, da ne smejo nikomur povedati, kako se je zgodilo, da je bil ranjen. Pravil je, da ga je tatinski lovec napadel in vojvodinja Virida, kakor sploh vsi odlični ljudje njegove okolice, so to verjeli. Kmetsko

ljudstvo je seveda po pristavskih poslih že izvedelo, kaj se je zgodilo, ali strah pred opatovo krutostjo je bil tolik, da se še govoriti niso upali.

Opat je svoje ozdravljenje hotel praznovati na pristavi pri Križni vasi in je v samostanu muče se plemiče povabil tja. Gostija je bila imenitna in kmalu je vladala med gosti viharna veselost, ki je še narasla, ko je Jernej Kos pripeljal nekaj kmetških žena. Kmetje so bili tako vajeni, da so morali svoje žene pošiljati na take zabave, da še mislili niso na odpor. Narod je bil tako potlačen, da je izgubil vsak ponos in se še svojih človeških pravic ni zavedal.

Med pijano tolpo je bil opat kmalu edini trezni človek. Tudi hrupna veselost, ki je vladala krog njega, ni mogla uglasiti njegovega mračnega čela. Temni so bili njegovi pogledi in kratek ter osoren njegov govor.

Naenkrat je mignil Jerneju Kosu k sebi, se še nekoliko zamislil, potem pa kakor da je prišel do določenega sklepa, šepetaje nekaj naročil svojemu oskrbniku. Še ta je nekam preplašen pogledal opata, a vaje bil slepe pokorščine in se je molče odstranil.

— Spoštovani gostje in prijatelji, je potem opat zaklical zbranim veljakom z gromkim glasom, pripravil sem Vam posebno presenečenje.

— Čujmo — se je glasilo po dvorani — premilostni gospod opat govori! Čujmo! Slava opatu!

— V roke pravice je prišla stara čarovnica, ki bo sojena po cerkvenih in knežjih zakonih. Pri sebi je imela svojo vnukinjo. —

— Ali zna ta tudi čarati? se je oglasil Pavel Glogvic.

— Učila se je čaranja! Kolikor se je doslej dognalo, se je naučila samo čarovniškega plesa. Da povečam Vašo zabavo, sem ukazal, da pripelejo čarovnico sem, naj nam zapleše čarovniški ples.

— Izvrstno! Slava opatu! To je krasno! tako so klicali zbrani velikaši in se gnetli okrog opata.

— Ali je zala? Ali bi jo smel poljubiti? je vpraševal Pavel Glogvic.

— Le poljubi jo, ako hočeš, se je smejal Friderik pl. Lindek, opatov brat. Danes ni tu nobenega praporščaka, ki bi te radi tega ob tla metal.

Še je donel po dvorani glasni smeh, ki ga je provzročila ta sirova šala, ko so se odprla vrata in so hlapci siloma privlekli v sobo v dolg temen plašč zavito osebo — Polonico.

Vlekli so jo do opatovega sedeža. Ko so jo izpustili, se je Polonica zgrudila na tla, kakor da je brez zavesti. Opatovi gostje so se vsuli okrog

nje, kričali in se smejali ter delali vsakovrstne opazke. Pavel Glogvic pa se je sklonil k Polonici ter strgal ž nje plašč, ki jo je pokrival. Golo je ležalo sramu in strahu trepetajoče dekle pred pijano tolpo.

— Zapleši nam čarovniški ples! — Na noge, čarovnica! — so kričali eni opatovih prijateljev.

— Prav zala je ta čarovnica, so se oglašali drugi.

Opat je sedel nem na svojem stolu, v očeh pa se mu je brala osvetoželjnost.

— Zapleši! je ukazal s trdim glasom.

Polonica se ni ganila. Le tiho njeno ihtenje, le trepet njenega života je kazal, da živi.

— Zapleši! je zdaj zagrmel opat novič in mignil hlapcem, ki so takoj pristopili in postavili Polonico na noge.

— Ah — pasja vera — ta je res zala — se je čulo klicati velikaše. Pavel Glogvic pa se je prerinil do Polonice in rekel:

— Golobičica, daj mi poljubček! Sklonil se je k Polonici, da bi jo poljubil, a dekle ga je sunilo od sebe, da je odletel skoro do opata.

Med tem pa je pristopil neki drugi velikaš in z bičem udaril Polonico po nogah.

— Zapleši, čarovnica, se je zadril s sirovim glasom. In ko je Polonica vsled udarca in bolečin

dvignila nogo, je udaril v smeh in zopet zamalnil z bičem.

Hlapci so Polonico izpustili, a vzdržala se je samo trenotek na nogah, potem pa padla na tla.

— Prinesite kako metlo, je zaupil Pavel Glogvic na hlapce. Čarovnica pleše samo z metlo! Dimnika tu ni, da bi nam skozi dimnik ušla.

Polonica je dvignila glavo, sklenila roke in bridko jokaje prosila:

— Premilostni gospod opat — imejte usmiljenje!

Opat pa je ni polušal. Počasi je vstal s svojega sedeža in dejal svojim gostom:

— Morda je punica izgubila svoje čarovniško znanje, ker sem jaz tukaj. Blagoslov, ki ga je prejela moja oseba, pa naj Vam ne krati veselja. Zabavajte se torej sami s to čarovnico, kakor veste in znate. Zapadla je smrtni kazni — zato lahko storite, kar hočete.

— Vivat opat! Slava opatu! so kričali gostje in čim so se za opatom zaprla vrata, planili na Polonico — — — — —

Danilo se je že, ko so Jernej Kos in njegovi hlapci nesli napol mrtvo Polonico iz hiše.

— Lahko bi to punco spravil na grmado, je bil rekel opat Jerneju Kosu, kajti zapeljala me je s svojimi čarovnijami v greh in mi potem stregla

po življenju. Ali jaz sem velikodušen mož. Zato jo vrzite iz pristave, naj gre kamor hoče. Tudi njeno babico izpuscite.

Jernej Kos se je na tihem smejal opatovi pripovedbi, da ga je Polonica začarala, a rekel ni ničesar.

Polonico so nesli pred pristavo in jo vrgli na travo. Jutranji hlad je obudil dekle k zavesti. Počasi je vstala in se kakor blazna ozirala okrog sebe. Potem je stekla čez travnik brez cilja, kakor bi jo podili hudobni duhovi. —

Blizu pristave je stalo nekaj hiš. Vsa zasopljena je Polonica pritekla do njih in se ustavila pri vodnjaku. Nekaj trenutkov je omahovala, potem pa skočila v vodnjak. Začul se je lahen krik, potem je bilo vse tiho.

Izza kmetske kolibe se je prikazala kot smrt bleđa ženska.

— Jezus Kristus — je šepetala vsa prestrašena — kaj je bilo to?

XVIII.

V gozdiču blizu pristave kraj Križne vasi sta ležala Andrej Rovan in Matija Jazbec ter prežala, kdaj da pride kak pristavski posel v njiju bližino. Ležala sta že več ur na preži, a nihče se ni pri-

kazal. Po ponočni orgiji, ki se je bila vršila na pristavi, ni bilo to nič čudnega.

Ure so tekle in Matija je postal lačen in žejen.

— Veš kaj, je rekel Andreju, morda bi bilo dobro, ko bi šel doli k onim kočam poizvedovat, če je kaj novega na pristavi. Ljudje me poznajo...

— Le pojdi, je pritrdil Andrej. Če se kdo prikaže, ga že sam ustavim in toliko časa zadržim.

Počasi je odkorakal Matija proti kočam, ki so bile le dober streljaj oddaljene od pristave. Že od daleč je zapazil neko čudno vrvenje. Skoro vsi prebivalci teh koč so se gnetli okrog ene kočice in stikali glave, kakor da se je zgodilo nekaj posebnega. Matija je postal radoveden in je pospešil svoje korake.

— Kaj imate, ljudje božji, je vprašal zbrane ljudi, dospevši do dotične kočice.

— Mrliča imamo, se je oglasila postarna ženica.

— V vodnjau smo dobili neznano žensko. — Popolnoma gola je. — Zjutraj je pritekla čez travnike in skočila v vodo.

Tako so hiteli pripovedovat ljudje in obstopili Matijo.

— Morda je revica znorela, je menil Matija, pa je obleko vrgla od sebe in se potopila.

Iz hiše je stopil sključen starček nagubanih lic. Poznal je Matijo in ga prijazno pozdravil.

— Stopi v hišo, je rekel starček, da vidiš revico, ki smo jo dobili v vodnjaku.

Matija je stopil čez prag in je groze obstal. Na postelji je odeta z belo rjuho ležala — Polonica. Močni mož je skoro omahnil.

— Ali jo morda poznaš, je vprašal starček, ki je bil Matijo peljal v hišo.

— Poznam — se je Matiji izvilo iz prsi. Razburjenost ga je tako prevzela, da mu je zmanjkalo sape in da je moral sesti na klop.

— Poznam jo, je nadaljeval čez nekaj časa. Poštena deklica je bila. Opatov praporščak Andrej Rovan je bil njen ženin.

— Pa ni iz našega kraja, je opomnil omenjeni starček.

— Ne — doma je blizu Zatične — a pred več dnevi so prišli Jernej Kos in njegovi hlapci ter njo in njeno babico siloma odpeljali. Mene so takrat skoraj ubili.

— Bog ve, kaj se je zgodilo, če so jo imeli na pristavi, je dejal starček in povetil glavo. Ta gospoda, ki je gori —

— Vse polno tujih ljudi je prišlo včeraj na pristavo. Tudi opat se je pripeljal, je dejala neka ženska.

— Pa Kovačeva Lenka in več drugih žensk je moralo na pristavo, je začel pripovedovati neki fantič. Še ni dolgo, kar so šle domu. Popolnoma vrtoglave so še bile. Bog ve, kaj se je vse godilo.

— Pravični bog pa sedi na prestolu in gleda take reči . . .

— Zakaj jih pa trpite, je ves besen zatulil Matija in planil pokonci. Zakaj gledate to? Pravični bog je pustil drevesa rasti — zakaj ne vzamete polen v roke? Pravični bog vam je dal kose in sekire — zakaj jih ne primete? Zato, ker ste ničvredni strahopetci, ker niste možje, nego psi in po pasje prenašate, kar ta opat in ti velikaši z vami uganjajo.

Ljudje so se prestrašili, zakaj, niso bili vajeni takih besed, Matija pa v besnosti še zapazil ni tega.

— Tu pred nosom vam stoji pristava. Vi polnite te kašče, vaše žene in hčere vlačijo v to hišo greha in krivičnosti in vi molčite! Ti farji in ti velikaši žive v razkošju in obilnosti — vi pa stradate. Ali nimate nič močnatosti več v dušah in nič krvi več v žilah?

Matija je potegnil meč iz nožnice in ga grozeče zasukal nad glavo.

— Če ste vi taki slabotneži in strahopetci, jaz nisem tak! In če me živega sežgo ali me strgajo na kose — smrt tega dekleta bom maščeval.

— Amen — je zaklical z divjim glasom sklju-
čeni starček in v njegovih očeh se je zasvetilo —
jaz ti pomagam.

— In jaz! je klical drugi.

— Jaz tudi — jaz tudi — tako so kričali ljudje
in dvigali roke, kakor bi hoteli priseči.

V tem hipu so se odprla vrata in neka deklica
je skočila v sobo kličeč:

— Opat se pelje.

Res so se bila odprla velika vrata na pristavi
in opat se je počasi pripeljal z dvorišča. Okrog
njega so jahali njegovi gostje. Matija je planil iz
sobe.

— Stoj, je zaklical kočijažu, potem je ne-
ustrašeno stopil k vozu.

— Kaj hočeš, je vprašal opat ves začuden, da
ga je Matija na potu ustavil.

— Premilostni gospod opat, je rekel Matija,
v oni koči imamo umirajočega bolnika. Zdaj in zdaj
mora izdihniti — če bi mu hoteli vsaj blagoslov
dati.

Opat je bil prekanjen človek. Večkrat je v
samostanu naročal menihom: delajte se verne, če-
tudi sami nič ne verjamete. Z_o vero imamo kmeta
bolje priklenjenega kakor z vsako verigo. Tudi
sam se je ravnal po tem in zato ni dolgo premišljal
o Matijevih besedah, ampak hitro stopil iz kočije.

— Le jezdite naprej, gospoda, je rekel svojim gostom, umiranje kmetских ljudi pač ni prizor za vas.

— Hvala za dovoljenje, je odgovoril Pavel Glogvic.

Velikaši so počasi odjezdili. Opat pa je z umerjenimi koraki šel z Matijo proti hiši, kjer je ležala mrtva Polonica. Samo pobožnost je bila zdaj opata; držal se je kakor svetnik.

Ob postelji, na kateri je ležala Polonica, je klečal Rován in močil roko svoje mrtve neveste z vročimi solzami. Kaj se je zgodilo, tega še ni vedel.

Opat in Matija sta prišla v kočó. Mirno in dostojanstveno je opat prekoračil prag in vstopil v sobo. Cerkvena opravila je vedno izvrševal z neko posebno slovesnostjo in tudi zdaj je hotel imponirati ljudem. Hladno in ravnodušno je obrnil svoje poglede na posteljo. Komaj pa je zazrl Polonico, se je stresel, kakor da ga je spreletela mrzlica. Noga mu je zastala, glavo pa je nagnil naprej, kakor da ne vidi prav. Oči so se mu izbulile in pogled njegov je postal plah.

— Le naprej, premilostni gospod opat, je s trdim glasom, nekako zapovedujoče rekel Matija. In pozabivši vse dolžno spoštovanje, je zgrabil opata za roko in ga potegnil naprej.

Po opatovem obrazu se je razlila smrtna ble-
dost in ozrl se je okrog sebe, kakor bi iskal pomoči.
A videl je samo srdite obraze in temne, grozeče
pogledе.

— Ali morda poznate to revo, ki leži zdaj
mrtva pred vami? je vprašal Matija.

— Ne — ne poznam je, je dihnil opat.

— Ne! Ali ste slišali ljudje? Premilostni go-
spod opat ne pozna tega dekleta, pa ga je vendar
več tednov zalezoval. Za tatinskega lovca se je
oblekel ta premilostni gospod opat —

Rovan je slišal te besede. Počasi je obrnil
glavo proti opatu, počasi se je dvignil s tal in se
okrenil proti opatu. Ko je ta spoznal Rovana, so
njegove ustne zatrepetale v smrtnem strahu in
prstje so se krčevito zagreble v kuto — čutil je, da
se gre za življenje in smrt.

— Gospod opat, je začel Rován, povejte mi,
kaj se je zgodilo s tem dekletom.

— Ne vem — jaz ničesar ne vem, je zatrjeval
opat. Vedno sem bil dober s teboj, Rován —

— Pustite to! Vi ste bili dobri z menoj, jaz pa
sem Vam pošteno služil, torej sva bot.

— Verjemite, Rován, jaz ne vem ničesar, je
vnovič začel zatrjevati opat.

— Ste-li hodili preoblečeni za tatinskega lovca
k Polonici? Da — ali ne?

— Da! je dihnil opat.

— Ste-li vi ukazali Jerneju Kosu in njegovim hlapcem, da so ugrabili Polonico in njeno babico?

— Da! je zopet rekel opat, a koj pristavil: Obtoženi sta bili čarovništva, zato sem ju dal zapreti.

— In kaj se je potem zgodilo? je vprašal Rován.

— Ničesar ne vem — meni je samemu neumljivo, kaj se je moglo zgoditi, je zagotavljal opat.

— Prisezite pri živem Bogu in pri zveličanju svoje duše, da ničesar ne veste, prisezite na svojo plemsko čast in na svoje poštenje.

Opat je spreletel zopet mraz, a le trenotek je omahoval, potem pa dvignil roko in zaklical slovesno:

— Prisegam!

Zdaj pa se je pririnila neznana ženska v ospredje in s hripavim glasom zakričala:

— Lažete, lažete — opat je po krivem prisegel — duhovnik je po krivem prisegel!

Vse je sililo k tej ženi! Tudi opat je stopil k nji, istotako Rován in Matija.

— Kdo si ti? je vprašal Rován žensko.

— Na pristavi služim. — Gospod opat me pozna — ti ljudje tudi.

— Če praviš, da je opat po krivem prisegel — moraš tudi vedeti, kaj se je zgodilo, je rekel Rován.

— Seveda vem, saj sem vse sama videla. Oj, in kar se je to noč zgodilo, se je zgodilo že večkrat.

Ženska je natančno vse popisala, kar se je zgodilo na pristavi. Trepetaje radi take grozote so jo poslušali ljudje — trepetal je tudi opat, a tajiti ni mogel.

— Satan vseh satanov, je zakričal Rovan ves iz sebe, ko je ženska končala svoje priovedovanje. Jeza mu je dala neznanske moči. Zgrabil je opata za vrat in ga z enim mahom treščil ob tla. In vsi so planili na opata in ga začeli biti s pestmi in mu pljuvali v obraz.

Rovan je bil iztrgal meč iz nožnice in ga zavilhtel, da bi opata ubil, a priskočil je Matija in ga zadržal.

— Ne, ne, je zakričal in vjel Rovana za roko. Ubiti ga ne smemo — opat je in vse bi nas ob glavo deli, če bi ga ubili.

— Zaslužil je smrt že davno, je zaklical sključeni starček, ki je gospodaril v ti koči.

— Mi ga ne smemo soditi. Ko bi bil stokrat zaslužil smrt — kaznovali bi samo nas. Mi smo le kmetje, on je pa duhovnik. Cesarski sodniji ga moramo naznaniti, ta naj ga sodi.

Matija se je moral dolgo truditi, predno je ljudi prepričal, da bi jih zadela strašna kazen, če bi opata ubili. Naposled se mu je to vendār posre-

čilo. Rovani je spravil svoj meč in obrnivši se k postelji, se je jokaje sklonil nad Polonico ter poljubljal njeno blede lice. Matija pa je sunil opata z nogo in mu ukazal:

— Vstanite in spravite se od tod!

Počasi se je opat dvignil s tal. Niti besedice ni črnil, ali iz njegovih oči so švigali plameni najstrahovitejšega sovraštva. Ker je čutil, da je minila največja nevarnost, se mu je vrnil tudi pogum in ošabno je stopal mimo ljudi iz koč. Nihče ga ni oviral, od postelje se je samo čulo Rovanovo šepetanje.

— Jaz te maščujem, Polonica, jaz te maščujem!

XIX.

Od vasi do vasi je letela vest o dogodkih na samostanski pristavi pri Križni vasi in med kmetским ljudstvom je začelo tako vreti, da je opat obožil vse svoje ljudi in od sosednih grajščakov izprosil pomoči. Vsa samostanu pripadajoča poslopja so bila zastražena in tudi v šentlambertske grajščino je opat poslal dvajset zanesljivih mož, da bi varovali vojvodinjo Virido in njegovo sestro Margareto. Vzlic temu pa je opat trepetal. Ni se samo bal, da izve vojvoda Viljem za njegova divjanja in da pride opat Angelus vizitirat samostan — še v

večji meri se je bal, da se spuntajo kmetje In ta strah je bil opravičen, kajti v neki noči se je na štirih koncih pristave pri Križni vasi pojavil rdeči petelin. Kmetje so bili pristavo vžgali...

Rovan in Matija sta se bila umaknila na smreško grajščino pri Zatičini. Preteklo je več dni, predno je Rován premagal bolešt, ki mu jo je povzročila Poloničina tragična smrt, a čim je prišel zopet k sebi, je tudi brez odlašanja začel delati priprave za maščevanje.

Matija je hodil po vaseh in previdno netil plamen jeze, ki je bil nastal med kmetskim ljudstvom. Pravil je ljudem, kako razkošno in zapravljivo žive samostanci, in kmet, ki je moral rediti samostance, je s tem primerjal svoje lastno uprav pasje življenje. Dopovedoval je ljudem, da so vsi ljudje ustvarjeni enako in imajo zato enake pravice, ter jim kazal, kako kričeča krivica je to, da so kmetje sužnji, tisti pa, ki pravijo, da so Kristusovi namestniki, jih tlačijo in molzejo neusmiljeno, izkoriščajo, njihovo delo in uživajo vse sladkosti življenja.

Čez nekaj časa je začel hoditi z Matijo tudi neki tujec, slok, mlad mož — Hugon Alba, ubegli menih, katerega je bil Rován rešil iz samostanske ječe.

Živel je tedaj na grajščini Svibno, kjer je počeval oskrbnikove otroke, na Rovánov poziv pa je

prišel na grad Smreko, da bi pomagal pri odstranitvi opata Lindeka. Hugon Alba je med kmeti vzbudil šele pravo nezadovoljnost, ker je na svojih potih in pri skrivnostnih sestankih ubiral tudi verske strune ter ljudi prepričeval, da so menihi pokvarili Kristusovo vero in da kupčujejo z vero.

Tako je rasel plamen srditosti med kmeti in zgodilo se je čedalje večkrat, da so bile samostanske njive opustošene, da so bila samostanska poslopja vžgana in da so bili samostanski uslužbenci napadeni in tepeni.

Posebno so kmetje sovražili vojvodinjo Virido, ki so jo smatrali za glavni vzrok, da je Albertus še vedno opat v Zatičini ter počenja nekažnovano svoje grozovitosti, ali njena grajščina je bila tako zastražena, da se ji ni dalo približati.

Rovan je med tem preskrbel, da so dobili grof Ortenburški, grof celjski, opat Angelus v Reinu in vicedom v Ljubljani obširna obvestila o dogodku na pristavi in se je nadejal, da pride vsled tega do temeljite vizitacije. Toda motil se je. Niti odgovora ni dobil. Velikaši so bili vsi mnenja, da opatovo dejanje ni tako, da bi se radi njega delalo sitnosti temu visokemu cerkvenemu dostojanstveniku.

Tako so minuli tedni in meseci in prišla je zima. Kmetje so se zdaj tu zdaj tam spuntali, ali do

skupnega nastopa ni prišlo in Rovani je izgubil upanje, da potem tožbe ali potem kmetske vstaje dobi zadoščenje in naredi konec sedanjim razmeram. Zaupal pa ni tega nikomur, pač pa sklenil, da opata sam ubije.

Od tedaj je prav pogostoma, bodisi sam ali v spremstvu Matije, švigal okrog Zatičine in okrog šentlamberškega gradu, kamor se je opat večkrat vozil. Vedno je upal, da kdaj zasači opata in da ž njim obračuna, a njegovo upanje se ni izpolnilo.

Oskrbnik šentlamberške grajščine je bil v trdi zimi nagnal tlačane v gozd les sekat. Rovani in Matija sta slučajno prišla od druge strani ravno v trenutku, ko so se kmetje zagnali na kočijo, ki se je pripeljala od Zatičine.

— Opat je! je zaklical Rovani, in planil je naprej, da doide kočijo, katero so v tem kmetje naskočili od druge strani. V nekaj trenutkih sta bila Rovani in Matija pri kočiji, kmetje so bili že odprli kočijo in potegnili iz nje drhtečo žensko — opatovo sestro Margareto.

— Kje je opat, je vprašal Rovani, ko se je prerinil med kmete.

— Ni ga, so odgovorili kmetje, samo ta gospodična je v vozu.

— Škoda, da ni opata, je mrmral Rovani in se hotel odstraniti, a Margareta se je oklenila njegove roke.

— Gospod Rován, je prosila, pomagajte mi
--- ne pustite me same v tej nevarnosti.

Kmetje so udarili v smeh in začeli zbijati šale.

— Lejte jo, to gospodično, so se rogali, zdaj
je pa Rován dober, da bi ji pomagal.

— Grajščinska gospoda uživa kmetška dekleta, kmetje bomo pa uživali grajščinska dekleta, se je oglasil drug kmet. Le sem pojdi, punica, da se malo ogrejem na tvojih prsih.

S krepko roko je mož potegnil Margareto k sebi.

— Rován! je zaklicala Margareta obupno in se branila napadalca z zadnjimi močmi.

Rován je nekaj časa omahoval, bi li pomagal sestri svojega smrtnega sovražnika ali jo prepustil grozeči ji usodi, potem pa se je obrnil k množici in rekel:

— Možje — mi imamo vojsko z moškimi, ne z ženskami. Ko bi imeli opata ali katerega teh velikašev v rokah, jaz bi prvi zgrabil za meč. Ta gospodična je sestra mojega največjega sovražnika; če se jaz ne znosim nad njo, jo tudi vi lahko pustite.

Nekaj časa so kmetje ugovarjali ali naposled jih je Rován vendar pregovoril, največ vsled tega, ker kmetje Margarete itak niso sovražili, nego so napadaje kočijo mislili, da dobe v roke vojvodinjo Virido.

Ko so kmetje izpustili Margareto in se je ta hotela Rovanu zahvaliti, ji je Rovan pokazal hrbet in ne da bi zinil besedo, je odšel. Matija pa mu ni sledil; videl je namreč, da je bil kočijaž pobegnil in da ni nikogar, ki bi Margareto peljal na šentlamberški grad.

— Gospodična, je dejal, ker je vaš kočijaž pobegnil, vas popeljem jaz domu. Meni lahko zapate, saj sem Rovanov prijatelj.

Margareta je bila zadovoljna in je sedla v voz, Matija pa je pognal konje.

V hitrem diru je Matija pripeljal opatovo sestro na šentlamberški grad. Ko se je voz ustavil in so grajščinski hlapci prevzeli konje, je Matija zapustil svoj sedež in ravnodušno korakal proti izhodu.

— Čujte, mož! je zaklicala za njim Margareta. Počakajte malo!

— Čemu? je vprašal Matija. Kaj pa še želite?

— Za vašo prijazno pomoč se vam moram zahvaliti, je rekla Margareta. Pomagali ste mi iz velike stiske. Margareta je pri tem segla v torbico, vzela iz nje srebrnik in ga hotela Matiji stisniti v roko.

— Le pridržite ta denar, je dejal Matija odurno in zakopal obe svoji roki v žepe. Od vas ne vzamem ničesar. Vaš denar bi mi še roko sežgal.

— Kaj govorite, mož, je strme vskliknila Margareta. Zakaj bi mojega denarja ne vzeli?

— Ker ste sestra tiste pošasti, ki nosi ~~sko-~~
~~to~~vsko palico, pa je grd hudodelec —

— Tako se upate govoriti o mojem bratu, je vzkripela Margareta.

— Seveda se upam, je rentočil Matija. Naj mi le pride v roke! Jaz bi mu že pokazal, temu nasilniku. Tako bi ga pretepel, da bi nikdar več na noge ne stopil.

Margareta se ni mogla načuditi temu govoru. O dogodkih na pristavi ni vedela ničesar, ker s posli nikdar ni občevala, od drugih pa ni ničesar izvedela. Da so bili kmetje uporni, da so delali škodo in napadali velikaše, njih žene in uslužbence, to pa zanje sploh ni bilo nič novega.

— Povejte mi vendar, kaj da imate z opatom in zakaj ga tako sovražite?

— Jaz nimam z opatom ničesar — ali Ročan ima ž njim velik račun, in ta račun ne bo prej poravnán, dokler ga opat ne plača s svojo glavo.

Margareta se je kar prestrašila teh krutih besed.

— Za Boga — jaz vas ne razumem! je šepetala.

— Saj tudi ni treba! Pride že dan, ko bode te razumeli. Če misli ta opat, da smo kranjski kmetje

psi, s katerimi sme delati kar hoče, mu bomo pa posvetili kakor zasluži!

— Tu vlada neka tajnost, je mrmrala Margareta, potem je pa pogumno prišla Matijo za roko in mu rekla: Prosim vas, pojdite z mano v hišo in povejte mi vse. Jaz moram vedeti, kak račun imata Rovani in moj brat.

— Kaj pa to vas briga? se je obotavljal Matija. Nemara bi me dali še zapreti, če bi šel z vami v hišo. Gosposki ljudje ste vsi enaki.

— Ne bojte se, je prosila Margareta, Rovani mi je že dvakrat priskočil na pomoč. Hvaležna sem mu od srca, kar je zame storil.

— Mara Rovani za vašo hvaležnost, je odurno pripomnil Matija. Vi ste opatova sestra —

Toda Margareta ni odnehala in končno res spravila Matijo v hišo.

— Tako, zdaj pa povejte, kaj da imata moj brat in Rovani.

— Če že hočete vedeti, naj pa bo, je rekel Matija. Sedel je na klop, vzel za vsak slučaj svoj meč v roke in začel potem obširno pripovedovati o Polnici in njeni žalostni usodi.

Matijeva razkritja so naredila na Margareto strašen vtisk.

— To ni mogoče, to ni resnično, je vpila vsa obupana. Moj brat je sicer trd in osoren, a tako hudoben ni. Ne, tega ne verjamem!

— Kakor hočete, je dejal Matija, resnica je pa vendar. Rovani v začetku ni hotel drugega, kakor da naj opata odstavijo in zapro v kak samostan. Pa tega ni dosegel. Rekel mi je, da je hotel tako urediti, da bi kmetje ne trpeli preveč. Tudi zdaj bi lahko vzdignil splošen punt, pa neče, češ, kmete moramo varovati. A če dobi opata v roke, ga pobije, brez usmiljenja, kakor divjo zver, tako, kakor zasluži.

— In kdo, pravite da je Polonico onečastil?

— Pavel Glogvic, je odgovoril Matija. Pa tudi drugi. Prav živinsko so delali z revico. Pa pride dan plačila. In kri bo tekla, gospodična, žlahtna in duhovska kri bo tekla in glave bomo sekali in še angelci se bodo smejali, kako neusmiljeno bomo pokončavali to zalego.

Vzpričo tega izbruha sovražnosti in krvoločnosti je Margareto spreletel mraz in kakor omamljena se je sklonila nazaj, ker si ni vedela pomoči.

— Govorila bom s svojim bratom, je dejala po daljšem molku. Stvar se mora razjasniti. Tako gotovo ni, kakor ste pripovedovali.

— Ravno tako je, kakor sem vam povedal, je dejal Matija trdo. Sploh pa vi lahko verjamete kar hočete.

Vstal je in se pripravil na odhod. Margareta ga ni zadrževala.

— Nekaj vas prosim, mož, je rekla Matiji. Recite Rovanu, naj potrpi nekaj dni. Še jutri pojdem k bratu in tudi z vojvodinjo bom govorila.

— Je že prav, je kratko odgovoril Matija, ne da bi kaj obljubil. Le to vam svetujem, nikar se prevečkrat ne vozite v Zatičino. Rovana ni vselej pri rokah.

Margareta je ostala sama v sobi. Bila je tako razburjena, da ni mogla zbrati svojih misli.

— Tak brat! In ta Glogvic naj bo moj mož? Nikdar! Take in enake besede so šepetale njene ustne, ko je naposled prišla toliko k sebi, da je mogla zapustiti sobo in iti k vojvodinji.

Matija se je bil med tem previdno splazil čez dvorišče. Sicer so tam postajali oboroženi hlapci-stražarji, a ker še niso ničesar vedeli o napadu na Margareto, se za Matijo niso dosti zmenili.

Pred vratni si je Matija oddahnil. Zdaj ni bil več v nevarnosti, saj je bila že noč. Samo par korakov bi odskočil in nihče bi ga ne mogel prijeti. Zato pa se je ustavil tik pred hlapcem, ki je stal pri vratih na straži.

— Ti, fant, ga je ogovoril, ali poznaš zatiškega opata?

— Kaj bi ga ne, je odvrnil stražar. Saj pride vsak teden celo po večkrat sem.

— No, potem pa povej gospodu opatu, da naj napravi testament.

— Ali bo umrl? se je začudil stražar.

— Seveda bo umrl, in morda še prav kmalu. Le reci mu, naj napravi testament.

— Če bo sila, ga bo že sam napravil, je menil stražar, kateremu ni to naročilo nič prav ugajalo.

Matija pa se ni dal tako poceni odpraviti.

— Veš, fant, je rekel, le stori tako, kakor sem ti naročil. Testament delati je posebno težko; prvič se nikomur ne posreči in zato se mora začeti, dokler je čas.

— Gospod opat je vendar tako učen gospod, je menil stražar, in bo že tudi prvič prav napravil svoj testament.

— Ne, pravim jaz, je trdil Matija.

— Zakaj ne? se je čudil stražar.

— Zakaj ne? Vidiš, fant kako si ti neumen. Kaj pa delaš v cerkvi pri pridigi? Če bi poslušal, bi vedel, da še Bog ni prvič testamenta prav naredil.

Fant je zazijal samega začudenja in potreboval nekaj trenotov, predno je prišel k sapi.

— Kaj, da še Bog ni znal testamenta prvič prav narediti? je vprašal zategnjeno.

— Ni ga ne znal. Najprej je napravil stari testament, potem pa novi testament. Ko bi bil stari testament prav narejen, bi Bog ne bil delal novega. Ali ni tako?

Stražarju to ni šlo v glavo. Molče je strmel v Matijo, ki se je poredno režal in končno dejal:

— Torej le povej gospodu opatu, naj napravi kmalu testamet, da ga bo lahko še popravil, in le reci mu, da se mudi, kajti hudič mu je že za petami!

Tako je govoril Matija in potem odkorakal zadovoljno žvižgaje v temno noč.

XX.

Vojvodinja-vdova Virida je bila sila pobožna žena in je za zatiški samostan veliko storila. Za kmeta ni imela srca. Zaničevala ga je iz vse duše in njeni tlačani so ji to zaničevanje pošteno vračali s sovraštvom. Pri vsi svoji pobožnosti se tudi ni čisto nič izpodtikala na tem, kar so opat in menihi dostikrat uganjali s kmetskimi ženskami.

Ko ji je Margareta povedala, kar je bila o Polonični žalostni usodi izvedela, se je vojvodinja brezsrdno smejala in porogljivo rekla:

— Kaj se nad tem razburjaš, ljuba Margareta, gospodje morajo vendar včasih imeti kako zabavo!

— Ali, visokost, je ugovarjala Margareta, saj so kmetska dekleta ravno tako človeška bitja kakor mi.

— Seveda, seveda, se je posmehovala vojvodinja. Ali eni smo ustvarjeni, da življenje uživamo, to so plemenitaši in duhovniki, drugi pa, da nam služijo. Tako je Bog uredil — —

— Ali to vendar ni pravično, je pripomnila Margareta.

— Kar je Bog uredil in kar sveta cerkev uči, je vse pravično.

Margareta pa je odločno odkimala z glavo in dejala:

— Jaz pa nisem teh misli. In naj sveta cerkev desetkrat uči, da je to ali ono pravično, če mi pravi moje srce, da je to krivično, ne verjamem, da bi cerkev prav imela.

Vojdinja je kar strmela nad toliko predrznostjo.

— Kar ne poznam te več, je vzklinila začudeno. Kar praviš, je očitno krivoverstvo. Duhovnik je posredovalec med Bogom in med ljudmi, in kar duhovnik reče, je božje povelje.

— Ne zamerite mi, visokost, je rekla Margareta, ali jaz zopet nisem vaših misli. Bog sploh ne potrebuje nikakih posredovalcev in zato tudi ne verjamem, da bi Bog govoril na usta duhovnikov.

— Zakaj ne?

— Ali si morete misliti, visokost, da bi Bog, vsegamogočni stvarnik neba in zemlje, vladar in oče vesoljstva, trpel, da bi tudi pijanci, sleparji in nečistniki bili njegovi namestniki? In da ima mnogo duhovnikov te slabe lastnosti, je vendar znano vam, visokost.

Velo lice vojvodinje Viride se je zresnilo in zavrnila je Margareto z veliko ostrostjo.

— Ne razumem, Margareta, kje si se navzela takili nazorov. Na mojem dvoru gotovo ne. In jaz tudi ne trpim, da bi se na mojem dvoru taki nazori razširjali.

— Oprostite, visokost, je dejala Margareta, ali vprašali ste me in jaz sem vam na vaše vprašanje odkritosrčno odgovorila.

— Želim, da se še danes izpoveš. Spovednik ti že pojasni tvoje zmote. Sicer pa se mi zdi potrebno, da obvestim o tej stvari opata, da te tudi on pouči.

Vojvodinja je odšla ponosno in kakor da bi bila užaljena, ali na Margareto to ni napravilo vtiska.

— Tega mi nikdar ne odpusti, je rekla Margareta sama pri sebi. Bog je dal človeku vendar pamet, da tudi o verskih rečeh samostojno misli, a vojvodinja ni tega več zmožna.

Po naročilu vojvodinje Viride se je grajski kaplan ta dan večkrat skušal približati Margareti. Rad bi jo bil izvabil, ali Margareta ga nikakor ni hotela razumeti in je vsa njegova namigavanja trdovratno prezirala.

Proti večeru se je pripeljal opat. Margareta ga je videla z okna in srce ji je začelo hitreje biti, kajti vedela je, da bo imela z njim trd boj in da jo čaka huda ura. A bila je rezljana od tistega lesa, kakor opat sam, in je vedela, da ne odneha na noben način, pa naj se zgodi karkoli.

Opat se je najprej poklonil vojvodinji Viridi in ostal pri njej precej dolgo časa. Potem je prišel k Margareti. Ko je vstopil v sobo, brala mu je Margareta z obraza, da vse ve, da mu je vojvodinja vse povedala.

— Lepe reči sem moral slišati o tebi, je začel opat s tako trdim glasom, da je Margareto spreletela zona. Celo v verske nauke naše svete cerkve ne verjameš več. Ali ne veš, da je to herezija?

— Jaz verjamem v dobrotnega Boga, je tiho odgovorila Margareta, in verjamem, da pride ura, ko bo sodil pravičnike in krivičnike po zasluženju.

— To je prav! Sodbo pa prepuščaj Bogu in ne lasti je sebi.

— Če izrečem kako mnenje tako kakor mi narekujeta srce in pamet, se s tem gotovo ne pregrešim proti Bogu.

— Ne bom se prepiral s teboj o verskih rečeh, je rekel ošabno opat. Kar cerkev uči, to moraš verjeti in konec besedi.

— Siliti me ne more nihče in če mi reče vest, da je krivično, ostane to za-me krivično, naj reče cerkev kar hoče.

— Blazni otrok! je zagrmel opat. Ko bi ne bila moja sestra, dal bi te vreči v ječo zaradi krivoverstva.

— To lahko storiš, je pogumno odgovorila Margareta. Kar sem rekla, pri tem ostanem.

Opatu ta razgovor očitvidno ni bil po volji. Mislil je, da zastraši Margareto z nekaterimi ostrimi besedami, sedaj pa je spoznal, da tako ne pojde. Zaradi tega je končal ta pogovor.

— Tudi o dogodkih na pristavi si nekaj slišala, je začel zopet opat osorno. Prepovedujem si odločno, da bi ti izrekla kake sodbe o mojih dejanjih in nehanjih. Sicer ni bilo vse tako, kakor si pravila vojvodinji, a tudi če bi bilo res, je grdo, da ti take reči še raznašaš in ščuješ vojvodinjo proti meni.

— Kaj praviš? Torej ni vse res, kar pripovedujejo ljudje o dogodkih na pristavi? Hvala Bogu!

Zdaj mi je laglje pri srcu! Margareta je bila v resnici uprav iz sebe veselja, da opat ni kriv tega, česar ga je bil obdolžil Matija.

— Ni res! pritrdi opat kratko, in zato me je razžalilo, da si šla vojvodinji te izmišljotine praviti.

— Odpusti, Albertus, je prosila Margareta nežno. A bilo mi je tako hudo! Toda, povej, zakaj te pa Rovan tako sovraži? Prej ti je bil vdan, da bi šel za te v smrt, zdaj pa te črti iz vse duše. To je vendar čudno. Nekaj se je le moralo zgoditi.

Opat je bil v zadregi in zato ni dal odgovora na to Margaretino vprašanje, nego samo zaničljivo odmahnil z roko.

— Ta stvar je torej v redu, je dejal opat. Želim in upam, da boš odslej previdnejša. Sicer pa so te tvoje nerodnosti le posledice tega, da tu na šentlamberškem gradu samevaš. Zadnji čas je, da se omožiš. V zakonu te že minejo te slabe misli.

Margareta je med tem zamišljena naslonila glavico na roko in ni ničesar odgovorila.

— Odločil sem, da bo tvoja poroka s Pavlom Glogvicem v desetih tednih, to je koj po novem letu.

— Pavla Glogvica ne vzamem, je hladno odgovorila Margareta in pogumno zrla bratu v oči.

— Jaz ti ukazujem, je srdito zakričal opat in planil s stola. In kar ti ukažem, to moraš storiti.

— Ne, Albertus! Rekla sem ti že enkrat, da Glogvica ne ljubim in ga zato ne vzamem. A tudi ko bi ga ljubila, bi ga sedaj ne vzela, dokler ni natančno pojasnjeno, kaj je storil na pristavi.

Ta odločni odpor je opata do skrajnosti razburil. Zgrabil je Margareto za roko, kakor bi ji hotel kosti zdrobiti, iz oči so mu švigali plameni.

— V desetih tednih ga vzameš, je rekel z neizprosno krutostjo, in če bi te moral z bičem poditi pred altar.

— In jaz ti rečem, da ga ne vzamem, pa če bi morala živa na grmado.

Stala sta si nasproti in si gledala v oči in oba sta spoznala, da sta si podobna in da ne bodeda izlepa odnehala.

— Albertus, je prosila Margareta čez nekaj trenutkov, povej mi na svojo čast, kaj se je zgodilo na pristavi.

Opat ni mogel odgovoriti. Z dvorišča se je čulo vpitje in po hiši so letali ljudje sem in tja, kakor da se je zgodilo nekaj posebnega. Opat je stopil k oknu in videl, da so nekoga nesli v hišo.

— Nesreča se je zgodila, je zaklical in šel iz sobe. Počasi mu je sledila Margareta.

V veliki sobi v pritličju je ležal na postelji mož, okrog katerega so se sukali posli in nekaj plemenitašev, opat je bled kakor smrt slonel ob vratih.

— Za Boga — kaj se je zgodilo, je vzkliknila Margareta in opat je zamolklo odgovoril:

— Rovan je Glogvica v dvoboju ubil.

XXI.

Smrt Pavla Glogvica, ki je splošno veljal za ženina Margarete pl. Lindekove, je povzročila na šentlamberškem gradu nepopisno potrtoš. Šele sedaj so si bili dvorniki na jasnem, da je položaj vsled dogodkov na pristavi postal skrajno resen.

Najbolj potrj je bil opat. Kar verjeti ni mogel, da je Glogvic mrtev, še manj pa, da ga je ubil Rovan.

Ves dvor je bil zbran v veliki pritlični dvorani, kjer je ležal mrtvi Glogvic. Pri vsi svoji razburjenosti so ljudje vendar zapazili, da je Margareta popolnoma hladna, prav kakor da je bil Glogvic zanjo povse tuj človek.

Tudi vojvodinja Virida je prišla v dvorano, da izve, kako se je zgodil žalostni slučaj. Na njen poziv je Glogvicev spremljevalec poročal o dogodku.

— Glogvic je mene in mojega tovariša pozval, naj ga spremiva v Št. Lambert. Bil je jako vesel in srečen, ker mu je opat rekel, da se bo nocoj praznovala njegova zaroka z gospodično Margareto.

Že blizu Št. Lamberta smo srečali opatovega praporščaka Andreja Rovana. Ko nas je ta zazrl, je pognal svojega konja naravnost proti nam in nas je ustavil.

— Ali je bil Rovana sam? je vprašala Margareta.

— Sam, je potrdil pripovedovalec. Ko sem mu pogledal v obraz, sem takoj slutil, da se nekaj zgodi. Tudi Glogvic je moral to spoznati, ker se je oziral po naju, če sva na njegovi strani.

— Gospod pl. Glogvic, je dejal Rovana, vi ste podel človek, brez časti in poštenja.

Glogvica je to žaljenje hudo zadelo. Ves rdeč je postal in zaklical:

— Ti nesramni hlapec, ti se upaš mene žaliti?

Rovana pa je ostal miren in je le pljunil pred Glogvica.

— Zakaj ga ni Glogvic kar pobil? se je oglasil opat s trdim glasom.

— Morda ni imel poguma, je pripomnila Margareta.

— Rovana, je nadaljeval pripovedovalec, je torej ostal popolnoma miren. Pljunil je in potem dejal:

— Gospod pl. Glogvic, za to, kar ste storili na samostanski pristavi, mi daste zadoščenje z orožjem. Vi ste onečastili mojo nevesto in zato vas

pozivljam na boj — na življenje in na smrt. Eden izmed naju zapusti v tej uri svet.

— In kaj je rekel Glogvic? je vprašala vojvodinja.

— Glogvic se je ustrašil in ni ničesar odgovoril, je dejal pripovedovalec.

— Zakaj pa vidva nista udarila na tega Rovana, je togotno zakričal opat. Trije bi bili vendar enega zmogli.

— Morda bi ga bili zmogli, je rekel pripovedovalec, ali gotovo ni. Rovani je junak. Sicer pa se je Rovani tudi k nama obrnil in nama rekel:

— Če v boju z gospodom pl. Glogvicem zmagam, sem tudi Vama na razpolago.

— Kako je bilo dalje, je vprašala vojvodinja.

— Glogvic se je dolgo branil, je nadaljeval pripovedovalec. Celó psoval je Rovana. Ta pa se ni za to zmenil. Naposled pa mu je zavrela kri in udaril je Glogvica z roko po ustih s tako silo, da je Glogvic skoro omahnil. In sedaj se je vnel boj. Glogvic je zgrabil meč in začel udrihati po Rovanu. Ta je imel jako kratek meč, Glogvic pa dolgega in zato sem mislil, da mora Glogvic zmagati. Toda Rovani se je spretno branil. Sicer ga je Glogvic nekajkrat prasn timer obrazu, do živega mu pa ni mogel. Naenkrat je Rovani planil kakor strela proti Glogvicu. Ta je Rovanu prebodel roko, Rovani pa

mu je sunil svoj kratki meč v prsi. Glogvic je omahnil in padel.

— Zakaj mu nista priskočila na pomoč? se je srdil opat. Lepa junaka, ki ju navaden hlapec užene.

— Premilostni gospod opat, je dejal pripovedovalec ponosno, midva nisva razbojnika. Glogvic je bil dolžan dati Rovanu zadoščenje. Sicer pa Rovani ni hlapec, nego svoboden mož in če je bil vreden, nositi Vaš prapor, premilostni gospod opat, potem mu mora vsak vitez in sam vojvoda dati zadoščenje.

— In kaj je bilo potem? je vprašala vojvodinja.

— Rovani je stopil pred mene in pred mojega tovariša in dejal, da nama je na razpolago.

— In vidva sta to hvaležno odklonila! se je rogala opat.

Pripovedovalec je nekoliko zardel. Opatovo očitaje ga je speklo.

— Odklonila, da, premilostni gospod opat, je rekel z odločnim poudarkom. Nama ni Rovani nika-kega zadoščenja dolžan in midva njemu tudi ne, ker nisva bila pri tisti dogodbi na pristavi udeležena. Kar sta imela Glogvic in Rovani, to sta viteško poravnala in to naju nič ne briga. Sicer pa je samo častno za Rovana, da se je hotel tudi z

nama bojevatí, dasi je imel več ran in prebodeno roko.

Opat ni odgovoril, nego mrkih pogledov zrl predse v tla, pripovedovalec pa je nadaljeval:

— Ponesla sva Glogvica na grad, ker je bilo sem najbližje. Rován je naju spremil do vrat. Tu se je poslovil. Dejal je, da je vsakemu na razpolaganje, kdor želi od njega zadoščenja.

V dvorani je zavládala tišina. Vsi so bili zaglobljeni v svoje misli in nihče se ni zmenil za mrliča.

Čez nekaj časa je vstala Margareta. Pokleknila je poleg postelje in opravila kratko molitev, potem pa odšla. Kmalu so ji sledili tudi drugi. Posli so prinesli nekaj gorečih sveč in jih postavili kraj postelje, potem pa tudi odšli. Mrlič je ostal sam in zapuščen.

XXII.

V zatiškem samostanu je smrt Pavla Glogvica povzročila nekako paniko, zlasti ker je bil Rován napovedal, da tako, kakor z Glogvicem, obračuna z vsemi, ki so se udeležili orgije na samostanski pristavi.

Velikaši, ki so se mudili kot gostje in opatovi varuhi v samostanu, so nagovarjali opata, naj udari z oboroženo silo na smreško grajščino in naj

se polasti Rovana, velikaši bodo že skrbeli, da Rovana ne bo živ ujet. Toda opat ni pritrdil temu načrtu, ker je vedel, da bi s tem provzročil splošen kmečki punt.

— Tako daleč naših kmetov še nismo pokristjanili, da bi smeli ž njimi početi, kar bi hoteli, tako je podučeval opat velikaše. V tem kranjskem kmetu tiči še nekaj paganskega duha, nekaj ponosa in upornosti ima še vedno. Navadno se pač plazi pred duhovnikom kakor pes, a časih se le zave, da je človek. Tak sicer ni več, kakršen je bil nekdanj. Časih je bil kakor volk, če se mu je zgodila kaka krivica, zdaj smo mu vtepli že toliko kristjanske sužnosti, da prenaša batine in krivice. A tako daleč pa ga le še nimamo, da bi poljuboval bič, s katerim ga tepo. Čez nekaj stoletij bo drugače. Kmetje imajo v Rovana neomajno zaupanje, in če bi se mu kaj zgodilo, bi to mi krvavo plačali.

Velikaši so izprevideli, da ima opat prav in zadovoljni so bili, ko jim je opat povedal, da že ima natančen in zanesljiv načrt, kako se na tistem odkriža Rovana.

Predvsem je opat dovolil zatiškim menihom, da so smeli zopet svobodno hoditi iz samostana. Svojim privržencem med menihi je naročil, naj hodijo med ljudi in naj jih pomirijo glede dogovorkov na pristavi, obenem pa naj jih naščujejo proti Rovanu.

Menihi so bili nove svobode silno veseli. Pogrešali so jo težko in njihova nezadovoljnost je bila velika, kajti moliti in delati jih ni veselilo. Komaj je opat razglasil svojo odredbo, so se menihi kar vsuli iz samostana. Hodili so po hišah in po krčmah, popivali cele noči in se časih s kmetскими fanti tudi spoprijeli in pretepali. Živel so divje in razuzdano, in četudi se je marsikdo s krvavo glavo vračal v samostan, se vendar niso čisto nič premenili. Matere so začele strože paziti na svoje hčere in moške na svoje žene, ali vzlic temu se je zgodilo marsikatero nasilstvo, dasi so menihi zopet vtilhotapili več žensk v samostan in jih kar tam pridržali. Da tako početje kmetov ni pomirilo, nego še bolj razdražilo, je umevno.

Obenem je pa tudi opat najel dva tuja, v za-
tiškem okraju neznana vojščaka, ki sta bila samo
njemu na razpolago in sta dobivala samo od njega
povelja. Prebivalci samostana se za ta dva nemška
vojščaka, ki sta prej služila celjskemu grofu, niso
dosti menili in nihče se ni brigal, kod da hodita in
kaka naročila imata. Navadno sta popoldne zapu-
stila samostan in se vrnila šele pozno ponoči.

Če je opat mislil, da ga bodo sedaj v borbi
proti Rovanu podpirali tudi tisti menihi, ki so bili
sicer njegovi nasprotniki, je bil v zmoti. Prijor
Markvard je sam hrepenel, da postane opat in je

novo svobodo, katero je opat podelil samostancem, porabil v to, da je začel na svojo roko tajno vojsko proti opatu. Sedaj je mogel zopet stopiti v zvezo s svojimi prijatelji v Ljubljani, z vicedomom in z grofom Ortenburškim in delati priprave, da odstrani opata.

Pri tem je predvsem računal na Rovanovo pomoč. Rovan je bil pravi mož, ki je mogel nastopiti proti opatu, in zato je prior Markvard kar prežal na priliko, da se snide z Rovanom. A trajalo je dolgo, predno se je ta prilika ponudila. Rovan je namreč moral paziti na svojo varnost, kajti če bi ga bili opatovi velikaši dobili v roke, bi ga bili brez usmiljenja ubili.

Nekega večera pa se je priorju Markvardu vendar posrečilo, da je naletel na Rovana. Markvard se je iz Št. Lamberta peš vračal v Zatično, ko sta prijezdila Rovan in njegov prijatelj Matija.

Že od daleč je spoznal Matija priorja in ker ni bilo videti drugega človeka, se je ustavil, da bi se s patrom Markvardom malo pošalil.

— Hola, prečastiti gospod, je Matija ogovoril Markvarda, po čim so pa zdaj odpustki? Kakor veste, imam zdaj vojsko s samostanom. Če bi se mi kaj primerilo, ne bi šel rad gorak v pekel. Zato moram dobiti nekaj odpustkov.

— Tebi tudi odpustki ne bi nič pomagali, je osorno odgovoril prior. Ti si že zapadel hudiču.

Matijo pa je osorni odgovor priorjev razžalil in zato je tudi osorno odgovoril:

— Pojdem pa v Rim po odpustke. Rovani pravi, da se v Rimu za denar vse dobi. V pekel pa ne maram iti, ker je doli preveč menihov. Jaz teh menihov že na tem svetu ne morem videti, kaj še da bi jih v peklu vso večnost gledal.

Markvard sploh ni poslušal, kar je besedičil jezni Matija. Pristopil je bil k Rovanu in ga povabil na zaupen pogovor. Rovani je bil koj pripravljen. Stopil je s konja in šel s priorjem od ceste v stran, kjer sta se moža vsedla in se zapletla v pogovor. Matija jima je počasi sledil. Nenkrat je njegovo ostro oko zapazilo, da se v grmovju, ki je stalo v bližini, nekaj giblje. Ustavil je konja in se obrnil nekoliko v stran, a tako, da je mogel grmovje natančno opazovati, v kolikor je bilo to v mraku sploh mogoče. A vse je bilo mirno.

Že je mislil, da se je zmotil, ko je Rovani hipoma bolestno vzkliknil. Iz grmovja sta v tem istem trenutku skočila dva moža in se spustila v beg. A Matija je vzpodbodel svojega konja in kakor strela je švignil za beguncema. Ko sta moža čutila, da jima je Matija za petami, sta se ločila. Vsak je

stekel na drugo stran. Toda Matija ni niti trenotek pomišljal, kateremu bi sledil. Potegnil je konja na desno — še nekaj skokov in konj je enega begunca podrl na tla. V tem hipu je tudi Matija skočil s sedla in prijel moža. Ne da bi govoril besedice, je Matija begunca privezal h konju in se vrnil tja, kjer sta sedela Rovan in Markvard. Ko je z jetnikom dospel na mesto, je videl strašen prizor.

Rovan je ležal na travi kakor mrtev, iz vratu pa mu je curljala kri.

— Zavratno je bil napaden, je prestrašeni pri-jor povedal Matiji. Pušica ga je zadela v vrat. Zdi se mi, da že umira.

Prijor je pokleknil poleg Rovana in začel glasno moliti. Matija pa je prijorja sunil v stran, odrezal kos svoje srajce ter obvezal Rovana. Po-tem je brezzavestnega prijatelja vzel na roke.

— Peljite konja za menoj, je ukazal pri-jorju, in če bi se jetnik ganil, ga na mestu ubijte.

— Kaj pa hočete z Rovanom, je vprašal pri-jor.

— Do prve kočje ga prenesem. Tam ga bodo ženske obvezale in mu dale na rano kaka zelišča. Potem ga peljem na smreško graščino.

XXIII.

V Zatiški okolici je zavratni napad na Rovana povzročil velikansko nevoljo in če bi se bil kdo postavil na čelo temu gibanju, bi bil lahko povzročil krvav punt. Kmetje so očitno govorili, da bi bilo najbolje užgati samostan in poklati vse menihe in njihove zaščitnike.

Rovan je ležal težko ranjen na graščini Smreka in se boril s smrtjo. Matija ga je z veliko težavo spravil domu, potem pa takoj odjahal, naravnost v Zatično. Bila je že noč, ko je potrkal pri nekem znancu in ga preprosil, naj gre v samostan klicat patra Tiburcija, samostanskega zdravnika.

Ta se je nemudoma odzval, misleč, da je klican h kakemu bolniku v Zatično. Komaj pa se je oddaljil nekaj korakov od samostanskih vrat, je skočil k njemu Matija.

— Gospod pater, je rekel, prosim Vas, da greste dobrovoljno z menoj na Smreko, Rovana je težko ranjen in potrebuje Vaše pomoči.

Menih je ugovarjal in se je branil iti, ali Matija se za to ni zmenil.

— Če ne greste z lepa, pojdete pa z grda, je dejal Matija, zgrabil šibkega patra in ga po kratkem boju potegnil na svojega konja. Pater se je branil na vso moč, ali opravil ni ničesar.

Ko sta dospela na smreško graščino, je Matija rekel patru:

— Rovan je v smrtni nevarnosti. Opatov nemški strelec Vitold je iz ozadja ustrelil na Rovana in mu je pšica prebodla vrat. Opat je to naročil. Opat je poskusil Rovana usmrtiti, Vi morate pa Rovana ozdraviti. Morate, — da veste! Tu se Vam nič ne zgodi in lahko ste brez skrbi, če Rovana rešite. Samo toliko časa ostanete tu, da Rovana ozdravi. Če pa ne ozdravi, potem, potem — da, potem se tudi Vi preselite na oni svet. Tako — zdaj veste, pri čem da ste. Zdaj pojdiva k bolniku.

Pater Tiburcij je ostal več tednov na smreškem gradu. Bil je dober zdravnik in se je resno trudil, da Rovanu reši življenje. In posrečilo se mu je tudi tako dobro, da je čez nekaj časa mogel Rovanovemu očetu in Matiji povedati, da smatra ranjenca za rešenega. Matija je bil tega sporočila tako vesel, da je šel v Višnjo goro in tamkaj tri dni in tri noči nepretrgoma popival.

Ko je Rovan toliko okreval, da je mogel iz postelj, so imeli na smreški graščini veliko posvetovanje. Matija je sicer Rovana silil, naj s kmeti napade samostan in vse pokonča, a ga ni mogel pregovoriti.

— Vse je res, kar praviš, je rekel Matiji, in če bi pobili vse samostance, bi storili dobro in bogu

dopadljivo delo, ali kaj, ko bi nazadnje le trpeli kmetje. Tudi pred petdesetimi leti so se kmetje spuntali, a prišla je cesarska vojska in je kmete premagala. In potem je prišlo maščevanje in kmete so klali in obešali, da je bila groza. Samo ker se mi kmetje smilijo, ker nečem, da bi zaradi mene prišlo na stotine ljudi v nesrečo, samo zato ne maram vzdigniti punta.

Rovan je povabil nekaj svojih najzvestejših prijateljev k sebi. Med drugimi sta prišla tudi ubegli menih Hugon Alba, ki se je moral še vedno skrivati pred opatom, priyor Markvard in — razume se — da je bil navzočen tudi Matija. Posvetovali so se, kake korake naj sedaj Rovana stori.

— Moje mnenje, je dejal priyor Markvard, je to, da se naj Rovana še enkrat pritoži na deželnega glavarja Hermana, na vicedoma, na vizitatorja Angelusa in na vojvodo Viljema. Zdaj pritožba ne more biti brez uspeha. Nemec Vitold, ki ga imamo v rokah, je pred pričami in pod prisego pripoznal, da ga je najel opat in mu obljubil petdeset cekinov, ako Rovana zavrtno umori. Morilec ne more ostati opat enega prvih samostanov v državi. Opat Albertus pa ni samo morilec, nego tudi navaden slepar, ki je ogoljufal samostan za ogromno premoženje na korist svoji rodbini.

Vsi navzočniki so se močno začudili in od vseh strani so letela na priorja vprašanja, če ima dokaze, da je opat slepar in na kakšen način je opat prevaral samostan.

— Opat ni samo varal na ta način, da je od samostanskih dohodkov spravljaj velike vsote na stran, — je dejal prior — varal je tudi na drug, posebno prekanjen način. Ko je bil pred nekaj meseci cesarski notar Leutwin v samostanu, sem takoj slutil, da se pripravlja nekaj posebnega in čim nam je opat zopet dovolil, da gremo iz samostana, sem nemudoma začel poizvedovati, kaj da je bilo. Notar Leutwin je namreč moj stari prijatelj in bi rad videl, da se opata Albertusa odstrani. In notar Leutwin mi je razkril, kako sleparstvo je uprizoril opat, da pomaga svoji rodbini do bogastva.

Poslušalci so bili že jako radovedni in so silili v priorja, naj pride vendar z barvo na dan.

— Kakor veste vsi, je dejal prior, je opatov brat Friderik pl. Lindek že davno zapravil vse svoje premoženje in je že več let berač. Opat je župnijo Žalec pri Celju podelil nekemu svojemu prijatelju s pogojem, da vse dohodke te župnije uživa Friderik pl. Lindek.

— Ni mogoče, je vzkliknil Hugon Alba. To je vendar proti cerkvenim naredbam.

— Briga se opat za cerkvene postave, se je smejal priyor. Sicer pa s tem še ni storil največjega greha.

— Ali ima še kaj na vesti? se je čudil Rovan.

— Še nekaj! Poklical je cesarskega notarja Leutwina, naj napravi potrebna pisma, da je Friderik pl. Lindek, ki je vendar berač, posodil samostanu stotisoč goldinarjev, za kar je Frideriku in njegovi ženi zagotovljen užitek raznih samostanskih posestev. Seveda ni Friderik samostanu ničesar posodil. Posojilo je izmišljeno, a ker ima Friderik pisma v rokah, mu bo moral samostan ta denar plačati.

Vsi so strmeli nad tem razkritjem, priyor pa je nadaljeval:

— Tudi drugih dolgov je napravil opat. Izdal je raznim gospodom, ki se že več mesecev pasejo v samostanu, pisma, da jim je samostan za storjena dela dolžan večje in manjše zneske. Seveda ni nobeden ničesar zaslužil, nego so vsi opatu za ta pisma še nekaj odšteli. Povrh si je od vojvodinje Viride izposodil še 1400 goldinarjev. Na ta način si je napravil lepo premoženje na sleparski način.

— Kako pa to dokažemo? se je oglasil čez nekaj časa Rovan.

— Prav lahko — s pričami namreč. Pod pri-sego bodo že resnico govorile.

— Oh — menihi — pa resnico, je godrnjal Matija. Posveten človek že še pove resnico — pod prisego že — ali ti menihi.

— Le molči Matija, ga je prekinil Rovan, sai vidiš, da sta med nama dva meniha. Ali hočeš tudi ta dva dolžiti, da bi po krivem prisegla.

— Napravite torej pritožbo, je nadaljeval prior in izročil Rovanu natančen spis o vseh opatovih fingiranih dolgovih. Ta sleparstva, hudodelstvo na pristavi in napad na Vas — to skupaj mora opata strmoglaviti. Hudega se mu itak ničesar ne zgodi, a odstavljen mora biti.

— Pa še nekaj, je pripomnil Matija. Postavite v pismo, da mora priti za opata mož, ki zna naš domači jezik. V samostanu so skoraj sami Nemci in opat sam lomi naš jezik komaj za silo. Kmet pa mora te ljudi rediti.

Markvard je temu predlogu veselo pritrdil. Bil je sicer tudi Nemec, a v dolgih letih svojega bivanja se je navadil slovenščine prav dobro; za slučaj, če bi se upoštevala ta zahteva, je smel računati, da bo njemu samo na korist.

Zmenili so se, da sestavi Hugon Alba dotične pritožbe in da se pošlje pritožba tudi papežu v Rim.

XXIV.

Več mesecev potem, ko je bil Rován vložil svojo pritožbo, je prišel v Zatičino glasnik reinského opata, vizitatorja Angelusa, in kakor blisk se je raznesla vest, da je prišel dan odločitve.

Glasnik reinského opata je prinesel celo vrsto pisem, za opata Albertusa, za priyorja Markvarda, za senijorja Andreja in za Rovana. In ta pisma so pomenila mnogo. S temi pismi je vizitator Angelus naročil opatu Albertusu, da mora priti na odgovor v Rein, Rovanu je naročil, da mora priti tja kot priča, priyorju Markvardu in senijorju Andreju pa je naročil, naj pošljejo menihi sedem bratov v Rein, ki bodo pooblaščeni, ne samo povedati svoje pritožbe proti opatu, nego tudi voliti novega opata.

Opatovi nasprotniki so triumfirali in vse ljudstvo se je veselilo ž njimi, da se vendar iznebi božje šibe v duhovski obleki.

Opat in vojvodinja Virida sta napela zadnje svoje moči, da bi preprečila grozečo nesrečo. Opat je najprej sam poskušal pregovoriti menihe, da bi poslali v Rein njemu naklonjene može, ki bi ga branili, povrh je pa še vojvodinja poklicala različne uglednejše menihe k sebi in jih skušala pridobiti za opata. Prekanjeni menihi pa niso hoteli pokazati prave barve. Zagotavljali so vojvodinjo, da so pri-

jabatelji opatovi in ji svečano obljubovali, da bodo volili po svoji vesti, in kakor jim bo narekoval sveti Duh. Vojvodinja se je dala s temi izgovori pomiriti, opat pa je poznal svoje ljudi in je dobro vedel, da za temi obljubami ničesar ne tiči.

Dne 6. julija leta 1405. so se zbrali menihi v veliki dvorani zatiškega samostana, da izvolijo svoje pooblaščenca. Navzočen je bil tudi cesarski notar Andrej Leutwin iz Ljubljane, ki je sestavil zapisnik, in navzočen je bil tudi opat. Menihi so se napram opatu vedli jako spoštljivo in izredno prijazno, tako da je ta gojil novo nado, da zmaga.

Toliko bolj ga je potrl izid volitve. Izvoljeni so bili sami najhujši njegovi nasprotniki, na čelu jim prior Markvard. Ko je cesarski notar naznanil izid volitve, je opat ves besen planil pokonci in zaklical presenečenim menihom:

— Še me niste odstranili in tudi če me strmo-glavite, pride dan, ko vam to plačam.

Menihi pa so hinavsko zavijali oči, zdihovali, da jim dela opat krivico, in zagotavljali, da so volili tako, kakor jim je veleval sv. Duh. Ko pa je opat odšel, niso več prikrivali svoje radosti in so v zatiških krčmah slovesno praznovali svojo zmago.

Opat se je koj po volitvi peljal v Št. Lambert kjer je imel z vojvodinjo Virido dolgo posvetovanje

Vojvodinja je nemudoma pisala vojvodi Viljemu in ga prosila, naj se zavzame za opata in mu vsaj zagotovi dostojno existenco, če bi ga že kapitelj odstavil.

— Ali ni nobenega sredstva, da bi se stvar preprečila? je končno vprašala Virida.

— Edino sredstvo, je dejal temnogledi opat, je to, da bi Rovana ne prišel pričati. Ali kdo naj to izposluje?

— Kaj, ko bi ga povabila k sebi in ga nalogovala, naj ne gre v Rein? Morda bi se ga dalo pridobiti?

— Morda — sicer ne verjamem, ali poskusi se to vendar lahko.

Vojvodinja ni odlašala in je poslala svojega dvornika viteza Barlettija po Rovana. Ker je Barletti Rovanu zastavil svojo častno besedo, da se bo neoviran vrnil na Smreko, je Rovana res prišel.

Ponosno je stal pred vojvodinjo in se vljudno, a možato priklonil njej in Margareti, ki je morala na izrecno željo vojvodinje biti navzočna pri tem pogovoru.

— Slišala sem že mnogo o vaših sposobnostih in vrlinah, gospod Rovana, je začela vojvodinja. Pravil mi je o njih gospod opat. Vi mislite, da je vaš sovražnik. A temu ni tako. Opat je vaš prijatelj.

— O opatovem prijateljstvu, presvetla vojvodinja, sem se že sam prepričal, je z bridkim usmevom dejal Rovan.

— Vi delate opatu krivico, gospod Rovan, je ugovarjala Vojvodinja. Veliko krivico mu delate.

— Če ste me zato poklicali, presvetla vojvodinja, da bi mi pripovedovali o opatovem prijateljstvu, potem dovolite da grem. Kar je meni opat storil, to se da pravzaprav poravnati samo s krvjo, ali na dvoboj ga ne morem pozvati, ker je duhovnik, ubiti ga pa nečem, ker nisem razbojnik, nego pošten mož.

— Saj bi se vendar lahko poravnali ž njim, gospod Rovan, je menila vojvodinja.

— Nikdar! je zaklical Rovan. In ko bi moral živ na grmado — zadoščenje moram dobiti vsaj v tej obliki, da bo opat odstavljen.

— Premislite, je prigovarjala vojvodinja Rovanu, predno greste v Rein. Če ostanete tu in pustite, da menihi med seboj poravnajo, vam obljubim, prositi vojvodo Viljema, da vam podeli plemstvo.

— Hvala, presvetla gospa, je kratko odgovoril Rovan. Jaz sem rajši značajen človek brez plemstva, kakor plemič brez značaja.

— In tudi dobro službo bi vam preskrbela! Lahko bi postali oskrbnik pri vojvodi Viljemu.

— Torej podkupiti me hočete? se je razsrdil Rovan. Kaj mislite, da nimam nič časti v sebi, ker nisem plemič? Opat Albertus je zaslužil vešala. Zakaj sem mu prizanašal, tega sam ne razumem. Ali zaklinjam se — —

Nakrat je Rovan umolknil in povetil glavo. Vojvodinja se je začudeno obrnila, da vidi, kaj je vzrok, da je Rovan umolknil, in videla, da je bila Margareta proseče sklenila roki in da je s svojim pogledom Rovanu prestrigla nit govora.

Čez velo lice vojvodinje Viride je šinil rahel smehljaj in obšlo jo je neko veselo čustvo.

— Torej ti je vendar priti do živega, moj ponosni fantič, je šepetala sama zase, in sedaj vem, da Albertus ni izgubljen.

Vojvodinja ni Rovana več zadrževala. Odslovila ga je s prav prijaznimi besedami in istotako Margareto, potem pa je poslala po opata.

XXV.

Kar je vojvodinja Virida sama videla, to jo je popolnoma prepričalo, da bi Margareta lahko preprosila Rovana, da bi ne šel pričat proti opatu.

— Verjemi mi, je rekla opatu — kadar sta bila sama, sta se vedno tikala — Rovan je zaljubljen v Margareto.

— To ni mogoče, je ugovarjal opat. Če bi bil količkaj zaljubljen v Margareto, bi bil že davno pozabil kar sem mu storil in bi ne iskal s tako trdovratnostjo zadoščenja.

— Jaz pa ti pravim, da je Rován zaljubljen v Margareto, je ponavljala vojvodinja. Ženske to hitreje opazimo, kakor moški. Morda Rován danes še sam ne ve, da se je zagledal v Margareto in niti ne sluti, kaka čutila se porajajo v njegovem srcu, a vendar ga ima dekle v oblasti. Da, popolnoma ga ima v oblasti. Le dobro besedo naj mu privošči in Rován se vda.

— Pa — če je tudi vse res, kar praviš, je menil opat, kaj, ko vem, da Margareta ne stori niti koraka, pa če bi jo na kolenih prosil. Tega sicer ne mislim, da bi bila zaverovana v tega Rovana, ali neko posebno simpatijo ima vendar zanj. Zato pa je najbolje, da jo v miru pustiva.

— Ali — to bi bilo vendar škoda — taka lepa prilika — je ugovarjala vojvodinja.

— Nič se ne boj, se je smehljál opat in položil svojo tolsto prelatsko roko vojvodinji okrog pasa, saj se da stvar drugače izkoristiti. Naj gre Rován v Rein. Kapitel je sklican na dan 13. julija. Tisti dan mora priti v Rein poseben sel in prinesti Rovanu pismo, v katerem ga prosi Margareta, naj se odpove pričanju.

— Mar misliš, da bo hotela Margareta tako pismo pisati, se je čudila vojvodinja.

— Saj vendar ni treba, da bi ravno Margareta sama pisala to pismo, dovolj je, če je njeno ime podpisano. V takem pismu se da veliko več povedati, nego bi Margareta v najboljšem slučaju hotela izustiti. Ali me razumeš, ljubica?

— Razumem, razumem, se je smejala vojvodinja in se stisnila k opatu. Lokav si, da ti ni nihče kos. Prepričana sem, da se ti tudi ta načrt posreči.

Zaklenila sta vrata in pozabila, da je opat storil vsakovrstne slovesne obljube.

Nekaj dni pozneje so se izvoljeni zastopniki zatiških menihov odpeljali v Rein. Šli so preko Ljubljane, med tem ko se je opat peljal čez Šmartno.

V Zatičini in v okolici so z napetostjo in nestrpnostjo pričakovali, kaj da sklene kapitelj v Reinu in zatiški menihi so takorekoč dan in noč bili na straži, kdaj da pride glasnik z dotičnim sporočilom.

Bila je nedelja. Ljudje so ravno odhajali od maše, ko je v divjem diru prijezdil pred samostan Matija Jazbec. Kakor bi trenil, so se ljudje vsuli okrog njega.

— Vivat — vivat! je vpil Matija in veselo sukal svoj zaprašeni klobuk. Vivat! Zmagali smo! Opat je odstavljen!

Ljudi se je polastilo nepopisno veselje. Vri-skali so in vpili in šele zdaj se je videlo, kako so sovražili opata. Z vseh strani so drli skupaj in kmalu je bil prostor pred samostanom natlačeno poln. Na Matijo se je vsulo toliko vprašanj, da niti odgovarjati ni mogel. Tudi menihi in hlapci iz samo-stana so privreli in zahtevali od Matije pojasnila.

Končno so Matijo spravili na samostansko dvorišče, kjer se je najprej okrepčal in potem zbrani množici povedal, kako se je zgodilo v Reinu.

— Opat Albertus se je sam odpovedal, je pravil Matija. Ko so bili gospodje zbrani in je bil poklican med nje Rovan, da bi pričal, je padel opat Albertus na kolena in prosil odpuščanja, če je kaj krivičnega storil. Rekel je, da neče delati zdražbe med redovniki in dajati pohujšanja, zato da prostovoljno odstopi. Vsled te njegove izjave je potem sploh odpadla obravnavava. Pritožba se ni prečitala in tudi Rovan ni bil zaslišan. Opatova odpoved se je sprejela in potem se je vršila volitev novega opata.

— In kdo je bil izvoljen? Kdo je novi opat? Kakšen je novi opat? Taka in podobna vprašanja so letela od vseh strani na Matijo.

— Predno je bila volitev novega opata, je nadaljeval Matija, se je oglasil Hugon Alba in je priporočal, naj se izvoli mož slovenskega rodu, ki

zna slovenski jezik. Lepo je popisal, kako krivico so delali nemški opatje slovenskim kmetom in kako trpi vsled tega vera, ker skoro noben menih ni narodnega jezika popolnoma zmožen. Izvoljen je Peter Limbšak, ki je bil doslej višji kletar samostana v Reinu. Kmetski sin je in dober človek, kakor so mi pravili menihi v Reinu. Vsi so rekli, da bo s kmeti lepo in pravično ravnal.

Matijevo sporočilo je še povečalo splošno veselost in ljudje so naznanilo o novem opatu sprejeli z burnimi klici: Vivat novi opat! Vivat opat Peter! se je razlegalo po samostanskem dvorišču in še ko se je bilo ljudstvo davno razšlo, so se čuli taki klici iz raznih hiš in iz krčem. Ljudstvo je povsod praznovalo odstavljenje opata Albertusa.

XXVI.

Zatiški samostan je bil slavnostno okrašen z zelenjem in zastavami. Tudi Zatičina sama je oblekla praznično obleko in od blizu in daleč so vreli ljudje skupaj, da vidijo napovedani slovesni prihod in sprejem novega opata. Vse je bilo zbrano na cesti iz Ljubljane in pred samostanom, a nihče ni slutil, da je bil ponoči po tej cesti pridrdral zaprt voz, ki se je ustavil šele pred šentlamberškim gradom. Odstavljeni opat Albertus pl. Lindek se je

povrnil in se najprej oglasil pri vojvodinji. Že na vsezgodaj je imel dolg razgovor ž njo. Posledica tega je bila, da je vojvodinja ukazala vpreči in se je z Margareto odpeljala v Zatičino k sprejemu novega opata.

Proti poldnevu so se na ljubljanski cesti začeli prikazovati oblaki prahu, obenem so zazvonili samostanski zvonovi, menihi pa, katerim so se pridružili velikaši iz bližnje okolice, so prišli k vratom in se razpostavili v vrste na obeh straneh.

Bliže in bliže so se valili prašni oblaki. Razločevale so se že tudi posamične kočije in jezdec. Tu in tam se je čul kak klic. In zdaj so ljudje, najprej ženske in potem moški, padali na kolena in zaorili so klici: Vivat novi opat! — vivat opat Peter!

In zdaj je bil sprevod v vasi. Pred sprevedom je jahal Andrej Rován. V svoji desnici je držal opatov prapor in ponosno se je držal pokonci, kakor zmagovalec po dobljeni bitki. Vse se je ozrlo nanj, posebno ženski pogledi so viseli na njem in pričali, kako je ugajal ženskemu spolu.

Za Rovanom sta se pripeljala novi opat Peter Limbšák in prior Markvard, potem namestnik deželnega glavarja in vicedoma, končno pa ostali menihi, ki so bili šli kot pooblaščenci na kapitelj v Rein.

Opat Peter — kateremu se je dobrohotnost brala z lica — je bil vidno ginjen, da ga je ljudstvo tako lepo sprejelo, dasi je odstavljeni opat tako grdo ž njimi ravnal, in blagoslavljal je s tresočo roko to ponižno, pred njim v prahu ležeče ljudstvo.

Matija Jazbec je bil edini, ki se ni hotel ponižati in ni hotel poklekniti. Stisnil se je za vrata, pri katerih je stal in se polagoma zadiral na ljudi, ki so bili tik njega.

— Šljeve ste, se je Matija jezil, šljeve, pa ne može. Danes teden ste še podirali znamenja, ste hoteli razdehati samostan in cerkev in pokončati menihe, danes pa se valjate v prahu pred novim opatom. Ali je to moško? Kaj mislite, da bo novi opat čislal take ljudi in spoštoval njih pravice? Šljeve ste, same šljeve! In prav se vam bo godilo, če bo samostanski bič zopet pel po vašem hrbtu, čisto prav, ker ste šljeve.

Ljudje pa se niso zmenili za Matijevo jezo, in ko so bili vozovi izginili na samostanskem dvorišču, so se gnetli za vozovi in silili naprej, da bi še enkrat videli novega opata. Matija pa je v svoji jezi pobral kopita in šel iz vasi, ker ni mogel udušiti svoje jeze, da je narod tako nespameten in nemožat.

Prišedši v cerkev je opat šel naravnost h glavnemu altarju in se tam zatopil v tiho molitev.

Okrog njega so stali menihi. Tudi Rován je bil šel do velikega altarja, kjer je na desni strani stal opatov sedež. Tu sem je postavil opatov prapor in se potem obrnil proti drugi strani. Prvi njegov pogled je zadel na nasprotni strani sedečo Margareto. Ta je Rovanu že ves čas, kar je stopil v cerkev, sledila z očmi. Ko se je Rován obrnil k njej in jo je zadel njegov pogled, je hipno zardela in povabila glavo in se ni več ozrla nanj.

Ko je opat opravil svojo molitev, je podelil ljudstvu še enkrat blagoslov, potem se poklonil vojvodinji in pozdravil Margareto. Ta razgovor je bil le kratek. Videlo se je, da novi opat ni vaje občevanja z odličnimi damami. V tem ko je Albertus pl. Lindek v vsaki kretnji kazal najboljše družbe vajenega plemenitaša, je bil novi opat okoren in plašen, kakor navaden menih, ki ne pride nikdar med boljše ljudi.

Opat je v spremstvu menihov zapustil cerkev in šel v samostan. Zdaj se je tudi razšlo občinstvo na vse strani. Eden zadnjih, ki so zapustil cerkev, je bil Rován. Dasi je bil kot zopetni praporščak povabljen na obed v samostan, je vendar zajahal svojega konja in odjezdil na Smreko.

Vojvodinja in Margareta sta se po sprejemu novega opata odpeljali domov. Vojvodinja je bila

precej razburjena, in čim je bila z odstavljenim opatom sama, je dala takoj duška svojim čustvom.

— Saj je to čisto navaden kmet, ta novi opat, se je jezila vojvodinja. Obnaša se, kakor da ni bil nikdar med plemenitimi ljudmi.

— Duše je pasel in vino točil, se je norčeval Albertus, a ravno takega opata sem si želel in zato sem tudi tega Petra toplo priporočal in tudi sam zanj glasoval.

— Jaz te ne umejem, Albertus, je dejala vojvodinja Virida. Pojasni mi vendar to stvar.

— Prav rad in videla boš, da sem pametno postopal, je odgovoril odstavljeni opat. Vojvoda Viljem se je na tvoje priporočilo toplo zame zavzel in pisal vizitatorju, da se mora mene stanu primerno preskrbeti, tudi če ne bi bil več opat. Ko sem videl, da je Rován odločen, pričati na vsak način proti meni, sem začel razmišljati, kako bi onemogočil vsako obravnavo, vsako pričevanje in vsako tožbo. Zato sem se odpovedal.

— Mar misliš, da bi te bili gotovo obsodili? Morda bi bil dobil le kako cerkveno pokoro naloženo!

— Ne! Rován bi me bil gotovo pokopal in jaz bi bil odstavljen za vedno. Temu sem se umaknil. Jaz nisem ne obsojen, ne odstavljen. Pravico imam ostati v zatiškem samostanu. Odkazati mi morajo

novo hišo poleg cerkve v porabo. Pravico imam do lepih dohodkov in pravico, da lahko hodim iz samostana kadar in kamor hočem. To so dragocene pravice in jaz jih bom izkoristil. Novi opat ne pozna naših menihov in njihovih razvad, priyor Markvard je že danes njegov nasprotnik, ker ni sam postal opat. Kmalu bo imel Peter še drugih nasprotnikov, jaz pa si pridobim prijateljev. In prav, ker so vse pritožbe proti meni pokopane, upam trdno — da bom čez leto dni in če mi ti pomoreš — zopet za-
tiški opat.

XXVII.

Novi opat Peter ni imel srečne roke. Komaj je bil slovesno inštaliran, je že prišel v navzkrižje s svojimi menihi. Opat Peter je namreč zahteval, da naj menihi žive po predpisih svojega reda. To menihom nikakor ni ugajalo in ko je opat celo prepovedal, ostajati čez noč zunaj samostana, je zavladata med menihi največja nevolja.

Tudi so se menihi silno jezili, da je opat poslušal samo Rovana in po Rovanovem vplivu odpravil vse krivice, ki jih je kmetom naložil prejšnji opat. Vsled tega so se samostanski dohodki precej skrčili in ker je opat povrh še štedil, kolikor se je dalo, da bi poplačal po Albertusu prevzete dolgove, so morali menihi dosti skromnejše živeti, kakor so

19

bili sicer vajeni. Albertus je nezadovoljstvo skrbno netil in previdno, a dosledno ščuval menihe proti opatu. Glavni njegov pomočnik pri tem delu je bil priyor Markvard. Ta se je iz jeze, da sam ni postal opat, sprijateljil z Albertusom in delal na to, da se odstrani opat Peter.

Opat Peter je po svoji inštalaciji napravil najprej vojvodinji Viridi na šentlamberškem gradu obisk. Spremljal ga je pri tem obisku poleg njegovega kaplana tudi njegov praporščak Andrej Rovan. Vojvodinja je imela šele sedaj priliko se bližje seznaniti z Rovanom. Albertus ji je svetoval, naj na vse načine skuša pridobiti Rovana na svojo stran, da bi v trenutku, ko pride med Albertusom in Petrom do odločilnega boja, ostal vsaj nevtralen, in zato je vojvodinja posvetila Rovanu veliko večje pozornost, kakor bi jo smel pričakovati po svojem stanu. In da bi dobila Rovana čim bolj gotovo v svojo oblast, je vojvodinja odredila, da je bila pri sprejemu tudi Margareta navzoča.

Rovana je nenavadna ljubeznjivost in pozornost, s katero ga je odlikovala vojvodinja, zelo presenetila in sumil je takoj, da ima vojvodinja kake posebne namene. Zaradi tega je bil previden in hladen. Z Margareto ni spregovoril nobene besede, pač pa z grofico Lambergovo, ki je bila pri vojvodinji na obisku. Grofica Helena Lambergova je bila

živahna in zgovorna mlada dama in je Rovana hitro zapletla v vesel razgovor.

— Veste, gospod Rovan, je rekla z naivno grandeco, jaz sem vam zelo naklonjena in v dokaz vam dovolim, da me učite jahati.

Rovan je bil tako presenečen, da ni hipoma vedel, kaj naj bi odgovoril, grofica pa tudi ni čakala odgovora, nego pohitela k vojvodinji in rekla pro-seče:

— Prosim, visokost, dovolite, da me uči gospod Rovan jahati. Že 18 let sem stara in še vedno ne znam jahati. Margareta pa jaše, kakor kak vitez. In vi, premilostni gospod opat, vi tudi dovolite.

Vojvodinja je smehljaje prikimila, opat pa se tudi ni ustavljal.

— O, kar poljubila bi vas za to prijaznost, premilostni gospod opat, se je veselila grofica Helena. Opat pa je zardel do las in prišel v silno zadrego, prav kakor bi ga bilo strah, da se ga res dotaknejo cvetoča ustna mlade grofice in si svojo dušo omadežuje z bogzna kako velikim grehom.

Grofica je dobro zapazila to opatovo zadrego in poredno zaklicala:

— Nič se ne bojte, premilostni gospod opat — saj je dosti mladih gospodov, ki bi bili vesili, ko bi jih poljubila. In obrnivši se k Rovanu, je z veliko

resnobo dostavila: Ali ni tako, gospod praporščak? Vi bi bili tudi veseli?

Rovan se je galantno priklonil in pristopil za korak bližje, kakor bi hotel pokazati, da je pripravljen sprejeti grofičin poljub, Margareta pa je bila nejevoljna, da se grofica tako neprisiljeno vede in ji je očitaje zašepetala:

— Helena, pomisli vendar — kaj pa delaš — take šale niso spodobne.

— Ali morda gospodu Rovanu ne privoščiš, da bi ga poljubila? se je krohotala grofica. Ali si morda celo ljubosumna?

Margareta je bila užaljena. Vstala je in osorno rekla:

— Take dovtipe si prepovedujem. Na opatove uslužbence pa Margareta pl. Lindek ne bo nikdar ljubosumna.

Rovana so te prezirljive besede hudo spekle. Že je hotel tudi ostro odgovoriti, a grofica, na katero ni napravila Margaretina zavrnitev nikaškega vtiska, mu je prestrigla besedo:

— Nič se ne jezite, je rekla Rovanu in se ljubeznjivo nasmehnila. Margareta je na vas jezna, ker ste nasprotnik njenega brata. Malo se vam je hotela maščevati, a bodite velikodušni in odpuščite ji.

— Nimam vzroka, da bi bil razžaljen, je hladno a jako resnobno odgovoril Rován. Jaz nisem plemenitaš, nego res le preprost uslužbenec zatiškega opata. Sicer pa vem, da mi gospodična Margareta ni naklonjena in poznam tudi vzrok.

Margareta je slišala zadnje besede. Naglo se je obrnila k Rovanu in rekla:

— Motite se, gospod praporščak. Prepir, ki ste ga imeli z mojim bratom, me nič ne briga, jaz se v ta prepír nisem nikdar vtikala in — —

— Oprostite, gospodična, je pripomnil Rován — pismo —

— Kako pismo? je vprašala Margareta.

Grofica Helene se je polastila silna radovednost. Stisnila se je bliže k Rovanu in Margareti, da bi ji ne ušla nobena beseda in šepetala:

— Kaj? — Pismo? Kako pismo? — To je pa silno zanimivo! Hitro povejte, ker se opat že pripravlja na odhod.

Opat je bil res vstal in se je poslavljal od vojvodinje, tako da Rován ni mogel več dati pojasnila, a bilo mu je všeč, da je tako prišlo, ker vzpričo grofice ni maral govoriti.

Grofica Helena se je, ne meneč se za običaje, ki so veljali v plemskih krogih, oklenila Rovánove roke in ga spremila iz hiše.

— Torej, gospod Rovan — je kramljala, z najvišjim dovoljenjem gospe vojvodinje in gospoda opata me morate učiti jahati. Jutri zjutraj začneva. Prosim, da ste točni. Če me boste ubogali, vam spravim nekaj slaščic, če ne, vas zadene moja nemilost. O, jaz znam biti jako nemilostna. To bodete že izkusili. In, veste, dobro me morate izučiti v jahanju. Veste, kadar dobim ženina, bom ž njim ušla z doma na njegov grad. Oj, to bo nebeško.

— Oh, te skušnjave, te skušnjave, je dvoumno vzdihoval kaplan in napravil križ. Na tihem pa se je smejal, kajti bil je velik čestilec ženskega spola in dobro poznal slast in bolest — skušnjav in se za nobeno stvar na svetu ni tako malo menil, kakor za svojo obljubo čistosti.

Opatu je vzpričo takega govorjenja kar krišinila v glavo in pospešil je svoje korake kar je le mogel. Ko se je kočija odpeljala, se je grofica smehljaje priklonila do tal in opatu na svojih drobnih prstkih poslala poljub. Opat je to kar vrglo nazaj na naslanjač.

— Strašna ženska, ta grofica, je dejal poleg sebe sedečemu kaplanu, ko je prišel nekoliko k sapi. Tako mlada — pa že tako pokvarjena. Celo meni je nastavljala mreže! Verjemite mi, to žensko si je izbral satan, da mu nalovi nekaj duš. Kake skušnjave je moral pretrpeti moj ubogi Rovan?

XXVIII.

Na dvorišču šentlamberškega gradu je Rován učil grofico Heleno jahati, ali njegove misli niso bile zbrane in njegovi pogledi so vedno iskali, kje da se prikaže Margareta. A ni je bilo videti, pač pa je zapazil, da je vojvodinja pri nekem oknu opazovala, kako poučuje grofico Heleno.

— Danes ste jako dolgočasni, gospod Rován, je mlada grofica karala svojega učitelja. Kje pa so vaše misli? Ali ste morda zaljubljeni?

— Ne, grofica, zaljubljen nisem, je skoro melanholično odgovoril Rován.

— Ah, to mora krasno biti, če je človek zaljubljen, je sanjarila grofica. Jaz sem že večkrat pokusila se zaljubiti, a ni šlo. A če mene kdo nesrečno ljubi — to je nad vse lepo. Ali se nečete v mene nesrečno zaljubiti, gospod Rován? Melanholija vam jako dobro pristoja. Jaz bi vas povabila na svojo poroko. Kako imenitno bi to bilo, ko bi vi bili pri poroki, orgle bi pele, vi bi pa od nesrečne ljubezni vzdihovali. To bi gotovo prav znatno povzdignilo celo slavnost.

— Vi ste nenavadno človekoljubna dama, milostljiva grofica, se je norčeval Rován, ali obžalujem, da vaši želji ne morem ustreči.

— Mislila sem, da ste bolj galantni, je dejala grofica. Doslej je bil še vsak gospod v mene zaljubljen, kdor me je poznal. Celo pater Vinfrid, ki me je učil pisati in brati, je bil zaljubljen v mene. Pomislite — duhovnik! In kako globoko je vzdihoval in kako je obračal oči! Cele tri mesece me je nesrečno ljubil!

S takim kramljanjem je minil čas pouka. Vojvodinja se ves ta čas ni premaknila od okna, nego pozorno opazovala Rovana.

— Lep mož je ta Rovani, mlad in cvetoč — in pravi vitez v vsem svojem obnašanju, je vojvodinja govorila sama sebi. Albertus je tudi še lep mož — ali mladost je izginila in z Rovanom se ne more primerjati.

Sanjavo je vprla glavo ob roko in motrila Rovana s pogledi, v katerih je trepetal plamen notranje razburjenosti in ljubavnega poželenja.

Ko je bil poduk končan in je Rovani z grofico Heleno šel proti grajščinskemu vrtu, prihitela je k njemu dekla in mu sporočila, da želi Margareta z Rovanom govoriti.

— Ali imate kake tajnosti? je zvedavo izpraševala grofica, in ker ni dobila takoj odgovora, je kategorično izjavila: Jaz grem z vami, gospod Rovani. Jaz vas bom ščitila in branila, če bi vam hotela Margareta kaj zlega storiti.

Rovan se je moral smejati, a ko je spremstvo mlade grofice sicer vljudno ali odločno odklonil, se je ta mogočno razkoračila:

— Tako torej — je rekla z velikim ogorčenjem — ravnate z menoj, ki sem vam ponudila svoje varstvo in svojo pomoč. To je grdo od vas, gospod Rovani, zelo grdo. Jaz si to zapomnim. Odslej vas bom prezirala.

In ko te besede niso napravile nikakega vtiska na Rovana, je začela grofica prositi:

— Vzemite me seboj, gospod Rovani; jaz sem jako radovedna —

— Ali milostljiva grofica — če želi gospodična Margareta z menoj na samem govoriti, vendar ne morem vas povabiti na ta razgovor.

— Pa pustite vrata odprta, da bom lahko prisluškovala, je šepetala grofica. Vsaj to storite.

— Ne, grofica, je rekel Rovani, ki je postal že nepotrpežljiv, tudi te želje vam ne morem izpolniti.

— Dobro! Vi ste tiran! In to vam povem — jaz vas nikdar več ne pogledam.

Grofica se je obrnila in stekla po stopnicah doli, medtem ko je stopil Rovani v sobo, katero mu je bila dekla pokazala.

Margareta je bila sama v sobi. Hladno je odzdravila Rovanu in ga povabila, naj sede.

— Omenili ste včeraj neko pismo, gospod Rovan, je začela Margareta, a jaz nisem razumela, kaj ste hoteli reči. Prosim, pojasnite mi stvar.

— To je hitro storjeno, je odgovoril Rovan. Ko sem prišel v Rein, da bi bil zaslišan kot priča proti vašemu bratu Albertusu, mi je prinesel hlapec vojvodinje Viride pismo, v katerem ste me prosili, naj ne pričam proti vašemu bratu.

— Jaz da sem vam pisala? je strmela Margareta. Jaz? Nikdar!

— Ne zamerite, plemenita gospodična, je rekel Rovan, ali vašega začudenja ne razumem. Tu imam pismo. Shranil sem je za spomin.

Pri teh besedah je posegel Rovan v žep in izročil Margareti pismo. Margareta je komaj razgrnila pismo, ko je prebledela, pogledala hitro na podpis in potem silno razburjena zaklicala:

— O, to je sramota, neodpustna sramota! — Gospod Rovan, prisegam vam pri spominu na svojo mater — jaz tega pisma nisem pisala.

— Ne? se je čudil Rovan. Kdo pa? Saj je podpisano vaše ime.

— Jaz tega pisma nisem pisala, je slovesno zatrijevala Margareta. Zgodila se je grda zloraba mojega imena. Ali hočete biti tako prijazni in mi prepušiti to pismo?

— Gotovo, plemenita gospodična, je rekel Rovan in veselo dostavil: In še prav vseč mi je, da vi tega pisma niste pisali.

— Zakaj? se je čudila Margareta.

— Ker sem imel vse drugačne pojme o vas in o vašem značaju. To pismo je za vas nekako poniževalno in to me je bolelo.

— Hvala vam za te besede, je rekla Margareta in podala Rovanu roko.

Razgovor je bil s tem končan in Rovan je odšel. Komaj so se vrata za njim zaprla, je padla Margareta na stol. Solze so ji zarosile oči in njene tresoče ustne so mrmrale:

— Vojvodinja je zlorabila moje ime in me ponižala in osramotila, da bi rešila — svojega ljubimca!

Bolest in jeza sta jo tako prevzeli, da je začela bridko ihteti. Trajalo je precej časa, predno se je nekoliko umirila in mogla razmišljevati.

— In teh razmer moram ven — naj velja kar hoče, je končno rekla z največjo odločnostjo. Ven iz te gnilobe in pokvarjenosti. Prvega vzamem, kdor me zasnuhi — naj bo kdorkoli, samo da pridem med druge ljudi in v drug kraj. Tukaj mi ni več ostati.

Ko je Rovan šel skozi vežo, je slišal iz kuhinje hrupen prepir, hripavo petje in glasen

smeht. Med posli sta sedela Matija, ki je bil Rovana spremil v Št. Lambert, in pa grajski kaplan, in Rovana je slišal, ko je Matija kričal:

— In če ste stokrat blagoslovljen duhovnik, vendar ne poznate prave resnice. Vi pravite, da mož svoje žene ne sme posoditi nikomur!

— Nikomur! je kričal grajski kaplan. To je smrtni greh!

— To ni greh, je trdil Matija. Če vi to trdite, je to dokaz, da ne poznate svetega pisma.

Rovana je pristopil k vratom, ki so bila samo priprta in pogledal v kuhinjo. Matija je imel pred sabo velik vrč vina, poleg sebe pa tolsto grajščinsko kuharico, ženo kočijaža Matevža, ki je tudi sedel za mizo in z odprtimi ustmi poslušal Matijev prepis s kaplanom.

— Ti boš mene učil, kaj je v svetem pismu, je kaplan zaničljivo zavrnil Matijo, ti, ki še brati ne znaš.

— Če ne znam brati, znam pa poslušati, in kar sem sam slišal, tega mi še opat ne utaji, je godel Matija.

— Kaj si pa slišal, Matija, je vprašal kočijaž z veliko radovednostjo.

— To, kar ste že vsi slišali v cerkvi, je dejal Matija. Ali poznate očaka Abrahama?

Vsi so pritrdili, da poznajo Abrahama in da so že dostikrat o njem slišali.

— Torej poslušajte, kaj poroča sveto pismo, je nadaljeval Matija. Abraham je imel ženo, kateri je bilo ime Sara. Z njo je šel v Egipt, kjer je vladal kralj z imenom Faraon. Ko je ta videl Saro, je vprašal Abrahama: Kdo je ta zala deklica? Abraham pa je bil lisjak in je rekel: To je moja sestra. In Faraon je vzel Abrahamovo ženo k sebi in je rekel Abrahamu: Naj ti da moj zakladnik toliko zlata, oslov, volov in velblodov, kolikor hočeš. In Abraham je bil zadovoljen. Ali ni tako, gospod kaplan?

— Res je, je pritrdil kaplan, ali —

— Nič »ali«, se je togotil Matija. Abraham je svojo ženo posodil kralju Faraonu, zakaj bi torej Matevž meni ne posodil svoje žene? Abraham je bil očak in tako imeniten mož, da je še v sveto pismo prišel, Matevž je pa čisto navaden kočijaž. Zakaj bi Matevž ne smel tega storiti, kar je storil očak Abraham?

Kaplan je bil že nekoliko vinjen in ni bil v stanu Matije zavriniti.

— Torej, Matevž, je vprašal Matija, ali mi prepustiš svojo ženo? Saj če bi ti bilo dolgčas po Maruši, lahko drugo vzameš. To je tudi dovoljeno.

— Ne, to pa že celo ni dovoljeno, na noben način ni to dovoljeno, se je zdaj zopet oglasil kaplan in skočil s svojega sedeža. Vsak mož sme imeti samo eno ženo.

— Vidite, gospod kaplan, Vi svetega pisma prav nič ne poznate, je z veličastveno sigurnostjo dejal Matija. Prav nič ga ne poznate!

Kaplan je hotel ugovarjati, ali Matija ga ni pustil do besede.

— Le potrpite malo, je dejal, jaz vam takoj dokažem, da je res tako. Le poslušajte. Ko je postala Abrahamova žena stara in ni imela nič otrok, se je začel Abraham na njo jeziti, da je nerodovitna. Sara pa je imela deklo, ki ji je bilo ime Hagar. In rekla je Abrahamu, naj vzame Hagar za ženo. Abraham je tudi res tako storil in je imel dve ženi obenem. Ko je Hagar prišla v blagoslovljeni stan, se je začela Sara ž njo prepirati, tako da je Hagar morala iz hiše. Ali angel Gospodov je šel po njo in jo pripeljal nazaj. Tako stoji v sv. pismu. Če je smel prerok Abraham imeti dve ženi in če mu je še angel Gospodov drugo ženo nazaj pripeljal, sme tudi Matevž vzeti še eno ženo.

In kaplan zopet ni mogel ugovarjati Matiji, ki se je zmagonosno oziral po navzočih poslih in se napihoval kakor kak pav.

Rovanu se je zdelo teh pogovorov dovolj in poklical je Matijo. Ta se je sicer težkega srca ločil od tolste Maruše, a slušal je vendar in je odšel z Rovanom. Kaplan pa si je privoščil krepak požirek rujnega vina in potem s hripavim glasom zapel pesem, ki se je v tistih časih prepevala po vseh samostanih:

Aurum de Arabia
Thus et myrrham de Saba
Tulit in ecclesia
Virtus asinaria.

(Zlato iz Arabije, kadilo in miro iz Sabe tla-
čijo v cerkvene bisage oslovski krepostniki.)

Ko sta Rovani in Matija odjezdila proti Zatičini in je Rovani ošteval svojega spremljevalca, da so bile burke, ki jih je uganjal s pijanim kaplanom, zelo neprimerne, je dejal Matija:

— Kaj za to, če je neprimerno, kar sem povedal, ko je pa resnično. Sicer pa sem pri tej priliki izvedel nekaj jako važnega. V petek bo v Novem mestu tajan sestanek velikašev, kako bi odstranili opata Petra in na njegovo mesto zopet postavili Albertusa.

XXIX.

epa
Rovan je s pomočjo Hugona Albe, ki je sedaj zopet bival v zatiškem samostanu, kmalu izsledil, da pripravlja odstavljene opat v samostanu revolucijo. Zbral je okrog sebe vse ljudi, ki jih je mogel ujeti v svoje zanke in delal vztrajno, da bi izpodrini! opata Petra in se sam vsedel na njegovo mesto. Rovani je slutil, da mora biti s tem v zvezi tudi tajni sestanek v Novem mestu, na kateri^{na} so bili povabljeni različni velikaši in tudi deželni glavar. Uvidevajoč, da sam ne pride na ta sestanek, je o njem obvestil grofa Ortenburškega, ki je tudi obljubil, da se ga udeleži.

Na shodu je bivši opat Albertus uprizoril veliko spletko. Zatrjeval je zbranim velikašem, da je bil siloma odstavljen, ne da bi se bila vršila kaka obravnava in ne da bi se bile zaslišale priče. Zahteval je, naj mu velikaši podpišejo pričevalna pisma, da so vse proti njemu izrečene obtožbe neutemeljene. Edini grof Ortenburški ni podpisal takega pričevalnega pisma, zahtevajoč, da se mora prej vršiti preiskava, drugi velikaši pa so brez obotavljanja to pismo podpisali. Bivši opat Albertus je triumfirал in se zmagonosno vrnil iz Novega mesta v Zatičino.

Rovan je bil na dan sestanka prišel — preoblečen kot malomeščan — v Novo mesto in je tam od grofa Ortenburškega izvedel, kaj se je zgodilo. Poročal je takoj o teh dogodkih vizitatorju v Reinu in tudi opatu Petru in že nekaj dni pozneje je dobil bivši opat Albertus z dne 19. avgusta 1405. datirano pismo, v katerem mu je opat-vizitator Angelus grozil z izobčenjem iz katoliške cerkve, če takoj ne neha s svojim rovanjem. Toda ta vizitatorjeva grožnja ni napravila na Albertusa vtiska. Poslal je bil po svojem bratu pričevalna pisma plemenitašev vojvodi Viljemu na Dunaj in prosil, da naj vojvoda zaukaže novo obravnavo proti njemu. Priložil je tudi izjavo velike večine zatiških menihov, ki so bili nezadovoljni z opatom Petrom, ker je bil pošten in je zahteval, naj žive po predpisih svojega reda, obenem pa je tudi vojvodinja Virida z vsem svojim vplivom delala na to, da se ugodi Albertusovi zahtevi.

Na obravnavo nista bila povabljeni ne opat Peter, niti bivši opat Albertus, pač pa je vizitator Angelus sporočil Rovanu, da naj pride v Rein, od koder pojde ž njim kot priča k obravnavi. Ta obravnavo je bila na Dunaju. Poročevalec je bil opat Angelus iz Reina, sodniki pa so bili opat Albertus od Sv. Križa, opat Konrad iz Lilienfelda, opat Friderik iz Cvetlja, opat Joannes iz Vetrinja in opat

Erhart iz Neuperga. Rovani je bil zaslišan kot priča in na podlagi njegovega pričevanja ter pismene izjave raznih zatiških menihov je cerkvena sodnija izrekla, da je Albertus pl. Lindek kriv cele vrste hudodelstev. Vizitator Angelus je predlagal, naj se Albertus obsodi na zapor ali opat Erhard se je po vplivu vojvode Viljema temu uprl in je dosegel, da se je Albertusu novič zagrozilo, da se mu ustavi pripoznana provizija, če ne bo miroval in se pokoril odločbi cerkvenega sodišča.

Ko je Albertus izvedel za to razsodbo, je divjal in vse njegovo sovraštvo se je osredotočilo na Rovana. Ali vdal se ni v svojo usodo. Skriva je zapustil samostan in nihče ni vedel, kam da je šel, niti vojvodinja Virida, kateri je sicer zaupal vse tajnosti. V šentlamberškem gradu je vsled tega nastala velika razburjenost, ki pa se je spremenila v radost, ko je došlo pismo, da je bil Albertus na Dunaju in je s pomočjo deželne glavarja dosegel pri vojvodi Viljemu ukaz, da se mora opat Peter odstaviti in na njegovo mesto posaditi zopet Albertus pl. Lindek.

Sicer je grof Ortenburški z Rovanom nemudoma pohitel v Ljubljano k vojvodi Ernestu in dosegel, da se izdani ukaz ni takoj izvršil, nego sta bila opat Peter in Albertus pl. Lindek povabljeni na obravnavo pred vojvoda Ernesta, a Albertus je

svojega brata poslal na Dunaj, da podkupi dvornike, in je na ta način izposloval, da je vojvoda Viljem ukazal, postaviti Albertusa, če treba s silo, na mesto zatiškega opata.

V Zatični so le malo vedeli o teh dogodkih, posebno pa ni nihče vedel, da je bil šel Albertusov brat na Dunaj in kak uspeh je dosegel.

Boj Albertusa pl. Lindeka je trajal več mesecev in bila je že zima, ko je bil končan. Rovani ni več hodil v Št. Lambert, odkar je bil šel na Dunaj pričat proti Albertusu. Živel je popolnoma zase in občeval skoro izključno samo z opatom Petrom in z zvestim prijateljem Hugonom Albo. Sicer so mu misli dostikrat uhajale v Št. Lambert in sam se je čudil, zakaj ga tolikokrat obide želja, videti Margareto in grofico Heleno, ali približal se jima vendar ni. Videl jih je samo ob nedeljah, ko je grajska gospoda prihajala k maši v Zatičino.

Toliko raje in pogosteje pa je zahajal v Št. Lambert Matija Jazbec. Bil je tam popolnoma domač in vsi so ga radi videli, ker je bil vedno vesel in je vedno kako osoljeno povedal. Posebna prijatelja sta bila z grajskim kaplanom, dasi je Matija rad o njem pripovedoval, da je trezen le od polnoči do osme ure zjutraj.

Nekega večera je Matija prilomastil k Rovanu, katerega je našel v družbi Hugona Albe samega doma.

— Ravno prav, da vaju dobim, je Matija ogorčil Rovana in patra Hugona. Nekaj posebnega se pripravlja.

— Kaj neki, je menil nekako prezirljivo Rovan, ki je mislil, da je Matija zopet nekoliko pregloboko pogledal v vrč.

— Ko bi to vedel, bi vama bil že povedal, je dejal Matija. A nekaj se pripravlja, in sicer nekaj posebnega.

— Povej vendar, kaj veš, je Matijo bodril Rovan. Kaj se pripravlja? Kdo kaj pripravlja?

— Le počasi! Torej poslušajta, kaj se je zgodilo! Matija se je široko vsedel na stol tik vrča, v katerem je bilo vino in je pripovedoval:

Torej — jaz sem bil danes v Št. Lambertu. Prav pošteno smo ga pili in dobre volje smo bili, kar se je dalo. Naenkrat prijezdi na grad tuj vitez in zahteva, naj se ga pelje k vojvodinji, da ji ima nekaj važnega sporočiti. Oskrbnik ga je peljal k vojvodinji in potem je prisedel k nam. Imeli smo se prav dobro. Naenkrat je bil tudi oskrbnik poklican k vojvodinji in je ostal pri nji dolgo časa. In vsi so rekli, da to pomeni nekaj posebnega.

— In ti, Matija, si v svoji bistrornosti takoj uganil, da se nekaj posebnega pripravlja, se je smejal Rovan.

— E, kako si nepotrpežljiv, se je jezil Matija. Svetopisemski Jakob je služil sedem let Labanu, čisto zastonj, predno je dobil Rahelo za ženo, in ni postal nepotrpežljiv. Ti me pa še sedem besed ne pustiš izpregovoriti.

— Govori torej dalje! je zaklical Rovan in pomaknil vrč k Matiji. Ta se je najprej pokrepčal in je potem nadaljeval:

— Torej oskrbnik je bil dolgo časa pri vojvodinji. Naposled je prišel vendar nazaj. In kaj misliš, da se je zdaj zgodilo? Meni je rekel, da želi vojvodinja z menoj govoriti.

Rovan in pater Hugon sta strmela, kajti ponosna vojvodinja pač ni brez izrednega povoda klicala Matijo k sebi. —

— In ti si šel k vojvodinji?

— Šel! Seveda! je odgovoril Matija.

— In kaj ti je hotela?

— To je ravno tisto, kar sem ti prišel povedat.

— Govori vendar!

— Vojvodinja mi je rekla, naj grem koj v samostan, naj poiščem tebe, Andreja Rovana, opatovega praporščaka, in naj ti rečem, da moraš še nocoj iti na smreški grad, ker ti preti velika nevarnost.

— To ti je vojvodinja naročila? se je čudil Rovan. To je vendar nekaj izrednega!

— Da, in ukazala mi je tudi, da razen tebi ne smem tega nikomur povedati.

— To je jako čudno, je menil sicer malo-besedni pater Hugon, ki je doslej molče poslušal Matijevo pripovedovanje. Kaj naj si mislim o tem skrivnostnem svarilu?

— Tako sem tudi jaz vprašal, je dejal Matija in zato tudi nisem takoj odšel v Zatičino, marveč sem se splazil v kuhinjo. In tam mi je moja prijateljica, debela Maruša, povedala, da so bili vsi hlapci poklicani v orožarno in da so dobili povelje, da inorajo biti pripravljeni na odhod.

Rovanovo lice se je zresnilo. Ozrl se je na patra Hugona in v njegovih očeh je čital, da je tistih misli kakor on.

— Albertus pripravlja napad na samostan — je končno rekel Rovn. Kaj drugega ne more biti! In ker vojvodinja ve, da sem mož na svojem mestu in da znam biti nevaren njenemu ljubljencu Albertusu, zato bi me rada na zvijačen način odstranila od samostana.

— Ali bi te pa rada obvarovala nevarnosti, se je oglasil Matija. Saj grajski kaplan mi je oni dan pravil, da so vse šentlamberške babnice v tebe zaljubljene.

— Beži in ne kvasi takih neslanosti, ga je zavrnil Rovan.

— Kaplan mi je tako pravil. Malo vinjen je bil, in kadar je pijan, izblebeta vse, kar izve pri spovedi. Prav zanimive reči je povedal, a jaz sem jih že pozabil, ker sem bil tudi malo vinjen. To pa še vem, da je rekel: Kadar vidi vojvodinja Rovana, pa začne presti, kakor mačka. In to tudi vem, da je rekel: Rovan bo še ljubček stare vojvodinje, če ga prej ne vlovi grofica Helena ali pa gospodična Margareta.

— To so sanje pijanega kaplana, je dejal Rovan in obrnivši se k patru Hugonu, je vprašal: Kaj sedaj?

— Daj mi kako svojo obleko in orožje, je mirno rekel pater Hugon. V kuti ne morem iti v boj.

— Ne, prijatelj, ga je zavrnil Rovan. Ti nisi vaje boja in bi po nepotrebnem žrtvoval svoje življenje. Če nam je sojeno, da zmagamo, se to zgodi tudi brez tvoje pomoči, če pa bomo premagani, bo za nas največja sreča, da si ti na varnem in braniš naše pravice.

Hugon Alba je bil s tem zadovoljen in se je odločil, da zbeži na smreški grad. Da bi mogel iz samostana, je slekel kuto in oblekel Rovanovo obleko. Matija ga je spremil, da bi mu pomagal

oditi. Komaj sta bila Hugon in Matija na planem, se je že zaslišalo peketanje konj in je zadonel glas rogov.

XXX.

Rovan je najpoprej obvestil samostanske vo-
jake o preteči nevarnosti. Sklical je hlapce in jih
oštorene razpostavil po zidovju, poklical je me-
nihe in končno zbudil tudi opata Petra. Ta pa ni
hotel ničesar vedeti o boju.

— Ako ima Albertus oblastveno dovoljenje,
da zavzame stamostan, potem se moramo temu
povelju pokoriti.

Rovan je strmel in je živahno ugovarjal opa-
tovim nazorom, ali opraviti ni mogel ničesar. Opat
je zahteval, da se zgodi po njegovi volji in Rovani
se je moral vdati.

Kmalu nato so zadoneli rogovi in pred samo-
stan je prijezdila cela četa vojaštva, katero je vodil
oskrbnik grajščine Svibno, zvesti somišljenik Al-
bertusa pl. Lindeka. Ko je bila vojska razpostav-
ljena, je prijezdil pred samostanska vrata oskrbni-
kov glasnik in je zahteval, da ga peljejo pred
opata.

Rovan je dal težka vrata odpreti in je glas-
nika spremil v opatovo sobo.

— V imenu njegove visokosti vojvode Viljema in deželnega glavarja grofa Hermana Celjskega, Vas pozivlja oskrbnik grajščine Svibno, kot postavljeni eksekutor, da mu izročite samostanske ključe, ker je premilostni gospod Albertus pl. Lindek priznan kot edini pravi opat zatiškega samostana.

Tako je slovesno oznanil svibenski glasnik.

Opat Peter je bil ves prepadel, tako da ni mogel takoj odgovoriti. Šele čez nekaj trenutkov je trepetaje rekel:

— Če ima oskrbnik pismene ukaze vojvode Viljema in deželnega glavarja, se jim uklonim, če tudi so krivični. Kajti edini postavni opat zatiški sem jaz, Peter Limšak.

— Oskrbnik ima dotične ukaze in Vam jih predloži, je dejal glasnik.

— Prav! Pooblaščam svojega praporščaka Andreja Rovana, da jih pregleda. Vdam se samo sili; slovesno pa protestujem proti postopanju vojvode Viljema, ker se ž njim krši postavno zagotovljena avtonomija cistercijskega reda. Vdam se sili, ker nečem, da bi se prelivala kri. Svojim pravicam pa se ne odpovem, ker je moja dolžnost, da te pravice branim. —

Po tej izjavi sta odšla glasnik in Andrej Rovani iz samostana in je Rovani povabil svibenskega oskrbnika, da pokaže svoje pooblastilo. To se je

zgodilo in nato je Rován težkega srca izročil oskrbniku samostanske ključe.

Zdaj so se vrata novič odprla. Zapeli so rogovi in 200 oboroženih mož je prijezdilo na prostorno samostansko dvorišče. Najprej so obstopili posamične stolpiče in razorožili samostanske uslužbenke, potem pa zavzeli njih prostore. Tudi so se razpostavili po posameznih poslopjih, ki so bili v samostanskem obzidju ter prižgali plamenice, da je bilo na dvorišču svetlo kakor podnevi.

Zdaj se je v spremstvu dvajsetih vojščakov pripeljala na dvorišče kočija. Zapeli so novič rogovi in iz kočije je stopil Albertus pl. Lindek.

— Vivat, premilostni opat Albertus! so zakričali oboroženci in iz hiše, kjer je bilo bivališče menihov, so Albertusovi prijatelji zaorili: Vivat opat Albertus!

— Kje je Peter Limšak, ki se je po krivici polastil mojega mesta in se imenoval opata zatiškega? je vprašal Albertus najpoprej in se obrnil k oskrbniku. Ponosno kakor kak zmagovalec je stal med vojsko, temni pogledi, ki so švigali iz njegovih oči, pa so pričali, da kuje posebne namene.

— Vaša milost, je rekel oskrbnik, zdi se mi, da utegne Peter Limšak biti v opatovem stanovanju.

Trdih korakov je šel Albertus v hišo, v kateri je stanoval vsakokratni opat. Oskrbnik je odprl vrata in Albertus je vstopil v sobo, v kateri sta bila opat Peter in njegov praporščak Andrej Rovan.

— Na kolena, je zagrmel Albertus, in je stopil pred opata. Prosi za odpuščanje, da si se polastil časti in pravic, ki gredo samo meni.

— Opat zatiški sem jaz, je odgovoril Peter. Pravično sem izvoljen in postavno potrjen. Ti pa si odstavljen od časti opata, bil si nepokoren, nezvest svoji obljubi in si skrivaj pobegnil iz samostana. Zato te prej ali slej zadene zaslužena kazen.

— Lažeš, je zakričal Albertus. Zaradi nepričakovano odločnega odgovora je bil tako razburjen, da mu je kri šinila v glavo in da je postal ves rdeč v obrazu. Vojvoda Viljem je spoznal, da se je meni zgodila krivica in me zato proglasil za opata ter mi podelil vse pravice.

— Vojvoda Viljem nima te moči in te pravice. Uklonim se le sili, kot opata te pa ne pripoznam.

— Ne? je posmehljivo vprašal Albertus. Ti se torej puntaš proti meni? Ali veš, kaj to pomeni? In obrnivši se k svojim spremljevalcem, jim je zapovedal: Primate in zvežite tega nepokornega meniha in vrzite ga v ječo, ker se punta proti svojemu opatu.

Doslej je Rovan mirno in molče stal na strani. Zdaj pa, ko so vojaki stopili proti opatu Petru, je z mečem v roki planil med nje.

— Nazaj, je zakričal, kdor se opata dotakne, tega ubijem.

Zdaj so skočili tudi drugi vojaki vmes in vnel se je boj, ki pa je trajal le nekaj trenutkov. Albertus je divje kakor zver kričal nad vojake: Pobite ga, tega puntarja! Meči so žvenketali in krvaveč iz mnogih ran je padel Rovan na tla, med tem ko so drugi vojaki že zgrabili Petra in ga vlekli iz sobe.

Albertus je pristopil k Rovanu in s porogljivim smehom dejal:

— Ali te imam sedaj, ptiček moj? Dosti dolgo si mi delal ovire in napotja, dosti si mi povzročil skrbi in težav. Sedaj pa si v mojih rokah in sedaj se ti bom maščeval, kruto maščeval, ti pes prokleti.

Albertus je sunil Rovana z nogo in mu ukazal: Vstani!

— Mož je smrtno ranjen, premilostni gospod opat, je dejal oskrbnik.

— Naj pogine! Prej ko ga bo konec, bolje bo zanj! je osorno odgovoril Albertus.

Oskrbnik pa se je obrnil k svojim vojakom in jim je, ne zmeneč se za Albertusa, rekel:

— Nesite ranjenca ven in pokličite samostanskega zdravnika. Mož se je hrabro in pošteno bojeval in zasluži, da se mu reši življenje.

Vojaki so nesli Rovana iz hiše. Albertus se ni upal ugovarjati, nego šel med svoje prijatelje.

In vso noč so praznovali sijajno zmago.

XXXI.

Albertus pl. Lindek je bil zopet opat v Zatični. Menihi so mu brez obotavljanja obljubili pokornost. Samo dva sta se mu uprla, toda Albertus ju je dal vreči v ječo in vkovati v težka železja. S tem je bila končana naloga, ki jo je imel oskrbnik svi-benski kot pooblaščenec celjskega grofa in zapustil je s svojimi možmi zatiški samostan. Odšel je toliko rajši, ker mu Albertusovo postopanje ni ugajalo.

Novi opat je bil s svojim uspehom zadovoljen, zlasti ker je imel Rovana v rokah. Skrbelo ga je samo, kam da je izginil Hugon Alba. Da bi bil mogel uiti iz samostana, tega ni verjel, pač pa je mislil, da je Hugon kje v samostanu skrit. Zato je ukazal samostan strogo zastražiti. A te naloge ni poveril samostanskim uslužbencem, marveč hlapcem onih velikašev, ki so bili ž njim prišli v Zatičino in ki so ostali za nekaj časa tu, da bi opata varovali.

Prve dni ni mogel nihče v samostan in tudi iz samostana ni smel nihče. To je bilo posebno neprijetno Matiji Jazbecu. Ta je bil na večer, ko se je Albertus polastil samostana, spremil Hugona Alba, da je pobegnil, potem pa se ni vrnil v samostan, marveč se skril pri nekem kmetu. V samostanu ga ni nihče pogrešal, saj se je tam zdaj kar trlo ljudi, Matiji pa se je zdelo, da je pametneje, če ne pride na dan, dokler ne ve, kaj se je v samostanu zgodilo.

Šele v nedeljo so se odprla samostanska vrata in ljudstvo, ki je bilo silno radovedno, kak prevrat da se je izvršil, je trumoma hitelo v cerkev. Pri maši se je ljudstvu slovesno oznanilo, da je prejšnji opat odstavljen in da je zopet Albertus plem. Lindek zatiški opat.

Tudi Matija se je vtihotapil v samostan. Izposodil si je kmetsko obleko in srečno iztaknil hlapca, s katerim sta si bila dobra prijatelja. Ta mu je povedal, da je Rovana smrtno ranjen in da ga je dal novi opat vzlic temu zapreti v podzemsko ječo, katero stražijo tuji hlapci, tako da ni misliti na pomoč.

— Pravijo — je dejal hlapec — da pusti opat Rovana živega zazidati, češ, da je Rovana proti njemu po krivem prisegel.

Matije se je polastila strašna jeza. Najraje bi bil pohitel v cerkev in novega opata, ki je z ne-

popisno ošabnostjo sedel na svojem sedežu, kar pred altarjem pobil. Ali uvidel je sam, da bi bil to obupen čin, ki bi nikomur ne pomagal, in začel je iskati novih sredstev, kako bi rešil Rovana.

Pred vsem se je splazil iz samostana in po- hitel na smreški grad poročat patru Hugonu, kaj je izvedel. Modri menih je takoj uvidel, da se s pritož- bami tu ne da dosti opraviti.

— Predno pridejo pritožbe na Dunaj, do de- žeelnega glavarja in do vizitatorja, predno jih ti rešijo, je lahko Rovana že stokrat mrtev. Poskusiti morava, da rešiva Rovana na kak drug način. A kako?

— Kaj, ko bi kmete nagovorili, naj udarijo na samostan in naj Rovana siloma oproste.

— Ne pojde, prijatelj, je žalostno menil pater Hugon. Kmetje so že deloma pozabili, kako krvavo jih je bičal Albertus kot opat in ker je v samostanu toliko oboroženih tujcev, bi jim tudi zmanjkalo po- guma. Časih je bil ta kmet neustrašen mož, a tla- čijo in tarejo ga že toliko stoletij, da je izgubil vse moštvo.

— Ali Rovana je vendar kmetom pomagal, da so bile preklicane vse krivične tlake in dajatve, ki jih je bil naložil Albertus, se je togotil Matija. Že iz hvaležnosti bi se morali zavzeti za Rovana.

— Tudi iz hvaležnosti ne bodo ničesar storili, je rekel Hugon. Da, ko bi se jim zgodila kaka krivica, ko bi jih kaj posebno hudo peklo, potem bi se morda vzdignili. Iz hvaležnosti bodo samo po krčmah Rovana pomilovali, storili pa zanj ne bodo ničesar.

Matija je od obupa tolkel s pestjo po mizi in škripal z zobmi.

— Kaj naj storim? Kaj naj poskusim? Svetujte mi, pater Hugon, saj ste moder mož, saj je tudi Rovana rešil vas iz ječe.

— Ko bi mogel s svojo krvjo oteti Rovana, bi jo z veseljem prelil, je slovesno rekel pater Hugon. Kaj naj storiva, tega ne vem. Poskusiti morava vse. Za zdaj pojdiva v Zatičino. Jaz se oblečem kot kmet in upam, da samostanskim ljudem ne padem v roke. Potem bodeva po okolnostih spoznala, kaj je storiti.

— Če že mečev ne moreva imeti, pa vzemiva vsaj nože, je menil Matija. Kdo ve, v kak položaj prideva.

V Zatičini je bilo po poldanskem cerkvenem opraviilu jako živahno. Vse krčme so bile polne ljudi. Matija in Hugon sta imela za spremljevalca dva hlapca s smreške grajščine, a ker sta se bala, da bi ju spoznali, se nista upala med ljudi. Skrila sta se za vasjo na kraju, od koder sta mogla kolikor

toliko Zatičino opazovati, svoja spremjevalca pa sta poslala v vas poizvedovat.

— Glej, Matija, je rekel Hugon, tam-le stoji spomenik, ki ga je postavil opat Lavrencij. Ali veš, kaj pomeni ta kamen?

— Ne, je rekel Matija. Ali ima kak poseben pomen?

— Zgodovinski pomen, je dejal Hugon. Ko so prišli pred stoletji menihi v ta kraj, so začeli zidati samostan najprej na tem mestu, kjer stoji ta kamen. Priletel pa je ptič in vedno kričal. Iz tega so menihi sklepali, da je to božji migljaj, naj se samostan se-zida drugod. In tako se je zgodilo. Sezidali so samostan, kjer stoji sedaj, opat Lavrencij pa je na tem mestu postavil spominski kamen.

— Jaz pa mislim, je pripomnil Matija, da je kričanje tistega ptiča pomenilo, naj se menihi sploh tod ne naselijo in naj gredo kam drugam. Za ta lepi kraj bi bilo gotovo bolje, da se ni nikdar v njem prikazal noben menih. Prinesli so ljudem samo nesrečo in bili vedno prava šiba božja.

— In kmet je tako neumen, da to šibo še poljublja, je pristavil z gorjupim zasmehom pater Hugon.

Proti večeru sta se končno vrnila moža, ki sta jih Hugon in Matija poslala v vas. Posebnega nista vedela ničesar povedati. Izvedela sta le, da je

· samostan zastražen in da nihče ne sme ne notri, ne ven.

— Samo mladi grof Lamberg in trije drugi velikaši so odjezdili v Št. Lambert, da obiščejo vojvodinjo Virido, je pripovedoval eden hlapcev, in se bodo kmalu vrnili.

Matijev itak široki obraz se je kar raztegnil, ko je slišal to novico. Oči so se mu zasvetile. Planil je kvišku, začel metati klobuk v zrak in kričati na vse grlo: Rovani je rešen — Rovani je rešen!

XXXII.

Matija se je s patrom Hugonom splazil okrog Zatičine na cesto, ki je vodila v Št. Lambert, nlapca pa sta šla skozi vas. Dogovorjeno je bilo, da se snidejo pri oni hiši, v kateri so svoj čas obvezali Rovana, ko je bil zavratno obstreljen.

Matija je šel sam v hišo in je imel daljši pogovor z gospodarjem Gregorjem. Ta pogovor se je končal s tem, da je Matija vrgel na mizo srebrnik, ki ga je Gregor z velikim zadovoljstvom spravil.

— Do polnoči si gospodar v hiši, je dejal Gregor. Dotlej lahko delaš kar hočeš.

Gregor je na to poklical svojo ženo in jo povabil, da gre ž njim v Zatičino v krčmo. Žena se ni ustavljala in Matija je ostal sam v hiši.

Pred vsem je poiskal nekaj količev in jih nekoliko obsekal, potem pa pobral vse vrvi, kar jih je bilo v koči. Vse to je vzel pod pazduho, zaklenil kočo in šel od ceste na stran, kjer ga je čakal pater Hugon s hlapcema.

— Doslej gre vse dobro, je dejal Matija z zadovoljstvom. Zdaj le hitro na delo.

Možje so se vrnili na cesto. Tam so na obeh straneh ceste zabili nekaj količkov v zemljo in napeljali čez cesto vrv.

— Kakor strune so napete te vrvice, se je smejal Matija, in če bi sam zlodej prišel, bi se moral vjeti v to past. Zdaj pa le previdni bodimo in pazimo, da se nam kaj ne pokvari.

Sedli so na stran ceste v senco, ki jo je dajalo grmovje, in čakali. Noč je bila tiha. Noben šum ni motil miru, le v daljavi na strani proti Zatičini so se videle posamične luči.

Moralo je biti že po enajsti uri, ko se je čulo od Št. Lamberta peketanje kopit. Kmalu na to se je tudi razločilo govorjenje in smejanje.

— Že gredo, je šepnil Matija. Zdaj vsak na svoje mesto.

Možje so se tiho splazili bliže k cesti. Vendar so gledali na to, da jih je skrivalo grmovje in da bi jih nihče ne mogel zapaziti. Matija je smuknil na ono stran, od koder so prihajali jezdec, in je legel

za grm. V rokah je imel dolgo šibo in je bil pripravljen udariti ž njo.

Počasi so se bližali jezdec. Vsi trije so jahali vštric in se šalili ter smejali tako brezskrbno, kakor da zanje ni na svetu nobene nevarnosti.

— Zastonj si se trudil, ljubi Lamberg, se je čulo govoriti enega teh jezdecev. Jaz sem te opazoval ves večer. Margareta se še zmenila ni za tvoje laskanje. Ta ženska je brezčutna in nima srca.

— To je že v rodovini! Saj njen brat, zatiški opat, tudi nima srca, je rekel drug jezdec.

— Margareta je kakor rojena za samostan. Boš videl — čez nekaj let bo že kje opatinja in tedaj bo vesela, če boš ti Lamberg hotel k nji hoditi v vas.

Jezdec so udarili v smeh. Ravno v tem trenutku so prišli mimo mesta, kjer je bil skrit Matija, in bili le še nekaj korakov oddaljeni od napeljanih vrvi. Previdno je Matija stegnil roko in z vso silo udaril konje s šibo po zadnjih nogah. Zaslišalo se je samo žvižg šibe in nekaj klicev. Konji so preplašeni poskočili — se zapletli v vrvi in cepnili na tla ter podrli s seboj jezdece.

— Hura — nanje, je zakričal Matija in planil z grmovja. In s »hura-«klici so se odzvali njegovi pomočniki. Kakor volkovi na svoje žrtve so se Matija in njegovi tovariši vrgli na padle jezdece in

jih zgrabili, in, kakor bi trenil, so bili napadenci zvezani.

Matija je poruval količke iz zemlje in pobral vrvi. Dva konja sta vstala in stekla čez polje, eden je obležal, ker si je polomil noge.

Matija je stopil pred svoje jetnike, ki so bili presenečenja in strahu kakor okameneli in niso zinili niti besedice.

— Gospodje plemeniti, jim je rekel Matija, ni se vam bati nič hudega. Mi nismo razbojniki, marveč pošteni ljudje. Če greste zlepa z nami, se vam ne skrivi niti las. Mogoče je sicer, da bomo to cesto z vami olepšali na ta način, da vas obesimo, ali to ni odvisno od nas, marveč od zatiškega opata.

Jetniki so se prestrašili in začeli prositi.

— Saj vam vendar nismo ničesar storili, je dejal grof Lamberg.

— Nikogar ne poznamo tod! Zakaj ste nas napadli in zvezali?

— Vidite, gospodje, je dejal Matija, stvar je nekoliko zamotana, a lahko se izteče še prav dobro. Ali poznate praporščaka Rovana?

— Ne, je odgovoril grof Lamberg. Slišal sem o njem, a ne poznam ga.

— To je škoda, prav res da je škoda, je menil Matija. Opat Albertusa pa poznate?

— Seveda ga poznam, je odgovoril grof Lamberg in njegova spremljevalca sta mu pritrdila.

— To je pa tudi škoda, je ravnodušno pripomnil Matija.

— Zakaj?

— Zato, ker je Rován junak in poštenjak, opat pa zasluži vešala, je dejal Matija in pospešil korake. Kar vam imam še povedati, vam povem v ti-le hiši.

Prišli so bili do Gregorjeve kočé in peljali jetnike v edino sobo tega revnega poslopja. Matija je ukresal luč in se široko postavil pred plemenitaše.

— Lej, lej, je rekel, kako zale ptičke smo vjeli. Eden izmed vas je grof Lamberg, kaj ne?

— To sem jaz!

— Tako, tako! Me prav veseli, gospod grof, se je norčeval Matija. Vašo sestro, grofico Heleno poznam prav dobro. Lepa punica je, samo malo predrobna. In kako živa! Prav rad jo imam! Ko bi bil nekoliko mlajši, bi jo koj zasnubil, saj bo imela precej dote.

— Za Boga, je prosil grof Lamberg, kaj hočete od nas? Nikar se ne norčujte in povejte, kaj nameravate z nami.

— To je hitro povedano, je menil Matija. Slišali smo, da je priporščak Rován težko ranjen in da ga je opat vrgel v ječo. Rován je pa naš prijatelj in mi bi ga radi rešili.

— Jaz vam dam svojo viteško besedo, da bo Rovan jutri prost, če nas takoj izpustite.

— Viteško besedo! se je rogal Matija. Ali ste slišali možje? Viteško besedo nam ponuja. Zatiški opat je tudi viteškega stanu in vendar njegova beseda še toliko ne drži, kakor moj pljunek. Ne, gospod grof! Na viteške besede in duhovniške prisege mi že davno nič ne damo. Mi smo vas prijeli zato, da vas zamenjamo za Rovana, ali pa vas vse tri še nocoj obesimo.

Zdaj je prištorkljaj Gregor v hišo. Kakor bi bil silno presenečen, se je ustavil pri vratih in uprl roke v bok.

— Ho! je rekel. Ho! Kaj pa to? Kako pridete v to kočo? Pasja dlaka — to je moja koča! In kdo pa ste? Ali ste kristjani? Ali ste razbojniki?

Matija se je delal, kakor bi Gregorja ne poznal. Primaknil se je k njemu in se potem vrgel nanj. Gregor je takoj padel, kakor je bilo domenjeno, in se dal zvezati.

— Poslušaj me, mu je dejal Matija. Če boš pameten, ti bo dal vsak teh gospodov cekin.

— Eha! Vsak cekin? Koliko pameti pa hočete za tri cekine?

— Molči in poslušaj. Ti pojdeš zdaj v Zatičino v samostan in boš dal poklicati opata. Rekel boš,

da gre za življenje in smrt tistih vitezov, ki so bili danes v Št. Lambertu. Ali si razumel?

— Sem!

— Dobro! In dalje boš rekel opatu, da mora Rovana do jutri zjutraj spraviti na smreški grad. Če tega ne stori, bodo ti trije gospodje takoj obešeni. Ali si razumel? Obešeni!

— Sem razumel.

— No, potem pojdi!

— Zvezan vendar ne morem iti, je menil Gregor.

— Le pojdi, je dejal Matija. In da ti bo opat verjel, vzameš meče teh treh vitezov seboj.

Matija je svojim jetnikom odpasal meče in jih obesil Gregorju okrog vrata.

— Tako, zdaj pa pojdi!

Gregor pa se ni premaknil z mesta. Nekaj je mencial, potem pa dejal: No, pa cekini? Zastonj ne posodim svoje pameti! Jaz že ne!

Matija je moral odvezati grofu Lambergu roke, da je mogel Gregorju odšteti obljubljene cekine. Nato se je Gregor zadovoljen odpravil na pot. Matija in njegovi spremljevalci pa so s svojimi jetniki krenili v gozd.

XXXIII.

Zatiški opat je togote divjal, ko so pripeljali pred njega znanega Gregorja in je ta povedal, kar mu je Matija naročil. Najpoprej je opat poslal dva viteza v Št. Lambert vprašat, kje da so grof Lambert in njegovi spremljevalci. Šele ko se mu je sporočilo, da so že prejšnji večer zapustili Št. Lambert z namenom, da se vrnejo v samostan, in ker so na cesti našli dva njihova konja, ki sta si noge zlomila, je opat verjel, da je Gregor govoril resnico.

785

A še se opat ni vdal. Sumil je takoj, da so napad izvedli smreški ljudje. Poslal je torej nekaj volunov na smreški grad, če je Rovanov oče doma, medtem ko je sam pestil Gregorja, kdo da so bili napadalci.

Gregor je bil v samostanu na dobrem glasu, kajti hodil je pridno v cerkev in k spovedi ter tudi rad dajal za očenaše. Da je bil pa velik prebri-sanec in znal divjačino loviti v zanke kakor nihče drugi, tega ni v samostanu nihče slutil.

Gregor se je trdno držal in nikakor ni hotel poznati napadalcev. Povedal je le, da jih je dobil z jetniki vred v svoji koči in da so ga prisilili iti v samostan naznaniti vso stvar.

- Kmetski so bili oblečeni, premilostni gospod opat, je pripovedoval. Prav kmetski. Še nikoli

nisem nobenega videl. Iz naših krajev niso, ker so govorili tako zategnjeno, nekako po hrvaški. Bog ve, od kod so prišli?

Opat je odredil, da gredo vsi samostanski uslužbenci preiskat gozde v obližju, menihe pa je napodil, da so morali iti po hišah poizvedovat, če ljudje kaj vedo o skrivnostnih napadalcih in njihovih jetnikih ter o njih skrivališču. Toda vse to iskanje in poizvedovanje je bilo brez uspeha in tudi na smreški grad poslani vohuni so se vrnili s poročilom, da je stari bolelni Rovanov oče doma in da že več tednov ni zaputil svoje sobe.

A še se opat ni vdal. Njegovo sovraštvo do Rovana je bilo toliko, da bi bil rajši žrtvoval ujete tri viteze, kakor da bi bil Rovana dal iz rok. Poklical je priorja Markvarda in se ž njim posve-toval, kako bi neznane Rovanove prijatelje ukanil.

— Kako da Rovan sploh še živi, se je jezil opat. Vsak drugi bi bil že davno izdihnil!

— Jaz se tudi čudim, je rekel prior. V temni in vlažni podzemski ječi leži zdaj že skoro teden dni, hrane mu ne dam skoro nič, samo nekaj malo mleka — le zaradi ljudi, da bi ne postali nezaupni in nemirni — a vendar ga ni konec. A tako več ne gre. Kje naj dobim strup? Sploh pa se mudi, da pride stvar na jasno. Vitezi se že itak jeze, ker so v strahu za Lamberga in njegove tovariše.

— Oj, kakšen bedak sem bil, se je togotil opat in se udaril po čelu. Hotel sem se prav grozovito maščevati, sedaj pa, ko se je skoraj približal tako zaželeni trenotek, sedaj mi iztrgajo sovražnika iz rok!

Zdaj je prihitel v sobo opatov kaplan in naznanil:

— Njena visokost vojvodinja Virida se je ravnokar pripeljala.

— Kaj — Virida? se je čudil presenečeni opat, a predno je mogel še kaj dostaviti, je pridrvela v sobo grofica Helena in jokaje vpraševala:

— Kje je moj brat? Oh, povejte mi, kaj je z mojim bratom? Kaj mar še vedno ni osvobojen?

Zdaj je vstopila tudi vojvodinja Virida. Njeno čelo je bilo mračno in s trdnim glasom je rekla:

— Kaj pa to pomeni, gospod opat? Čula sem ravnokar, da Rovana še niste poslali na smreški grad. Ali mar hočete, da bi se Lambergu zgodila kaka nesreča?

— Oprostite, visokost, je odgovoril opat, ali moral sem se vendar prepričati, če so Lamberg in njegovi tovariši ujeti.

— Razbojniki so jih med tem morda že usmrtili, je ihtela grofica Helena. Sploh ste pa hudoben človek. O, le glejte me, kakor hočete, jaz se

Vas prav nič ne bojim. Vi nimate nič srca. Kaj Vam je pa storil ta ubogi Rován, da ste ga kar tako vrgli v ječo?

— Tudi jaz ne razumem, zakaj Rovana tako preganjate, je rekla vojvodinja z veliko resnobo, in če še kaj vpoštevate moje želje, potem želim, da ga takoj izpustite iz ječe.

Opat je strmel in si ni mogel razložiti simpatij vojvodinje in grofice za njegovega praporščaka. Ukazal je priorju Makvardu, naj da Rovana takoj spraviti na voz in odpeljati na smreški grad, vojvodinji pa je rekel:

— Radi mojega postopanja me ne smete prestrogo soditi. Rován se je z orožjem v roki uprl mojemu ukazu.

— Rován je le storil, kar je bila njegova dolžnost, se je oglasila grofica Helena. On je bil praporščak prejšnjega opata in je moral torej braniti svojega gospodarja, Vi ga pa preganjate, ker je branil pravico in poštenje.

Helena je bila vsa rdeča in se je kar tresla razburjenja.

— Miruj, Helena, je velela vojvodinja. Tako ne smeš govoriti z gospodom opatom.

— Ah kaj opat, je rekla grofica. Meni je Rován ljubši, kakor vsi opati.

Letele so še ostre pšice sem in tja. Ko se je začulo drdranje voza, je stopila Helena k oknu in uzrla na vozu Rovana.

— Poglejte, visokost, je zaklicala, kako je smrtno bled. In ves obvezan je! Ti ubogi revež!

V istem trenutku je že stekla iz sobe in po stopnicah na dvorišče.

— Gospod Rovani, ljubi gospod Rovani, je vzdihnila, prišedši do vozička in solze so ji zalile oči. Ali me še poznate?

Rovani je počasi odprl oči in hvaležen pogled je zadel mlado grofico, ki je gladila njegove kodre in se tako sočutno sklonila k njemu.

— Kaj ne, da me poznate! je veselo vzkliknila. O, saj bodete ozdraveli! Nič ne skrbite! Jaz bom vsak dan molila za Vas! In tudi obiskat Vas pridem, prav gotovo. In opatu sem tudi nekaj gorkih povedala, da veste.

— Hvala, grofica, je komaj slišno dihanje Rovani, grofica pa se je premagana sočutja sklonila k njemu in ga poljubila na čelo.

Voziček je počasi odrdral z dvorišča in krenil na pot proti smreški grajščini. Vožvodinja Virida, ki se ves čas ni odmaknila od okna, dokler je Helena govorila z Rovanom, se je zdaj obrnila in rekla opatu:

— Oprostite grofici njene besede! Dekle je razvajeno in se ne zna pristojno vesti. Vidim, da pri meni ni prave šole za njo in zato jo pri prvi priliki pošljem nazaj k očetu.

Opat ni ničesar odgovoril, a porogljivi njegov posmeh je razodeval, da je uganil pravi vzrok temu sklepu vojvodinje, in spoznal, da je vojvodinjo obšla ljubosumnost.

Vojvodinja in Helena sta hoteli počakati v samostanu, če se vrnejo grof Lamberg in njegovi tovariši, in zato jim je opat odkazal posebno sobo. Ko jih je zapustil, je hudobno smehljaše mrmral:

— In vendar bom jaz triumfiral, četudi sta obe v tega domišljavega fanta zaljubljeni!

Voz z Rovanom je bil že dosti blizu smreške grajščine, ko sta mu prišla nasproti dva kmetška moža. Pozdravila sta voznika in ž njim izpregovorila nekaj besed, skrbno motreč na vozu ležečega Rovana. Ko je voz izginil za ovinkom, sta jo udarila na stran in hitrih korakov šla v gozd. Pri nekem zaraslem griču ju je pričakoval Matija, kateremu sta naglo povedala, kar sta videla.

V tem griču je bila precej globoka votlina, v kateri sta Matija in pater Hugon s svojimi jetniki čakala na hlapca, ki sta bila poslana pazit, če pripelejo Rovana res na smreški gradič.

— Zdaj, gospodje, je dejal Matija, pa že lahko greste nazaj v samostan.

— Ali je torej Vaš Rovan prost? je veselo vprašal grof Lamberg.

— Da! Upam, da mi ne boste zamerili, da sem vas toliko časa zadržaval. Pozdravite gospoda opata!

— Kdo pa ste? je vprašal grof Lamberg. Če ne vem kdo da ste, tudi opatu ne morem povedati, kdo ga pozdravlja.

— Zdaj res ni več treba, da bi Vam prikrival, kdo da sem, je poredno dejal Matija. Jaz sem grajščak na Hrvaškem, vitez Kozobradec, to pa so moji uslužbenci.

Matija je s tako nesramnostjo lagal, da nobeden jetnikov ni dvomil o resničnosti njegovih besedi. Razšli so se v prijateljstvu. Grof Lamberg in njegovi tovariši so odšli proti Zatični, Matija pa jo je s svojimi prijatelji krenil na Smreko.

Popoldne je Matija sedel zamišljen v sobi, ki je bila pred Rovanovo spalnico. Zdravnik iz Višnje gore je bil pri Rovanu in Matijo je skrbelo, kaj da poreče zdravnik, bo-li prijatelj okrevail ali pa mu je sojena smrt. Iz njegovih misli ga je prebudila dekla, ki je prišla po stopnicah in polglasno prepevala:

— »Rada bi bila tičica . . .« —

— Jaz pa maček, je zarenčal Matija, pa bi bilo hitro konec tvojemu cviljenju.

— Beži no, klada debela, se je jezila dekla na Matijo.

— Jaz sem v časti in poštenju odebelil, je rekel Matija, le glej, da bodo ljudje tudi o tebi tako rekli, kadar postaneš okrogla.

Dekla ni več slišala besedi, ker so prijezdili na grad grof Lamberg in grofica Helena z nekaterimi spremljevalci.

Matija še ni bil nikoli tako presenečen, kakor sedaj, ko sta grof Lamberg in njegova sestra stala pred njim. Kar verjeti ni hotel svojim lastnim očem.

— Kak slučaj! je vzkliknil grof Lamberg. Gospod vitez Kozobradec, — veseli me, da sva se zopet srečala.

Gospica Helena ni v prvem hpu vedela, kaj naj pomenijo te besede. Ko pa je njen brat stopil k Matiji, ji je bilo takoj vse jasno in udarila je v smeh. Kar plesala je po sobi, tleskala v roke, se smejala, da so ji prišle solze v oči in ključala vmes:

— Oh, vitez Kozobradec! Naš Matija — vitez Kozobradec!

Matija je bil nekoliko osramočen in še bolj jezen sam nase.

— Kaj plešete tu okrog, kakor svetopisemska Saloma pred Herodežem, se je jezil na Heleno. Kaj

bi me morda tudi radi ob glavo spravili, kakor tista premetena Judinja sv. Janeza Krstnika?

Helene pa se ni nič prijelo. Sem in tja je švigala po sobi in brila norce in vsaka druga beseda je bila »vitez Kozobradec«.

Tudi grof Lamberg se je srčno smejal, ko je izvedel resnico. Matija pa je temu, njemu tako ne-ljubemu prizoru naredil konec z izjavo:

— Le povejte opatu, če hočete, kdo da Vas je prijel in mogočnega opata prisilil, da je moral izpustiti Rovana. Tako dolge roke opat le še nima, da bi mene dosegel.

Zdaj je prišel iz Rovanove sobe višnjegorski zdravnik in naredil pogovoru konec. Helena in njen brat bi bila rada šla k Rovanu, a zdravnik tega ni dopustil, ker je bil bolnik še preslab.

— Pa prideva čez nekaj dni, je energično izjavila Helena. Jaz sem Rovanu obljubila, da ga obiščem in svojo obljubo izpolnim.

— Prav kakor tista Judinja, tista Saloma, je mrmral Matija. In še zmešala ga bo, Andrejčeta, in še prav gotovo, kajti zala je, da bolj ne more biti! Škoda, da so minuli tisti časi, ko je živel kralj David in svoje stare ude pri mladih devicah grel. Ko bi bil jaz kralj, bi pri tej puncici prav rad Davida igral.

XXXIV.

V zatiškem samostanu sta vladala zadovoljstvo in veselje. Opat Albertus je bil spoznal, da mora menihe pridobiti na svojo stran, če se hoče vzdržati na svojem mestu. Sklenil je ž njimi nekako pogodbo, s katero sta bili obe stranki zadovoljni, opat in menihi. Menihi so pustili opatu popolno svobodo, opat pa menihom. In zdaj se je zopet začelo tisto življenje v samostanu, kakor svoje dni: pijančevanje in vsakovrstne orgije, za katere so menihi dobivali ženske od vseh strani. Le senijor Andrej se teh razuzdanosti ni udeleževal. V začetku je celo poskusil, vplivati na opata, naj bi temu početju naredil konec; večkrat je poudarjal, da se niti v paganskih lupanarijih v starem Rimu niso godile take brezstidnosti, kakor v krščanskem samostanu v Zatičini; ali svarila njegova niso ničesar pomagala.

Rovan je med tem ležal bolan na smreškem gradu. Zdravje se mu je obrnilo na bolje, da je časih že mogel posteljo zapustiti. Pater Hugon je bil odšel v Ljubljano, v Rein in na Dunaj, da na mero-dajnih mestih pove, kaj se je zgodilo v samostanu. Matija pa je ostal doma in je stregel Rovanu s tako skrbnostjo, kakor bi ne bil niti lastnemu sinu.

Pri drugem obisku, ki ga je napravil grof Lamberg s svojo sestro na Smreki, je bil Rován že

v stanu, zabavati se s svojima gostoma. Naravno je, da se je pogovor sukal največ okolu samostanskih razmer in grof Lamberg je šele zdaj izvedel popolno resnico o opatu Albertusu. Pri ti priliki je tudi spoznal značaj in mišljenje Rovanovo in ko sta se moža ločila, sta bila že dobra prijatelja.

Helena je bila tudi pri tem obisku živahna in vesela in je posebno Matija dražila.

— Vi se morate oženiti, Matija, mu je rekla. Vi bi bili izvrsten zakonski mož.

— Saj bi se rad, je odgovoril Matija s potuhnjeno porednostjo.

— Zakaj pa si potem ne izberete neveste? je vpraševala Helena.

— Tudi za nevesto bi vedel, a vzeti je ne morem.

— Kako da ne? Ali Vas ne mara?

— Pač! prav rada me ima!

— Zakaj je pa potem ne vzamete?

— Kako — ko jo je pa že drug vzel!

Grofica je strmela, Matija pa je smeje rekel:

— Da, grofica, tako nesrečo imam v ljubezni. Tista, ki bi jo jaz rad imel, je že omožena, druge pa jaz nečem. In tako bom moral iti kot samec pod zemljo. Saj bo najbrže še Rovan samec ostal.

— Kaj, samec hočete ostati? se je čudila grofica, obrnivši se k Rovanu. Ne! To ne sme biti! Škoda bi Vas bilo!

— Kje naj pa dobim nevesto? se je šalil Rovan. Plemenitega stanu nisem, premoženja tudi nimam posebnega — katero dekle bi me hotelo vzeti?

Grofica pa je zardela in v ljubki zadregi, ki jo je posebno Matija opazil z velikim zadovoljstvom, rekla:

— Le obrnite se do vojvodinje Viride, gospod Rovan. Ta je že oni dan pripovedovala, da zaprosi vojvodo Viljema, naj Vam podeli plemstvo in kot plemič bodeste lahko dobili primerno nevesto. Mislim, da bi Vas vsaka rada vzela.

— Vi tudi, grofica? je vprašal Matija in napravil kar mogoče nedolžen obraz.

— Vi ste nesramni, je Matijo zavrnila grofica. Jaz dobim ženinov, kolikor jih hočem!

— Vzemite Rovana, grofica, je nadaljeval Matija, katerega ni grofičina nevolja čisto nič motila. Jaz ga poznam in vem, da bi bil pravi mož za Vas. Boljšega ne dobite, le meni verjemite.

Grofica je bila v veliki stiki. Kar žarela je in hudi pogledi so švigali na predrznega Matijo, ki pa se za vse to ni menil, nego se le smejal, kakor da je sam s seboj zadovoljen.

Rovan je priskočil grofici na pomoč in zasukal pogovor na drug predmet. In kmalu je bila grofica zopet pomirjena ter pazljivo poslušala Rovanovo pripovedovanje, kako je pred meseci potoval po Rimu in kaj je tam vse videl. Sedela je poleg Rovana in ga gledala kakor da je zamaknjena.

— Grofica je v tebe zaljubljena, je dejal Matija Rovanu, ko sta bila grof Lamberg in njegova sestra odšla. In ko je Rovan hotel nekaj ugovarjati, ga je Matija odločno zavrnil, rekši:

— Meni ni treba ničesar praviti. Zdrave oči imam in kar sem sam videl, tega mi nihče ne utaji.

Ker je Rovan molčal, je nadaljeval Matija:

— Srečo pa imaš pri ženskah! Prav pasjo srečo! Ves Št. Lambert je v tebe zaljubljen. Vojvodinja, grofica Helena in pa tista Margareta, ki je sicer tako hladna, da se zmerom bojim, zdaj in zdaj bo zmrznila. Ko bi bil jaz v tvoji koži, jaz bi že vedel, kaj storim. Vojvodinji bi se laskal, da bi mi najprej pomagala, potem bi pa vzel to drobno veščo, to grofico. Kadar pride k nam, je tako, kakor bi solnce posijalo v sobo. Poslušaj mene, Andrejče, in vzemi grofico Heleno. Denarja sicer ne dobi dosti, a vesela je vedno in taka žena, ki se ves dan smeje, je več vredna, ko sedem gradov. Če jo vzameš, Andrejče, pri moji veri, da ostanem pri vaju in bom vajine otroke pestoval.

Rovan ni na toplo prigovarjanje Matijevo ničesar odgovoril, nego molče povesel glavo. In misli njegove so zletele v Št. Lambert in prvič ga je spreletelo spoznanje, da ljubi — sestro svojega smrtnega sovražnika Margareto pl. Lindek.

XXXV.

V Št. Lambertu so imeli goste. Vojvodinja je povabila več sebi posebno vdanih velikašev, med katerimi je bil tudi graščak na Griču pri Mirni, Jošt baron Gall, jako ugleden in premožen velikaš in od nekdanj iskren prijatelj zatiškega opata Albertusa. Tudi grof Lamberg se je bil iz zatiškega samostana preselil v Št. Lambert, ker so se, vsi vitezi, ki so bili Albertusa spremili v Zatično, zopet razšli. Vojvodinja je vse storila, da so se njeni gostje kar najbolje zabavali, in bila sama ves čas izredno dobro razpoložena.

Čim je Rovan okreval toliko, da je mogel zopet na konja, se je najprej odločil, da gre v Št. Lambert. Zahvaliti se je hotel vojvodinji, ki je za časa njegove boleznj večkrat pošiljala vprašat, kako se Rovanu godi, in zahvalit grofu Lambergu in grofici Heleni za njiju obiske. Zvesti Matija ga je spremljal tudi na tej poti, a trudil se je zaman, da bi s svojimi šalami spravil Rovana v boljšo voljo. Ro-

vana so težile nekake temne slutnje, kakor da ga čaka kaka posebna nesreča.

Vojvodinja je bila z Rovanom jako ljubezniva in z vidnim zadovoljstvom je od strani ogledovala lepega moža, ki je, še močno bled vsled prestane bolezni, sedel pred njo in se zahvaljeval za njeno prijazno povabilo, naj pride večkrat v Št. Lambert. Izpraševala ga je jako natančno o vseh njegovih razmerah in se očitvidno trudila, da bi se mu prikupila. Njena čutila je izdajalo poželenje, ki se je zrcalilo v njenih očeh.

Zdaj je prihrumela v sobo grofica Helena in burno kakor je bila že njena navada, pozdravila Rovana.

— Oh, visokost, se je obrnila do vojvodinje. dovolite, da gre gospod Rovana z nami v Št. Vid. Vsi so že pripravljeni za ta izlet, ravno smo hoteli odjezditi, ko sem izvedela, da je prišel gospod Rovana na grad.

Vojvodinja ni mogla ugovarjati in je, četudi vidno nerada, dovolila. Ko je družba odjezdila iz grada, je vojvodinja z okna gledala za njo in mrmrala sama zese:

— Kmalu bom rešena vseh teh ljudi in lahko živela svoji sreči.

Med potjo v Šent Vid se je Rovana približal Margareti, na veliko nevoljo Matije, ki je jahal

zadnji in lahko opazoval vse, kar se je godilo pred njimi.

— Lej ga, se je jezil Matija, Helena se mu skoro ponuja, on je niti ne pogleda, marveč se štuli okrog te dolgočasne opatove sestre, ki se drži kakor mila Jera. Ta ženska se še smejati ne zna in ošabna mora biti kakor turški cesar.

Rovan se je menil z Margareto le o različnih vsakdajnostih, a vendar mu je bilo tako toplo pri srcu in čutil se je tako srečnega, kakor še nikdar. Bilo mu je jasno, popolnoma jasno, da ljubi Margareto in nekak skriven glas mu je rekel, da tudi Margareta nekaj več zanj čuti, nego samo prijateljstvo.

Od tega časa je Rován tako pogostoma zahajal v Šent Lambert, da je Matija večkrat godrnjal:

— Čemu jaševa vsak dan v Šent Lambert in nazaj na Smreko? Kar v Šent Lambertu ostaniva. Česa pa nama tam manjka? Ženske so prijazne, pijača pa izvrstna. Kaj hočeš še več?

Pomagalo pa to ni nič in slej ko prej, je moral skoro vsak dan z Rovanom jahati v Šent Lambert.

Med tem se je pater Hugon Alba povrnil na Smreko in prinesel važnih novic. Posrečilo se mu je izposlovati novo obravnavo, pri kateri naj se

izkaže, kdo je pravi opat zatiški: Albertus plem. Lindek ali Peter Limbšak.

V nekaj dneh, je pravil Hugon Alba, pride pooblaščenec deželnega glavarja v Zatičino in pri-
nese Albertusu ukaz, da mora opata Petra takoj iz
ječe izpustiti. Ti, Rován, pa dobiš ukaz, da spremiš
Petra kamor bi hotel iti, ako neče ostati v zatiškem
samostanu. To je dokaz posebnega zaupanja, ki ga
uživaš pri deželnem glavarju.

Pater Hugon je bil povedal resnico. Čez nekaj
dni je prišel odposlanec deželnega glavarja z ome-
njenim ukazom in Rován se je s štirimi možmi na-
potil v samostan. Bridka čutila so ga prešinila, ko
je po tolikem času zopet stopil na samostansko
dvorišče, Matija je svojim mislim dal brez ovinkov
izraza, rekši:

— Menihe bi morali vzeti k vojakom, samo-
stan pa podreti. To bi bilo najbolje! Dokler se ljudje
ne bodo poprov otresli, kakor pes bolh, ne bo na
svetu ne miru, ne bratstva.

Odstavljeni opat Peter ni hotel ostati v Zati-
čini, nego je prosil, naj ga spravi Rován v samostan
v Reinu, kjer je preživel najlepša svoja leta.

— Dokler ni končno veljavno razsojeno, kdo
je zatiški opat, dotlej ne preštopim več praga tega
samostana, je rekel Peter Limbšak. Zaupam pa v
božjo pravičnost, da zmagata resnica in pravica.

Na skromnem vozu se je odpeljal Peter Limbšak. Rovan in njegovi ljudje o ga spremljali na konjih. Ko so prišli mimo Šent Lamberta, so videli na oknu opata Albertusa. Ta ni hotel zamuditi prilike, da bi na lastne oči ne videl, kako revno je moral zapustiti Zatičino tisti mož, ki je bil pred nekaj meseci s kraljevskim sijajem sprejet.

Albertus je triumfiral, Peter pa je rekel Rovanu:

— Ne boli me, da me ta nevredni menih zaničuje. Boli me pa, ko vidim, da se izmed ljudstva nihče za me ne zmeni. Ko sem prišel sem, so me sprejeli z ljubeznijo, dasi me niso poznali. Ves čas, kar sem bil tu, sem jim izkazoval same dobrote, odpravil toliko krivic, a zdaj ni nikogar, da bi mi želel srečno pot.

XXXVI.

Veter je bril po poljanah in dež je nalival tako, da ni bilo mogoče iz hiše. V Šent Lambertu je bila vsa družba zbrana v veliki dvorani in tudi opat Albertus je bil zopet v gosteh pri vojvodinji Viridi. Margareta je ubirala harpo in s svojo igro spremljevala veselo prepevanje grofice Helene, med tem ko je baron Gall takorekoč predsedoval moškim članom te družbe ter jim dajal glede praznenja

vrčev dober izgled. Bil je zadovoljen, baron Jošt, zadovoljen z izdom dolgega pogovora, ki ga je imel najpoprej z opatom Albertusom, potem z vojvodinjo Virido in končno z Margareto, tako zadovoljen, da mu je radost odsevala z obraza.

Albertus je sedel poleg vojvodinje in ko je bila družba že precej glasna, tako da na njiju pogovore ni mogel nihče več paziti, je Albertus zasukal pogovor na svoj položaj.

— Zopet te imam prositi pomoči, je rekel opat vojvodinji, in spomin na lepe urice ljubezni, ki sva jih preživela, mi daje upanje, da me uslišiš.

— Kaj se je zopet zgodilo, da potrebuješ moje pomoči? je vprašala vojvodinja.

— Vizitator Angelus se je zdaj z vso silo lotil boja proti meni. Iz zanesljivega vira vem, da je šel z odstavljenim Petrom zopet na Dunaj vplivat proti meni. Tudi to je sumljivo, da Rovana še vedno ni domu. Kdo ve, če ni šel z njima na Dunaj. Kot priča pa je Rovana jako nevaren, ker nima nobene osebne koristi od tega, kdo je opat.

— Vojvodi Viljema in Ernesta že pridobim zate, je menila Virida, in da se z denarjem in z darili lahko pridobi dvorno gospodo, to veš iz izkušnje. Toda, če bodo opatje proti tebi, če bodo cerkveni dostojanstveniki delali za Petra, potem se bo dalo težko kaj opraviti.

— To vem in zato sem že poskrbel, da svojim dobrim prijateljem — posebno gorka sta mi Angelus in vetrinjski opat — vzamem orožje iz rok. Brižinski škof in škof v Padovi sta dva poštenjaka, ki sta že davno zaslužila pekel. Za denar bi še Mater božjo z altarja prodala. Ta dva sem prosil za pomoč. Poslal sem vsakemu petdeset cekinov in oba sta takoj izposlovala, da opatje, ki so meni sovražni, ne bodo imeli več prve besede pri moji obravnavi, nego da jo dobi opat Castiel iz Broudola.

— Kako to? je vprašala Virida.

— Opat Castiel je opat generalis in padovanski in brižinski škof sta ga pridobila, da je začel zase reklamirati pravico, da razsodi v sporu med bivšim opatom Petrom in med menojo.

— Ali ti je Castiel naklonjen? je poizvedovala Virida.

— Upam, da ga pridobim. Mož mi je pisal, da pride v kratkem v Zatičino zaslišat priče. Svojemu pismu je dodal opomnjo, ki kaže, da ima jako široko vest.

Opat Albertus je vzel iz žepa pismo in nadaljeval:

— Poslušaj, kaj mi piše kot dodatek svojemu pismu: »Ker vem, da ste velik prijatelj poezije, Vam pošiljam prepis pesmice, ki jo je zložil neki kardinal in ki je na papeževem dvoru vzbudila največjo veselost:

Mos est Romanis in causis quotidianis,
Si sonet ante foras bona vita, scientia, mores,
Non exauditur, si nummus mox aperitur.
Auditio nummo, quasi viso principe summo
Concurrunt turbae, magnus fit plausus in urbe.
Pontifex ipse plaudit, quod nemo libentius audit,
Nummus honoratur, sine nummo nullus amatur.

(Vsakdanja navada je v Rimu, da so gluhi, če trkajo na vrata dobrot, znanost ali krepost, toda če potrka gotovi denar, tečejo množice skupaj, kakor da so radostno gledale največjega kneza in v mestu odmeva ploskanje. Tudi papež ploska, kajti nihče ne sliši žvenkljanja denarja rajši kot on. Čislan je samo denar, siromak ne najde ljubezni.)

— Kaj je res tako v Rimu, kakor pravi ta pesem? se je čudila vojvodinja.

— O, tako ni, pač pa še veliko huje, se je sinehljal opat. Ne tajim, da sem velik grešnik, ali v primeri s temi rimskimi kardinali sem še angel nedolžnosti.

— In čemu ti je opat Castiel poslal to pesem?

— Čemu? Migljaj mi je dal, da je tudi on pripravljen soditi po plačilu, ki ga dobi. In to me tolaži. Izbral sem tri lepe konje, ki mu jih podarim, in še dvesto srebrnikov mu naštejem. Sam zlodej bi moral poseči vmes, da bi Castiel zame ne sodil ugodno. Treba je samo, da vojvoda to sodbo takoj odobri in zmaga je za stalno moja.

— Kar je v mojih močeh, storim rada vse, je rekla vojvodinja.

Pogovor je bil prekinjen, ker se je nekaj gostov zdaj obrnilo k vojvodinji. Opat je porabil to priliko in je stopil k nekaterim gospodom, a približal se mu je grajski kaplan in ga poklical na stran.

— Premilostni gospod opat, je rekel kaplan, ravnokar je prišel v grad Rovan s svojim vednim spremljevalcem Matijem. Vsled silnega naliva ni šel dalje, nego se ustavil tu in prosil oskrbnika za prenočišče. Tudi je rekel, naj se nikomur ne pove, da je v gradu, ker je silno truden od dolgega pota.

— Odkod je pa prišel? je vprašal opat.

— Meni je rekel, da iz Reina, toda Matija mi je pri kupici vina povedal, da sta bila na Dunaju. Zdaj bi bila najlepša prilika, da bi Rovana prijeli in ga spravili na varen kraj in če želite — — —

— Ne, prijatelj, je dejal opat, to ne gre. Zdaj, to ne gre več. Vojvodinja Virida bi mi tega nikdar ne odpustila. Ali nekaj drugega bi Vas prosil.

— Ukazujte, premilostni gospod opat, je z veliko ponižnostjo rekel grajski kaplan.

— Stopite k Rovanu in recite mu, da bi rad z njim govoril. Pripeljite ga v sobo moje sestre. Tam bodeva sama.

— Takoj grem, je odgovoril grajski kaplan in se odstranil iz dvorane. Kmalu za njim je šel tudi opat, a ni se še dolgo mudil v Margaretini sobi, ko je vstopil Andrej Rovan.

XXXVII.

Opat Albertus je peljal Rovana v zadnjo sobo Margareti odkazanih prostorov, češ, da ju tu ne bo nihče mogel motiti. Iz previdnosti je bil Rovana dal Matiji migljaj, naj za vse slučaje ostane v njegovi bližini, ker se mu je zdelo, da opat vendar poskusi kako nasilstvo.

Albertus in Rovana sta si nekaj časa molče stala nasproti in drug drugega motrila, kakor bi hotela uganiti misli in ³čustva, ki ju navdajajo.

— Želeli ste z menoj govoriti, je končno zinił Rovana.

— Da, gospod Rovana, je sedaj dejal opat in s sladkim usmevom pristavil: Naš Gospod Zveličar uči, da moramo sovražnikom odpustiti, in jaz se rad uklanjam tej zapovedi.

— Gospod opat, je prekinil Rovana ta uvod, ali bi ne bilo bolje, da govoriva odkrito in brez vseh zvijač? Vsaj zdi se mi, da tudi Vam te fraze ne prihajajo iz srca in da jih le rabite vsled privzgojene navade, kakor obče duhovnik.

Opata so te ostre besede jako neljubo zadele, ali bil je mojster v pretvarjanju in se ni dal lahko ugnati.

— Krivico mi delate, gospod Rovana, veliko krivico, je vzdihuje odgovoril in s povešenimi očmi

hodil po sobi. Moje seme je slabo in moja kri je vroča. Časih me res premagajo strasti in tedaj pozabim na zapovedi našega Zveličarja in na ukaz naše presvete cerkve.

— Hinavec, je šepetal Rovan sam sebi in z vidnim preziranjem sledil po sobi šetajočemu se opatu z očmi.

— Ne tajim, da sem posebno Vam, gospod Rovan, storil velike krivice, je nadaljeval opat. To mi je resnično žal. Poznam vas, da ste odkrit mož in pošten in zato bi storjeno krivico rad popravil.

Rovan se je molče priklonil, a ni ničesar rekel.

— Odpustiva torej drug drugemu in bodiva zopet prijatelja, je rekel opat, in stopivši pred Rovana, mu je ponudil roko.

Rovan pa se te roke ni dotaknil, nego hladno dejal:

— Kar ste Vi meni storili, se sploh ne more odpustiti. Vašega odpuščanja pa jaz ne potrebujem. Moja vest mi pravi, da nisem ničesar krivičnega storil.

— Torej nečete biti moj prijatelj? je siknil opat. Prav! Ostanete torej moj nasprotnik?

— Da, gospod opat! Odkritosrčno Vam povem, da bom do zadnjega diha z vsemi močmi delal, da Vas odstranijo iz Zatičine, ker niste vredni, da ste duhovnik, kaj še, da ste opat. Vaše

roke so krvave in če bi Vas hotel priznati kot božjega namestnika, bi moral izgubiti vero v Boga.

Opat je postal blede kakor zid, v očeh pa mu je zažarel ogenj sovraštva. Neustrašeno je pa stal Rovnan pred njim in se ni ganil.

— Tako govoriš z menoj, dečko, je hreščal opat in s tresočo roko prijel Rovana. Dobro! Hotel sem biti velikodušen! Ali jaz znam biti tudi strašen. Čuvaj se!

— Storili ste že vse, kar ste mogli, da bi me ugonobili, je mirno rekel Rovnan. Stregli ste mi celo po življenju in najeli posebne morilce. Vem, da bodete tudi zdej poskušali vse, da me uničite. Vaše grožnje so torej nepotrebne. Eno pa Vam povem. Dokler bom živ, bom delal na to, da Vas odstranijo iz Zatičine. In povem Vam tudi, da se le iz posebnih ozirov ne ravnam po načelu: oko za oko, zob za zob!

— Iz posebnih ozirov! se je rogal opat. Kolika velikodušnost! Ta posebni ozir se pač imenuje Margareta pl. Lindek, kaj ne?

— To je moja stvar, je ostro odgovoril Rovnan. Resnica pa je, da le iz posebnih ozirov nisem poiskal tistega zadoščenja, ki mi gre.

— Hvala za toliko velikodušnost, se je smejal opat, ali tvojih posebnih ozirov ne potrebujem, oko za oko — zob za zob!

Opat se je obrnil in ponosno odšel, Rovana pa so zdaj premagala njegova čustva, padel je na stol in uprl glavo v roke.

Matija je bil videl opati oditi in je zdaj previdno odprl vrata.

— He, Rovana, ali si tu? je vprašal polglasno.

— Tu sem, se je oglasil Rovana. Idi in pripravi konja, da greva domu.

— Zdaj ponoči? se je čudil Matija. Poprej te pa ni bilo naprej spraviti! Kaj pa ti je hotel opat?

Rovana mu je na kratko povedal, kaj se je zgodilo med njim in opatom.

V tem so se odprla vrata in vstopila je v sobo Margareta. Bila je razburjena in zasopla. Umrši Rovana, je vzkliknila:

— Hvala Bogu — da Vas še dobim!

— Oprostite, gospodična, je rekel Rovana spoštljivo, da sem se upal priti v Vašo sobo...

— Vem, da Vas je moj brat sem poklical, mu je segla Margareta v besedo. Slučajno sem slišala, kaj je brat povedal vojvodinji o svojem pogovoru z Vami.

Matija je sprevidel, da je njegova navzočnost nepotrebna in se je vsled tega splazil iz sobe.

— Prišla sem, je nadaljevala Margareta, da Vas nekaj prosim.

— Ukazujte, gospodična, je rekel Rovana.

Margareta je bila v vidni zadregi in ni vedela, kako bi nadaljevala. To je obudilo Rovanovo pozornost in obšel ga je sum, da se nekaj proti njemu pripravlja.

— Kaj je Vaša želja, je vprašal Rovan in stopil k Margareti. Rahlo jo je prijel za roko in ni mu branila.

— Prosim Vas, je zdaj rekla Margareta, da greste koj sedaj iz grada. A tako, da Vas nihče ne opazi. Splazite se na vrt in odidite peš. Lepo Vas prosim.

— Ali se pripravlja name napad? je vprašal Rovan.

— Kaj se pripravlja, tega ne vem natančno, izvedela sem samo, da je opat ukazal Vas prijeti, ko pojdete od tod. Na dvorišču Vas čakajo, a če greste na vrt, Vas nihče ne vidi. Noč je temna in dež lije.

— In Vi ste me prišli svariti, Vi? je dihnil Rovan in čustvo blaženosti mu je objelo dušo. Stisnil je Margaretino roko na svoje srce in jo potem vroče poljubil.

— Idite, da Vam odprem vratca na vrt, je šepetala Margareta, in Rovan je čutil, kako je trepetala po vsem životu.

Previdno sta šla po stopnicah doli v sobo, odkoder je bil za vojvodinjo napravljen izhod na

vrt. Matija je šel ven, Margareta in Rovana sta ostala sama.

— Margareta! je dihnil Rovana in pritisnil ljubljeno dekle na svoje prsi ter jo poljubil na čelo. Za trenotek je naslonila svojo glavo na njegovo ramo in uživala slast prvega objema, potem pa se mu je iztrgala iz rok.

— Ne upajte ničesar, je dejala, Vi ste sovražnik moje rodovine, jaz pa sem od danes nevesta Jošta barona Galla.

XXXVIII.

Margareta je vojvodinji odkritosrčno povedala, da je Rovanu pomagala pobegniti iz grada. Pripravljena je bila na ostra očitanja, in se zato ni mogla prečuditi, da se ji je vojvodinja začela prav presrčno zahvaljevati in jo zagotavljati, da ji te usluge nikdar ne pozabi. Izkazalo se je, da vojvodinja ni vedela ničesar o opatovem naklepu. Opat ji je bil samo povedal, da je slučajno naletel na Rovana in se hotel z njim sprijazniti, Rovana pa da mu je grozil s smrtjo. Opat pa ni prevaral samo vojvodinje, nego tudi njene ljudi, ko jim je naročil, naj se polaste Rovana in ga spravijo v ječo zatiškega samostana.

Vojvodinje se je polastila velika nevolja do opata. Ko se je naslednjega dne opat zopet pri-

peljal v Šent Lambert, ga vojvodinja niti sprejeti ni hotela, nego mu je sporočila po Margareti, da pretrga z njim vsako občevanje in si enkrat za vselej prepoveduje njegove obiske.

Opat ni mogel razumeti, zakaj da se je vojvodinja nanj tako razljutila, saj je sicer vedno odobravalala njegove ukrenitve, tudi če jih je storil brez njene vednosti.

— Vojvodinja mora imeti kak poseben vzrok, da se tako zavzema za tega Rovana, je menil opat, ko je sedel sam pri Margareti.

Začel je svojo sestro prav previdno, kakor je že znal, izpraševati o različnih posamičnostih, iz katerih bi mogel sklepati na ta vzrok. Margareta pa mu ni ničesar prikrivala, nego mu povedala, kako je vojvodinja z Rovanom radovoljno občevala, kako ga je vedno vabila v Šent Lambert in ga sploh nenavadno odlikovala.

— To so pa jako zanimive stvari, je vzkliknil opat, ko je Margareta končala svoje pripovedovanje. Zdaj šele spoznavam, kako sem bil kratkoviden, da sem se v zadnjih mesecih tako malo zanimal za dogodke v Šent Lambertu. In obrnivši se k svoji sestri, je dejal: Kaj ne spoznavaš, iz kakih vzrokov se vojvodinja tako zavzema za Rovana.

— Ne, je odgovorila Margareta.

— Zaljubljena je vanj, je grohotaje vzkliknil opat. Ko bi ne bila zaljubljena, bi se preklicano malo zmenila za tega Rovana, kajti dobrosrčna ni bila nikdar.

Margareta je strmela in bridka čustva so ji zalila srce. Sama ni umela, kako da ni že prej spoznala, da je vojvodinja zaljubljena v Rovana, a sedaj ji je bilo hipoma jasno, da je opat pogodil resnico in spomnila se je na nebroj malenkostnih dogodkov, ki so to potrjevali.

Opat je bil mož, ki je v vsakem položaju z bistrim očesom spoznal, kako mu je nastopati, da varuje svojo korist.

— Margareta, ti mi moraš pomagati, se je obrnil k svoji sestri. Jaz potrebujem vojvodinjo, oziroma njeno podporo. Rovana postane ljubimec stare dame —

— Ne, je rekla Margareta odločno. Rovana ne postane ljubimec, in če bi mu darovala Šent Lambert.

— Zakaj ne?

— Zato, ker ljubi drugo, je rekla Margareta.

— O, vem, da je sedaj še zaljubljen v drugo, se je smehljaj opat, in sicer v tebe — le nič ne ugovarjaj, jaz vem to prav natančno — ali čim se ti poročiš z baronom Gallom, izgubi Rovana vero v pravo ljubezen in potem postane prav gotovo lju-

bimec starikave vojvodinje. Saj bi bil neumen, če bi ne izoristil nagnenja priletne vojvodinje. Bogata je in vplivna in bo Rovanovo ljubezen sijajno plačala.

— Ne govori vendar tako, je protestirala Margareta. Jaz ne verjamem, da bi se Rovan prodal in tudi vojvodinja ni taka, kakor jo ti popisuješ.

— Kaj hočeš mene poučevati o značaju vojvodinje Viride, mene, ki sem bil sam dosti let njen ljubimec, je s cinično odkritosrčnostjo rekel opat. Ta trud si lahko prihraniš! Nihče ne pozna vojvodinje bolj ko jaz in ker si domišljam, da tudi svet nekoliko poznam, zato sem prepričan, da postane Rovan Viridin ljubimec. To je pa zame jako nevarno, ker bo Rovan gotovo vporabljal svoj vpliv proti meni.

— Vojvodinja mi je sama rekla, da je že večkrat vprašala Rovana zastran tebe, a on ni nikdar niti besedice rekel proti tebi, je pripomnila Margareta.

Opat pa ni verjel, da bi kdo mogel biti tako obziren in ne bi vsake prilike izkoristil v svoje namene.

— To le kaže, je dejal, da je Rovan jako premeten in da zna čakati. Ko bo njegov vpliv dosti velik, ga izkoristi prav gotovo proti meni. Zato te

prosim, ljuba Margareta, pomiri vojvodinjo in vplivaj, da pridem zopet z njo v zvezo.

— Kar je mogoče, to rada storim, je odgovorila Margareta, ali tega ne zahtevaj, da bi sodelovala pri takih spletkah.

Ko je bila Margareta sama, so jo premagala njena čustva tako, da ni mogla zadržati solza. Kar je videla okrog sebe, vse se ji je gnusilo; gnusilo se ji je početje opatovo, gnusilo početje vojvodinje in gnusilo njeno lastno početje, da je namreč postala nevesta barona Galla, dasi je z vso dušo in z vsem srcem ljubila Andreja Rovana.

XXXIX.

Rovan je bil silno presnečen, ko ga je na Smreki obiskal grajski kaplan iz Šent Lamberta in mu povedal, da želi vojvodinja Virida z njim govoriti. Izprva je mislil, da je to nova past, saj ni vedel, da je bil opat pripravil napad na njegovo osebo, ne da bi bila vojvodinja kaj vedela o tem. Kako se je torej začudil, ko mu je grajski kaplan razodel, da je vojvodinja zaradi tega poskušenega napada pretrgala vse zveze z opatom in neče z njim občevati, pač pa želi, da jo Rovana obišče.

Že naslednjega dne se je odpeljal Rovana z Matijo v Šent Lambert. Šel je temrajši, ker je upal,

da vidi Margareto. In tudi Matija je šel jako rad v Šent Lambert.

— Kakor svetopisemski jelen po svetopisemskih vodah, tako kriči moj želodec po tistem laškem vinu, ki ga pijo v Šent Lambertu, je spotoma zatrjeval svojemu prijatelju. Kakor olje teče ta kapljica in ko bi vedel, da bi dobil te pijače v peklu, bi se še hudiču zapisal.

— Ti postaneš še pravi pijanec, je Rován pograbil svojega spremljevalca. Saj tudi jaz čislam dober požirek, a zadnji čas si ti skoro vedno pijan, kadar te vidim.

Zdaj pa se je Matija resnično razjezil.

— Tako? je kričal in ustavil svojega konja. Tako govoriš z menoj? Lep prijatelj si ti. Kadar sem pijan, me vsak hudič vidi, kadar sem pa žejen, me pa noben zlodej ne pozna.

In ker Rovanu Matijeva jeza ni čisto nič imponirala, se je mož še bolj raztogotil.

— Le norčuj se in zasmehuj me, je dejal Matija. Pa dolgo se ne boš. Še danes vprašam vojvodinjo ali pa grofa Lamberga, če me vzame v službo.

In nič več ni izpregovoril Matija, dokler nista prišla v Št. Lambert. Tam ju je sprejel grajski kaplan, ki je z veliko prijaznostjo prihitel Rovanu nasproti in ga pozdravil z neko posebno vdanostjo.

— Srčno pozdravljamo novo zvezdo na šent-lambertschem obnebjū, je dejal kaplan in se Rovanu globoko priklonil.

Matija pa ni razumel tega izreka in se torej začudil.

— Kakšna pa je ta zvezda? je vprašal kaplana.

— No, to je vendar gospod Rovan, je dejal kaplan.

Matija je strmel. Najprej je pogledal kaplana od strani, potem pa se je obrnil k Rovanu, ki je te komplimente popolnoma preziral, ter mu dejal:

— Torej taka je tvoja pravičnost. Mene si zmerjal, da sem pijan, temu božjemu namestniku, ki se ga je že na vse zgodaj navlekel, pa ne rečeš ničesar. Res, lepega prijatelja sem si izbral.

— Kako moreš reči, da sem jaz pijan, se je znesel kaplan nad Matijo.

— Kaj morda niste? je renčal Matija. Trezen človek vendar ne bo Rovana imenoval zvezdo. Ko bi bili že mene primerjali z zvezdo, bi nič ne rekel, zakaj časih se mi nos res sveti, ali Rovana imenovati zvezdo, to je vendar neumno.

— Ali kar sem rekel, to je bilo le poetično povedano, se je jezil kaplan.

— Kaj je to poetično, ne vem, je odgovoril Matija, neumno pa je bilo, to vem in na to pri-sežem.

Rovan se ni čisto nič vtikal v ta razgovor, nego pustil prepirljivca na dvorišču in šel v grad. Komaj pa je bil izginil za vratmi, je kaplan hitel pravit Matiji, zakaj je imenoval Rovana zvezdo in mu tudi povedal, da se je vojvodinja sprla z opatom in da neče več ž njim občevati. Matija je bil seveda jako zadovoljen s tem, kar je izvedel, kajti njemu se je zdelo, da bi Rovana popolnoma prav storil, če bi začel z vojvodinjo za nekaj časa ljubezen, češ, da bi to Rovanu gotovo prineslo veliko korist, grofico Heleno pa zaraditega še vedno lahko vzame.

Kmalu sta kaplan in Matija sedela za vrčem laške kapljice, ki je Matiji tako ugajala, in seveda na dolgo in široko razpravljala o tej isti stvari ter delala načrte za prihodnost.

V tem je Rovana že sedel pri vojvodinji, ki ga je sprejela kar najljubezniveje in mu z veliko vnemo pripovedovala, da ni čisto nič kriva na napadu, ki ga je opat mislil nanj napraviti. In z veliko gorečnostjo je vabila Rovana, naj jo odslej večkrat obiskuje.

— Tako sama bom sedaj, je zdihovala vojvodinja. Margareta se v kratkem omoži, grofica Helena pa pojde k svoji teti na Štajersko. Kako potrebna bom družbe in tolažbe. Ali boste časih prišli sem, gospod Rovana?

Vojvodinja se je zaljubljeno stisnila k Rovanu, tako da je ta prišel v največjo zadrego in ni vedel, kako bi se ubranil tega približevanja. Na srečo je prihrumela v sobo grofica Helena in naredila konec temu kočljivemu pogovoru.

Rovanu ni bilo obstanka v gradu. Rad bi bil prišel v dotiko z Margareto, a ta ves dan ni zapustila svoje sobe.

— Tako čudna je že nekaj dni sem, je pripovedovala grofica Helena. Ko bi ne vedela, da je baron Gall njen ženin, bi mislila, da je nesrečno zaljubljena. Z nikomer ne govori, vedno je sama, večkrat ima objokane oči, a ko sem ji povedala, da ste Vi tukaj, gospod Rovani, se je zaklenila v sobo in je rekla, da Vas neče videti. Kaj to pomeni? Kaj ste ji pa storili?

Rovani je ta dan prestal težke duševne boje. Po grofici Heleni je prosil Margareto, naj mu dovoli kratek pogovor, a Margareta mu je sporočila, da mu je že rekla, kar mu je imela povedati:

»Ne upajte ničesar; Vi ste sovražnik moje rodovine, jaz pa sem nevesta barona Galla« — te Margaretine besede so šumele Rovanu po glavi in kar nič se ni zmenil za zvedava vprašanja grofice Helene, ki se ni mogla načuditi, da imata Rovani in Margareta neke skrivnosti.

Rovan je proti večeru zapustil grad, in sicer s trdnim sklepom, da nikdar več ne prestopi njegovega praga. Še tisti dan je spisal pismo, s katerim je grofa Ortenburškega prosil, naj ga vzame v službo, in odločen je bil, da za vselej zapusti svojo domovino.

V samostanu je bilo ta dan vse pokonci. Prišel je bil generalni vizitator opat Castiel iz Brondola, da preišče razmere v samostanu in zasliši priče. Sprejeli in pogostili so ga sijajno. Opat je zaslišal vse tiste menihe, ki so bili svoj čas tožili Albertusa, a so bili sedaj vsi Albertusovi prijatelji, in vsi so po vrsti prisegli, da so bile njihove tožbe neosnovane in neresnične in nobenega ni pekla vest, da so po vrsti po krivem prisegli. Albertus je bil opatu Castielu daroval troje lepih konj »za spomin« in mu odštél 200 srebrnikov za »potne stroške« in Castiel je odpotoval na Koroško v Vetrinjo, kamor so bili sklicani tudi opat Angelus iz Reina, opat iz Kostanjevice in opat iz Cvetlja.

Čez nekaj dni je dobil Albertus pismeno obvestilo o tem, kar se je zgodilo v Vetrinju. Opat Castiel mu je sporočil, da ga je na podlagi pod prisego storjenih izpovedi zatiških menihov potrdil kot zatiškega opata, da pa je temu vizitator Angelus ugovarjal, ker ni bil zaslišan Andrej Rovani. Angelus je zahteval, naj se vrši nova preiskava in

zasliši tudi Rovana, in ker opat Castiel v to ni privolil, so se Angelus in tovariši pritožili na generalni kapitelj.

Opat Albertusa pa to sporočilo ni vznemirilo. Zaznal je bil med tem, da je Rovana zapustil domovino. Kam je šel, tega ni nihče vedel, ker se je bil Rovana le pismeno poslovil od vojvodinje, Margarete in Helene, a v pismu ni povedal, kam da gre.

Pretekli so meseci. V samostanu so živeli razkošno in razuzdano in kadar je zmanjkalo denarja, je opat kmetom naložil novih bremen. V samostanu so imeli vse polno žensk in pijančevanje je bilo toliko, da časih še v nedeljah ni bilo maše. Nevolja med kmetским ljudstvom je rasla, ali zdaj ni bilo nikogar, ki bi se bil za kmeta zavzel, nikogar, ki bi ga bil branil.

Opat se je med tem zopet sprijaznil z vojvodinjo ali staro prijateljstvo se ni dalo več obnoviti. Vojvodinja je bila prepričana, da je Rovana pregnal iz domovine opat in tega mu ni odpustila in ni hotela zanj nikakih korakov več storiti.

Helena je zapustila Št. Lambert. Kmalu potem, ko je Rovana odšel iz domovine, se je tudi ona odločila, da gre k svoji teti. Vojvodinja je bila vedno sitna, Margareta pa molčeča in žalostna, tako da veseli grofici v Št. Lambertu ni bilo več izhajati.

Margareta je bila sedaj sama z vojvodinjo, kajti tudi baron Gall je bil šel na svoje posestvo, nevoljen, da je Margareta kar za pol leta odložila poroko in se ni dala pregovoriti, da bi se poroka prej vršila.

Prišla je jesen. Nekega dne se je Margareta izprehajala po grajskem vrtu, zatopljena kakor po navadi v svoje misli, ko se je po cesti od Vač prišedši jezdec ustavil pri zidu.

— Gospodična Margareta! je zaklical zaprašeni jezdec in se s konjem pomaknil bliže k zidu.

Margareta se je ozrla nanj in presenečena vzkliknila:

— Matija!

Pristopila je k zidu, a Matija ji ni dal časa, da bi ga kaj vprašala, nego rekel: Sporočiti Vam imam važne reči. Prosim, idite v grad!

— In — Rovan? je trepetaje vprašala Margareta. Matija pa je bil že pognal konja in zdirjal v grad.

XL.

Matijev pogovor z Margareto ni trajal dolgo. Povedal je na kratko, kar je imel sporočiti, potem pa hotel zopet odjezditi. Toda Margareta ga ni pustila proč. Spremila ga je k vojvodinji in ga pu-

stila tam, med tem ko se je sama nenadoma odpe-
ljala v zatiški samostan k opatu.

Vojvodinja je Matijo le malo poznala in je imela sploh navado, da je zlasti napram tujim ljudem nastopala jako dostojanstveno. Tudi Matijo je sprejela jako hladno, ali Matija je bil mož, ki sploh ni imel respekta pred nikomer na svetu in kateremu ni mogel nihče imponirati.

— Margareta mi je povedala, da ste prinesli važne novice, je končno začela vojvodinja, ker Matija, odkar je vstopil pri nji, še ni izpregovoril nobene besede, nego se le ravnodušno oziral po sobi in motril pohištvo.

— Da, je odgovoril Matija, važne novice! Sicer sem pa že vse povedal gospodični Margareti.

— Kaj pa se je zgodilo? je vprašala vojvodinja nestrpno.

— Kar se je zgodilo, še ni tako hudo, je menil Matija, a kar se pripravlja, to je nekaj posebnega. V tem je zazrl Matija na omari veliko benečansko vazo. Ne meneč se za vojvodinjo, je pristopil k omari in pogledal v vazo, potem pa dejal:

— Čemu pa imate ta prazni lonec? Ko bi bil jaz grajščak na Št. Lambertu in bi imel take lonce, bi morali biti vedno polni vina. Saj pride lahko kak žejen popotnik z važnimi novicami.

Vojvodinja je zdaj umela, zakaj je Matija tako malobeseden. Pozvonila je in naročila došli služkinji, naj prinese vina. Matija je to naročilo jako razveselilo.

Ko je imel Matija vrč z vinom pred seboj in se je okrepčal, je začel pripovedovati:

— Torej, da veste! Generalni kapitelj je sklenil, da se opata Albertusa začasno odstavi. Dalje je kapitelj naročil opatu kostanjeviškemu, opatu vetrinjskemu in vizitatorju opatu Angelusu, da vse tožbe, kar jih je bilo podanih proti opatu Albertusu, iznova preiščejo. Zaslišati se morajo pod prisego vse priče, tudi kmetje in ženske. Včeraj sta bila v Ljubljani že zaslišana cesarski notar Leutvin in pa oskrbnik zatiškega dvorca. Oba sta izpovedala tako slabo za opata Albertusa, da so opatje kot preiskovalni komisarji sklenili, se polastiti Albertusa in ga zapreti za toliko časa, da bo preiskava končana. Slabo kaže za Albertusa, prav slabo. Bog daj, da bi ga obsodili na smrt, saj drugega tako ni zaslužil.

— Kdo ve, če je to resnično, je menila vojvodinja.

— Kdo ve? Jaz vem! je rentočil Matija. Saj mi je Rovnan povedal.

— Rovnan? se je začudila vojvodinja. Kje pa je?

— Kmalu bo v Zatičini, je odgovoril Matija. Po naročilu opatov in na povelje grofa Ortenburškega se s 40 jezdeci in 80 pešaki odpravi še danes v Zatičino, da zavzame samostan in zapre opata Albertusa. Potem pride komisija, da začne preiskavo.

Vojvodinje se je polastila silna razburjenost, kajti če tudi ni bila več tolika prijateljica opata Albertusa, kakor v prejšnjih časih, vendar je želela obvarovati nekdanjega svojega ljubimca preteče nesreče. Zato pa je začela izpraševati Matijo, kaj bi se dalo storiti, da se odvrne vsaj najhuje in Albertusa obvaruje sramote, obenem pa tudi obsipala Matijo s pohvalnimi besedami, da je prišel povedat, kaj se pripravlja.

— Res, vrl mož ste, Matija, je rekla vojvodinja, in jaz Vam bom vedno hvaležna, da ste prišli naznanit, kar se je sklenilo za opata.

— E, kaj mislite morda, da sem rad prišel, je Matija ugovarjal tej pohvali. Še branil sem se! Kar se je dalo, sem se branil, pa Rovani ni odnehal in moral sem iti.

— Kako? se je čudila vojvodinja. Rovani Vas je poslal? Vi niste prišli iz lastnega nagiba?

— Ali kaj pa mislite! Jaz da bi iz lastnega nagiba prišel svariti opata. Za ves svet ne! Meni bi

se še dobro zdelo, če bi ga zaprli. Ali Rovani ni dal miru, da sem naposled vendar šel.

— To je čudno, jako čudno, je razmišljevala vojvodinja. Rovani svari največjega svojega sovražnika. Kako naj si to tolmačim.

— Hm, je menil Matija, in se lokavo nasmehnil, hm, morda se je pa hotel Vam prikupiti, visokost, ali kako se Vam že reče.

Vojvodinja je kar zažarela radosti in hitro naročila nov vrč vina. In Matija se je podviral, izprazniti tudi ta vrč. Čim več je izpil te plemenite kapljice, tem zgovornejši je postajal in tem nesramneje je lagal o čudovitih dogodkih, ki sta jih doživela z Rovanom v zadnjih mesecih.

— Samo eno je, česar ne morem uganiti, je pripovedoval Matija, Rovani večkrat zdi huje in poveša glavo — prav kakor delajo zaljubljeni. Ali v koga je zaljubljen, tega nisem mogel iz njega spraviti. To mora biti neka posebna skrivnostna stvar. Skoraj bi rekel, da mora Rovanova izvoljenka biti tako visokega stanu, da se nanjo še prav misliti ne upa.

— Iz česa pa to sklepate, je vprašala vojvodinja, ki je to Matijevo pripovedovanje poslušala z veliko slastjo in ni čisto nič zapazila dvoumnosti Matijevih besed.

— Iz različnih okoliščin, je dejal Matija. Če vprašam Rovana: »Zakaj ne vzameš svoje izvo-ljenke,« mi pravi z globokim glasom kakor bi pel »bile«: »Loči naju nepremostno brezdno,« ali pa pravi: »Kako naj jo vzamem, ko še svojih oči ne smem k nji povzdigniti.« —

Vojvodinja je bila zdaj popolnoma prepričana, da je Rovana vanjo zaljubljen, in vesela je bila tega tako, da je Matiji stisnila tri cekine v roke.

Matija je denar z veliko radostjo spravil v svoj mošnjiček in sam sebi mrmral:

— Saj sem zmerom pravil, da ta ženska ni napačna. Kaj zlodja, da se je Rovana tako brani. Ko bi mene hotela za ljubimca, jaz bi se čisto nič ne branil. Še prav rad bi jo imel, če bi mi dala dosti pijače.

In oprijel se je zopet svojega vrča in ni ga izpustil iz rok niti tedaj, ko je prihitela služkinja naznaniti vojvodinji, da sta se pripeljala v grad Margareta in opat Albertus. Vojvodinja je takoj pohitela k njima in pustila Matijo samega v sobi. Ko je Matija izpraznil vrč, je polagoma sezul škornje in se lepo vlegel na svilnato blazino.

— Prav prijazno je tu-le — je mrmral. Prav dopade se mi.

In mirno je zaspal, kakor da leži na slamn-jaku v svoji kamrici na Smreki. Proti večeru so

ga prišli klicat in moral je pred opata še enkrat povedat, kar mu je naročil Rován.

Posledica tega razgovora je bila, da se je Albertus odločil za beg.

— K celjskemu grofu se zatečem, je rekel svoji sestri, tam sem popolnoma varen. Nekaj premoženja sem spravil na stran. Brata Friderika sem že preskrbel, ti se pa omožiš. Sicer pa ni še izrečena zadnja beseda in kdo ve, ako čez leto dni ne bom zopet kraljeval v zatiškem samostanu.

Opat je namesto meniške halje oblekel vojaško obleko in ko se je zmračilo, je v spremstvu treh grajskih hlapcev zapusti Št. Lambert.

Ko se je pri slovesu zahvaljeval svoji sestri za pomoč v tej nevarnosti, mu je rekla Margareta:

— Bodi hvaležen Rovanu! Le njemu se imaš zahvaliti, da ne prideš v ječo!

Opat pa se je smejal in odgovoril:

— Ne Rovanu, nego tebi! Kaj misliš, da ne vem, da me je le iz ljubezeni do tebe rešil ječe in sramote?

Vzpodbodel je konja in zdirjal s svojimi spremlevanci z dvorišča. Matija je gledal za njim in se jezil:

— Ali je to kaka pravica, da gre mož brez kazni od tod? Bog daj, da bi si na potu vsaj nogo zlomil!

XLI.

V zatiškem samostanu sta zavladala strah in trepet, ko sta naenkrat pridirjala dva jezdeca na samostansko dvorišče in sporočila, da se bliža eksekucijska vojska pod poveljstvom Andreja Rovana, da zavzame samostan. Jezdeca sta v Rovanovem imenu zahtevala, da morajo biti odprta vsa samostanska vrata v dokaz, da se samostan prostovoljno vda.

Prijor Markvard, sedaj najboljši prijatelj in zaveznik opatov, je takoj hitel v Albertusovo stanovanje, da se ž njim dogovori, kaj je storiti. Toda Albertusa ni bilo. Opatov kaplan je priorju povedal, da se je Albertus že prejšnji dan s svojo sestro odpeljal in da ga od tedaj še ni nazaj.

Markvard je sedaj ukazal pripraviti vse, kar treba za obrambo samostana. Prevzel je opatove posle in poslal jezdeca v Št. Lambert, naj se opat takoj vrne v samostan. Jezdec se je kmalu vrnil, a prinesel je novico, ki je v samostanu nastalo zbežanost še povečala, da je namreč opat pobegnil.

Menihov se je polastila jeza na Albertusa in sedaj seveda ni bilo več govora, da bi se samostan uprl eksekucijski armadi. Markvard je ukazal odpreti vsa vrata in odslovil v naglici sklicane kmete, z menihi pa se je dogovoril, da bodo vso krivdo

zvrnili na Albertusa. Tudi nase Markvard ni poza-
bil in pregovoril menihe, da bodo predlagali, naj
se njemu poveri začasno vodstvo samostana, do-
kler ne bo izvoljen novi opat.

Komaj dobro uro potem se je približala voj-
ska. Na čelu vojske je jahal Rován, poleg njega pa
je bil drug jezdec, ki je nosil prapor grofa Orten-
burškega. Prebivalstvo, ki o samostanskih dogod-
kih ni ničesar slutilo, je prestrašeno drvelo skupaj,
kajti vojaštva ni bilo nikdar veselo. Vojska pa jo je
naravnost krenila v samostan, čigar vrata so bila
na stežaj odprta. Na dvorišču so bili zbrani vsi
menihi s priorjem Markvardom, ki je v imenu reda
izročil Rovánu samostanske ključe.

— Moja naloga bo kmalu končana, je dejal
Rován, ko je zbranim menihom naznanil sklepe
preiskovalne komisije. Ker se je samostan brez od-
pora in na prvi poziv vdal, imam samo še eno po-
skrbeti; vpeljati moram začasnega vodjo sa-
mostana.

Zdaj je pristopil pater Konrad in rekel Ro-
vanu:

— V imenu vseh sobratov prosimo, da se
začasno vodstvo samostana izroči priorju Mark-
vardu, ki uživa zaupanje in ljubezen vseh samo-
stancev in ima vse zmožnosti, da napravi red.

— Obžalujem, da tej želji ne smem ustreči, je odgovoril Rovan. Komisija mi je naročila, da izročim začasno vodstvo samostana patru Hugonu Albi.

Menihi so bili skrajno neugodno presenečeni in so bučno ugovarjali, ali pomagalo jim to ni nič. Rovan je poslal samostansko kočijo na Smreko in kmalu se je pripeljal v samostan Hugon Alba in Rovan mu je slovesno izročil samostanske ključke in ga predstavil menihom in uslužbencem kot začasnega gospodarja zatiškega samostana.

Hugon Alba je takoj prevzel vodstvo samostana in začel svoje delo s tem, da je pregledal samostan. Našel je osem žensk, ki so priznale, da žive več mesecev v samostanu. Hugon je dal vsaki nekaj denarja in jih odpravil iz samostana, potem pa zaukazal, da se morajo vsi menihi strogo in natančno ravnati po predpisih svojega reda.

Eksekucijska armada je že drugi dan zapustila samostan, a Rovan ni šel ž njo, nego je ostal na Smreki, ker se je bilo bati, da umrje njegov, že dolgo časa bolni oče. A tudi Matija Jazbec ni odšel z vojsko, marveč se je preselil v samostan, ker ga je Hugon Alba imenoval začasnim zapovednikom samostanskih vojakov. To imenovanje je Matija z radostjo sprejel in je bil jako srečen in ponosen na svoje dostojanstvo. Še isti dan je odjezdil v Št. Lambert povedat znancem in prijateljem to novico.

Ko sta sedela z grajskim kaplanom pri vrču rujnega vina in mu je žlahtna kapljica razgrela kri, je začel delati najsmelejše načrte za prihodnost.

— Pater Hugon, je dejal, mi je obljubil, da postanem praporščak novega opata. Kar je bil Rovan, to postanem jaz. Bog ve, če se potem še vojvodinja ne zaljubi v mene, kakor se je v Rovana.

Hugon Alba je imel jako težko nalogo. Komisija mu je naložila, da preišče vse početje ubeglega opata Albertusa in vse razmere v samostanu ter zlasti vse okolnosti, ki se tičejo razmerja med Albertusom in odstavljenim opatom Petrom. Zasliševal je dannadan različne priče in zaslišal na veliko nevoljo menihov tudi kmetske može in žene. Posebno pozornost je posvetil dogodku na samostanski pristavi, kjer je Polonica storila tako žalosten konec. O njeni babici se od tedaj ni nikdar več slišalo. Na pristavi so jo bili tedaj izpustili in od takrat je izginila brez sledu. Hugon je storil vse, kar je bilo mogoče, da bi jo našel, ker jo je potreboval kot pričo in naposled je obljubil nagrade deset cekinov tistemu, kdor starko najde.

Samostanski uslužbenci in kmetje so od tedaj neprestano iskali Poloničino babico in čez nekaj tednov se jim je res posrečilo, da so jo iztaknili pri nekem oglarju v gozdu blizu Turjaka, kamor se je bila zatekla po dogodku na pristavi.

Z njenim zaslišanjem je bila obširna preiskava končana in Matija je dobil ukaz, da nese zapisnike vizitatorju opatu Angelusu v Rein. Poloničini babici je Hugon ponudil večjo vsoto denarja, a starka je vzlic svojemu uboštvu ni hotela vzeti.

— Na denarju, ki pride iz duhovniških rok, ni božjega blagoslova, je bil ves njen odgovor.

Oglar iz turjaškega gozda pa ni bil tega mnenja in je z veseljem sprejel ta denar ter se zavezal, da bo do smrti dobro skrbel za Poloničino babico.

Matija, ki je odnesel zapisnike o dovršeni preiskavi v Rein, je imel naročilo, da počaka, kaj odloči komisija. Izostal je več tednov. Končno se je vendar vrnil in prinesel vest:

Opat Albertus pl. Lindek je odstavljen za vselej in mora iti na samostansko pristavo v Weinhofu pri Gradcu, priyor Markvard in meniha Mihael in Ivan, glavni sokrivci Albertusovi, morajo delati tri leta profes v vetrinjskem samostanu. Peter Limbšak pa je pripoznan in potrjen kot zatiški opat.

XLII.

Peter Limbšak je bil zopet opat v Zatičini. Najnevarnejši njegovi nasprotniki, priyor Markvard in meniha Mihael in Ivan, so bili zaprti v vetrinjskem samostanu, prejšnji opat Albertus pa je pod

strogim nadzorstvom sameval na pristavi Weinhof pri Gradcu — zlomljen mož, ki ni bil v stanu še enkrat stopiti na bojno plan.

Matija je na priporočilo patra Hugona res postal praporščak zatiškega opata, ali veselil se je svojega novega dostojanstva le prav malo časa. Kmalu je začel uvidevati, da je pater Hugon le imel prav, ko mu je rekel, da pride ura razočaranja, ker tudi najboljši opat ni nič vreden.

— Meništvu, je bil dejal takrat pater Hugon, se je preživelo in kakor je bilo svoj čas koristno, tako je sedaj škodljivo in vsled tega je tudi vsak posamezni menih le nesreča za ljudi, med katerimi živi.

Matija takrat ni prav razumel, kaj da je hotel pater Hugon povedati s temi besedami, ali čez nekaj časa se mu je začelo svitati.

V samostanu so vladale sedaj nekam drugačne razmere, kakor za časa Albertusa. Menihi so se morali držati vsaj glavnih predpisov svojega reda. Preteпов in orgij ni bilo več, ali vzorno radi tega samostansko življenje še vedno ni bilo. Menihi so pogostoma hodili iz samostana in obiskovali kmetske hiše po okolici. Pri tem so vedno skrbeli, da so ujeli kaj drobiža za maše, ali kake druge namene in denar navadno zapili. Tudi za obljubo čistosti se niso menili, čeprav je niso več tako

očitno kršili kakor poprej. Zgodilo se je pa dostikrat, da so kmetski fantje zasačili kakega meniha na prepovedanih potih in mu kosti pošteno prerahljali. Edini Hugon Alba ni nikdar zapustil svoje celice, če ga niso klicala opravila, in občeval ni z nikomer, izvzemši Matijo. Ta je večkrat hodil k patru Hugonu na pogovore. Zapazil je kmalu, da je Hugon nesrečen v svojem stanu in počasi je izvabil iz njega njegovo skrivnost. Pater Hugon je bil izgubil vero. Ni več verjel, da je katoliška vera edina prava vera, spoznal je, da je med Kristusovimi besedami in med nauki rimske cerkve nepremostno nasprotje, obsojal je početje rimskih papežev in njihovih duhovnikov in obžaloval, da ni mogoče vzbuditi proti tem razmeram takega odpora, kakor ga je vzbudil Jan Hus na Češkem.

Počasi se je Matija seznanil s Husovimi nauki in oklenil se jih je z vso gorečnostjo. S temi nauki je primerjal dejanje in nehanje zatiških opatov in menihov in polagoma se je porajala v njegovem srcu velika nevolja proti menihom in tudi proti opatu Petru.

Ta nevolja pa se je izpremenila v očitno sovražstvo, ko je videl, da opat strogo izterjuje vse, kar so bili kmetje dolžni dajati. Krivičnega ni zahteval ničesar, le to, kar je imel samostan pravico zahtevati. Za kmeta pa je bilo že to jako hudo, kajti

bremena, ki jih je moral nositi, so bila silno velika, a zmagoval jih je tem težje, ker je bil prejšnji opat ljudstvo prav nečloveško izmolzel.

Matija se je hodil v Št. Lambert tolažit in kadar sta z grajskim kaplanom sedela pri vinu, je brezobzirno dajal duška svojim čustvom in svojim mislim. Nekega dne je prišel razburjen v Št. Lambert in je zahteval, naj ga peljejo k Margareti, češ, da ji ima nekaj važnega povedati.

— Kaj se je zgodilo, gospod praporščak? ga je prijazno vprašala Margareta.

Matiji se je jako dobro zdelo, da ga je Margareta imenovala gospoda. Lej, lej, je mislil sam pri sebi, saj le ni tako napačna ta gospodična. Glasno pa je rekel:

— Nekaj se je zgodilo, kar Vas bo zanimalo. Bog mi je priča — prijatelj Vašega brata nisem bil nikoli. Večkrat me je roka tako srbela, da bi ga bil najraje zadavil. Tudi zaslužil bi bil to . . .

— Pustite mojega brata v miru, je Margareta prekinila Matijo. Jaz ne zagovarjam njegovih dejanj, ali Vašega govorjenja ne morem poslušati.

— Lejte no! Mene ne morete poslušati, se je čudil Matija. Pametno besedo zmerom lahko poslušate! Ali sem Vam jaz še kdaj kaj neumnega povedal? Sicer Vas bo pa res zanimalo, kar sem Vam prišel naznanit.

— Povejte torej!

— Poslušajte! Matija se je mogočno razko-
račil in s povzdignjenim glasom rekel: Vaš brat,
nekdanji zatiški opat, premilostni gospod Albertus
pl. Lindek je zaprt.

Margareta se je prestrašila in ni vedela, ali
govori Matija resnico, ali se šali.

— Kaj pravite? Zaprt? To vendar ni mo-
goče!

— Ali nisem rekel, da Vas bo zanimalo, kar
sem prišel povedat, je triumfiral Matija. Pa me niste
hoteli poslušati!

— Povejte vendar, kaj je na stvari! Kaj se je
zgodilo?

— Hude reči so se zgodile, strašne reči! Vaš
brat je najel človeka, da bi opata Petra zavravno
umoril.

— To ni res, to ni mogoče, je kliknila Marga-
reta v silnem strahu.

— Mogoče bi že bilo, je menil Matija. Vaš brat
je ves zlodjev. Le pomislite, da je bil najel dva nem-
ška strelca, ki sta hotela Rovana umoriti.

— Šele pred nekaj dnevi mi je pisal moj brat,
da se je vdal v svojo usodo in se odpovedal vsem
namenom in vsem nadam, kar jih je gojil, je jokaje
pripovedovala Margareta. Zato ne verjamem, da
bi bil res to storil, česar ga dolže.

Matija je postal nemiren. Solza ni mogel videti.

— Veste, gospodična, je rekel, jaz tudi ne verjamem, da bi bil Vaš brat to storil, česar ga dolže. Ali dolže ga in zaprli so ga v strašno ječo — tako so mi pravili naši menihi — in pred sodnike pride kot morilec. Vizitator Angelus pa je šel na koncil v Basel, da spravi tudi to zadevo na razgovor.

— To je strašno, je ihtela Margareta. Ubogi Albertus! Ko bi bil kriv, bi nič ne rekla, ali tako —

— Nič ne jokajte, je Matija tolažil obupajočo Margareto. Po mojih mislih se Vašemu bratu ne more nič zgoditi. Nekaj časa bo zaprt, to mu pa ne bo nič škodilo. Bo vsaj vedel, kako je v ječi.

— Torej tudi vi verjamete, da je Albertus nedolžen, je vprašala Margareta, kakor da je od Matije odvisna usoda njenega brata.

— Seveda verjamem. In če ne bodete jokali, Vam vse povem. Jokati pa nikari! Sicer grem takoj domov.

Margareta si je otrla solze in prisedla k Matiji. Položila je roko na njegovo ramo in nagnila nanjo svojo glavo.

— Saj ne jokam več, je rekla. Prosim, povejte mi vse, kar veste.

Matija pa se je nekaj obotavljal in začel cmatati z jezikom ter požirati sline.

— Kaj se je bilo treba jokati? Vaše jokanje me je tako ganilo, da se mi je kar grlo posušilo. Ali bi ne bilo mogoče dobiti kako merico vina?

Margareta je takoj pohitela iz sobe in se kmalo vrnila z velikim vrčem vina. In Matija je prijel vrč z obema rokama in si svoje suho grlo pošteno namočil. Potem pa je vrč postavil pred Margareto in rekel:

— Pijte malo, gospodična. Vino Vam bo dobro storilo. Če sem jaz žalosten, ga toliko časa pijem, da postanem vesel.

Margareta pa ni hotela piti, nego je silila Matijo, naj pove, kar mu je znano o njenem bratu.

— Stvar je ta-le, je začel pripovedovati. Pred nekaj časom je opat Peter začel z okna svojega stanovanja klicati na pomoč. Vsi smo hiteli gori, in našli tam nekega potepuha. Opat je rekel, da ga je hotel ta potepuh umoriti, on pa da mu je izvil bodalo iz rok in ga premagal. Meni se je takoj čudno zdelo, ker poznam opata in vem, da je strahopetnež. Tega potepuha so zaprli, a v ječi se mu prav fino, dobro godi. To se mi je zopet čudno zdelo, a rekel nisem ničesar. Potem je opat tega potepuha zasliševal več dni, danes pa se je izvedelo, da je opat dal Vašega brata v Weinhofu pri Gradcu zapreti, ker je potepuh izpovedal, da ga je Albertus najel, naj opata umori.

Margareta je trepetaje poslušala Matijevo pripovedovanje in strahoma vprašala:

— In kaj mislite, da je na celi stvari?

Matija se je nagnil k nji in šepetaje rekel:

— Jaz mislim, da je opat Peter najel tega potepuha, naj obdolži Vašega brata.

— Ali zakaj? To je vendar grozno! Saj mu moj brat sedaj ničesar več neče.

— Far je far, je modroval Matija, in vsi so maščevalni. Albertus je svoj čas vrgel Petra v ječo, zdaj se je pa Peter maščeval in vrgel Albertusa v ječo. In da bi ga mogel dlje časa trpinčiti ali celo ob glavo spraviti, je najel tistega potepuha.

Margareto sta žalost in obup premagala tako, da se je glasno jokaje oklenila Matije in ihte prosila: — Matija! — usmilite se me — pomagajte mi!

Matiji se je milo storilo. S svojo okorno roko je previdno gladil Margaretine lase in težko požiral, kakor da le siloma zadržuje solze.

— E, saj bi Vam rad pomagal, je rekel, a kaj, ko imam samo dolg jezik, pa prazno glavo.

Zdaj se je Margareta vzravnala.

— Ah — je zaklicala — k Rovanu poidem — ta mi pomaga, če kdo na svetu, mi pomaga on.

— In jaz z njim, je navdušeno zaklical Matija.

Margareta je koj ukazala upreči in se je odpe-
ljala na Smreko, Matija pa je odjahal v Zatičino.

XLIII.

Odkar je Rovan živel zopet na smreškem gradu, ni skoro z nikomer občeval. V samostan sploh ni maral hoditi, ker je sklenil, da pretrga vse vezi, ki so ga vezale na njegove prebivalce. Tudi z Matijo je prišel le redkokdaj v dotiko. Kakor kak samotar je živel na gradiču in opravljal namesto bolnega očeta oskrbniška posla.

Ko se je Margareta pripeljala na Smreko, je bil Rovan slučajno doma. Sam je sedel v pisarnici svojega očeta in pisal, ali njegove misli so blodile po drugih krajih in kakor po navadi vedno in vedno uhajale na Št. Lambert.

V sobo je prihitela grajska dekla.

— Gospod Andrej, je zaklicala, neka gospa se je pripeljala in vprašala za Vas.

Rovan se je ustrašil. Mislil je, da je prišla vojvodinja, o kateri je vedel, da pogostoma izprašuje po njem. In z vojvodinjo se ni hotel sestati, ker žaliti je ni hotel, njenih ljubavnih ponudb pa ni maral več prenašati. A še predno se je odločil, kaj da stori, je zašumela na hodniku ženska obleka in v sobo je stopila Margareta.

Rovan je bil tako presenečen, da niti besedice ni mogel izpregovoriti. A čim je zapazil, kako zbežgana in prepadla je Margareta, ko je zapazil solze

v njenih očeh, je hitro pristopil k nji. Nežno ji je položil roko okrog pasu in jo peljal k stolu.

— Margareta — kaj Vam je? je vprašal sočutno.

— Gospod Rován, je ihtela Margareta, ne zamerite, da sem prišla k Vam. Zadela me je strašna nesreča.

— Vas, Margareta, srečno nevesto?

— Nevesta sem pač, je s trpkim usmevom rekla Margareta, če sem pa tudi srečna nevesta, to je drugo vprašanje.

— Kaj se Vam je zgodilo, da ste se premagali in se zatekli k meni?

— Prosit sem Vas prišla za svet. Vi ste edini, ki bi mi mogel svetovati, edini, kateremu zaupam, je odgovorila Margareta. V naglici je povedala Rovanu, kar ji je sporočil Matija in ga potem prosila, naj ji svetuje, kaj bi bilo storiti, da obvaruje brata preteče nesreče.

Rovan si kar ni mogel misliti, da bi bila to resnica.

— Taka hudobija je skoraj neverjetna, je dejal Margareti. Sicer sem tudi jaz že prišel do spoznanja, da opat Peter ni tako dobra duša, kakor smo sodili, nego da zna biti prav trd. Dasi je sam kmet-ski sin, vendar nima srca za kmeta. Njegova pravičnost je le hlinjena. Ker kmetje niso jokali in ob-

upavali, ko ga je bil Albertus pregnal, zato jih sedaj kaznuje. Samostanske kašče so polne in premoženje se množi, kmetje pa umirajo v revščini. In potem to grdo izrabljanje kmetske nevednosti. Dajte za maše — da vas ne bo hudič vzel; dajte za maše, da rešite uboge duše iz vic! Ali vendar si ne morem prav misliti, da bi bil opat Peter na tako satansko hudoben način poskusil uničiti premaganega nasprotnika.

— Matija je to izvedel od menihov samih, je opomnila Margareta.

— Potrpite nekaj dni, je dejal sedaj Rován. Jaz se bom za stvar zanimal in v nekaj dneh Vam sporočim, če je resnična in Vam povem, kaj da je po mojih mislih storiti.

— Kako ste dobri in velikodušni, gospod Rován, je s hvaležnim pogledom rekla Margareta.

— Ko bi bil le Matija tu! Saj pride sicer vsako novico naznanit. Kar gorko jo prinese na Šmreko. Sedaj pa se skriva. To je vendar čudno.

— V Zatičino je jezdil! Videla sem ga iz voza.

V tem je stopila grajska dekla in prinesla velik vrč vina v sobo. Ko je Rován zagledal vrč, se mu je zjasnil obraz.

— Matija prihaja, je veselo vzkliknil in obrnivši se k dekli, je rekel:

— Ali ne?

— Da! Konja je v hlev spravil.

— Kadar pride Matija, mu že naprej pripravi pijače, je pojasnjeval Rován. Posli se kar trgajo, kdo da mu prvi postreže.

Začuli so se težki koraki. Dekla, ki je bila odšla iz sobe, je na hodniku zacvilila, slišal se je rohnenju podoben smeh in nato je vstopil Matija.

— No, je rekel in se ustavil pri vratih, ali sta se že zmenila? Nalašč sem napravil velik ovinek, da bi bila dlje časa nemotena.

— Le bliže, gospod praporščak, je rekla Margareta in se Matiji ljubeznjivo nasmejala ter mu ponudila roko.

— Praporščak — hm — je zamišljeno menil Matija — dolgo ne bom več. Mene to več ne veseli. Čim pogledam meniško kuto, pa me obide jeza. Kar k opatu pojdem in mu vržem tisto njegovo bandero pred noge. Raje pojdem k Vama za pestunjo. Sai vzela se bodeta tako.

— Ne čenčaj tako neumno, se je razljutil Rován. Margareta pa je zardela do las in je prišla v največjo zadrego.

— Kaj se jeziš, se je posmehoval Matija. Mar misliš, da ne vem, kako si zaljubljen v gospodično Margareto? In gospodična Margareta —

— Je nevesta Jošta baron Galla, je s trdim glasom pripomnil Rován.

— A kaj, takega ženina se bomo kmalu odkrili, je odgovoril Matija. Če ne odstopi — pasja dlaka, jaz ga tako premikastim, da ne bo nikoli več na ženitev mislil.

— Gospod praporščak, je prosila Margareta, nikar ne govorite tako.

In Matija je postal takoj pohleven in sedel k svojemu vrču.

— Čudno, čudno, je rekel Margareti, ko se je bil pokrepčal. Časih Vas nisem nič maral — zdaj me pa kar ovijeta okrog prsta in še govoriti ne smem več. Čudno, čudno!

Rovan je temu pogovoru naredil konec in začel izpraševati Matijo o opatu Petru in o Albertusu in se ž njim posvetoval, kako bi se dala izvedeti vsa resnica.

Margareta je molče sedela pri njima. Lica so ji žarela, v očeh pa se ji je pojavil sijaj, ki je v Rovanovem srcu obudil čuvstvo sreče in upanja.

Ko se je naposled Margareta odpeljala in sta ostala prijatelja sama, je dejal Rovan:

— Albertusa morava rešiti. Ali mi boš pomagal, Matija?

— Lej ga, kako vprašuje. Seveda ti bom pomagal! Ali sem te že kdaj pustil na cedilu?

In čez nekaj trenutkov je skrivnostno rekel: Veš, Rovan, jaz sem mislil storiti obljubo, da poj-

dem na božjo pot na Sveto Goro, če se vse dobro izteče. A sem se premislil. Kaj je na tem, če grem enkrat na božjo pot? Nič! In zato sem storil obljubo, da bom vsak dan do svoje smrti na čast Matere božje spil bokal vina. Tako bom vsak dan nanjo mislil, meni bo pa tudi pomagano.

XLIV.

Matija se je proti večeru vrnil v zatiški samostan. Ko so bili zaklenili vrata, je po svoji dolžnosti pregledal, če je vse preskrbljeno za varnost. Obhodil je vse prostore, kjer so bile nastavljene straže in pregledal vse stolpiče. Tudi v stolpiču za vrtom se je mudil nekaj časa, potem pa, ko se je naredila noč, se odpravil spat.

Straža ga je videla, kako je šel čez vrt in izginil v temi. Ko ga ni več bilo v bližini, je vojščak vzel sulico pod pazduho in sedel na stopnice. Iz suknje je mož izvlekel večjo steklenico žganja in jo začel počasi prazniti. Ko je to bilo končano, se je naslonil na vrata in lahko zadremal.

Bila je mirna in tiha noč. Le tuintam se je iz daljave slišalo lajanje kakega psa in semintam se je oglasila sova. V samostanu so že vsi počivali in tudi straže pri glavnih in stranskih vratih so

spale, ker ni bila navada, da bi jih kdo hodil ponoči nadzorovat.

Iz gostega grmovja na vrtu se je naenkrat začela plaziti neka črna prikazen proti stolpiču. Kmalu potem se je na nasprotni strani videlo, da je neka senca švignila čez zid, se splazila k stolpiču in komaj slišno pisnila, kakor iz spanja prebujeni ptič. Za stolpičem skrita oseba je enako odgovorila in v tistem hipu ste že obe osebi planili na stražo. Ko je napadanec prišel k zavesti, je imel že usta zamašena in roki zvezani.

Napadalca sta bila oblečena v meniške kute, na obrazih pa sta imela maski, tako da jih ni bilo spoznati. Nesla sta stražo v stolpič in zaprla moža v pritličju, potem pa šla v stolp.

Tu sta z vetrihom odprla ključavnico. Iz sobe se je slišal šum in boječ glas je vprašal:

— Kdo je?

Nič odgovora. Moža sta užgala svečo in stopila v sobo. Pred njima je stal mlad mož srednje velikosti, katerega je ta nočni obisk močno prestrašil.

— Kaj je? Kaj to pomeni? je trepetaje vprašal jetnik.

— Sodbo! je odgovoril eden skrivnostnih došlecev, ki ni bil nihče drug kakor Rován.

— Življenje ali smrt! je z globokim glasom dejal drugi došlec — Matija.

Jetnik se je še bolj prestrašil. Gledal je zdaj tega, zdaj onega skrivnostnih mož in potem jecljal: — Ali — prosim — s kako pravico me hočeta soditi. Gospod opat —

— Gospod opat ni sodnik, je rekel Rovan. Sodnik sem jaz in ta moj spremjevalec je krvnik! Ti si obdolžen in si priznal, da si poskusil premilostnega gospoda opata umoriti. Zapadel si torej smrti —

— Za Boga, je zastokal jetnik v smrtnem strahu. Pustita me — peljita me k opatu — tam se razjasni —

— Razjasnila ni več treba nikakega. Ti si svoje dejanje sam priznal! Zato sem ti prišel nanait sodbo in krvnik jo takoj izvrši.

Jetnik je padel na kolena in tresoč se kakor bilka jokal:

— Jaz sem nedolžen! Jaz nisem opatu ničesar storil! Opat me je najel in mi je obljubil bogato nagrado, če se dam prijeti in trdim, da me je bivši opat Albertus podkupil, naj opata Petra umorim!

— Ti — da si nedolžen! Tega ne verjamem! je dejal Rovan.

— Prisegam Vam! Jaz sem nedolžen! Zaslišite opata —

— Opat je bil že zaslišan in je isto izpovedal kakor ti. In zato si zapadel smrti. Krvnik, primi ga!

Matija je pristopil, in vzešči iz žepa vrv, je zvezal jetniku roke.

Milost — milost — je prosil jetnik. Nedoržen sem! Preiščite še enkrat vso stvar! Zaslišite prejšnjega opata Albertusa. Ta pove, da me še nikdar ni videl, kaj še, da bi me bil on najel! Zaslišite me-nihe v Reinu, ki me vsi poznajo, saj sem tam služil.

— Od kod te pozna opat Peter? je vprašal Rovan.

— Iz samostana v Reinu, kjer sem služil za hlapca. Naročil mi je, naj pridem v Zatičino, da se mi bo tu dobro godilo. Ko sem prišel, mi je obljubil sto cekinov, če storim po njegovi volji.

— Dobro! je rekel zdaj Rovan. Če je res-nica, kar si govoril, se mora to izkazati. Ali tu ne moreš ostati. Ko bi opat izvedel, česa ga dolžiš, bi te dal skrivaj usmrtiti.

— Rešite me, rešite me, je prosil ietnik.

— To je težko, je menil Rovan. Če ostaneš tu, ti je smrt na vsak način gotova. Ako si opata po krivici obdolžil, boš obsojen, ako si govoril resnico, te odstrani opat, ker bi ga spravil v sramoto.

— Ali — kaj naj storim, da pride resnica na dan?

— Samo ena pot je odprta.

— Prosim — povejte, kaj naj storim. Usmilite se me! Saj vem, da nisem ravnal prav, ali smrti nisem zaslužil.

— Si-li pripravljen, svoje trditve pred pričami in pod prisego ponoviti? je vprašal Rovan.

— Da!

— Potem ti pomorem. Ali pred vsem je treba, da te skrivaj spravim iz samostana in na varen kraj. Pri samostanskih vratih pač ne prideš ven, torej bo treba iti čez zid.

— Oh, rešite me, prosim Vas, rešite me!

— Če si govoril resnico, se ti nič hudega ne zgodi; če pa si lagal — potem končaš pod krvnikovim mečem! Meni je samo edino za pravico in za resnico! Če si ti kriv, boš ti obsojen, če je opat kriv, bo obsojen opat! Zdaj pojdi!

Možje so zapustili stolpič. Jetnik je imel zvezane roke in zato sta mu morala Rovan in Matija pomagati, da je prišel čez zid. Blizu zida je čakal grajski hlapec s Smreke s tremi konji. Matija je jetnika privezal na konja in potem so vsi trije zdirjali proti Ljubljani.

Danilo se je že, ko so prišli do mesta in morali so čakati še dobro uro, predno so se odprla mestna vrata. Rovan je z Matijo in z jetnikom šel naravnost v hišo, kjer je stanoval cesarski notar Leutwin. Matija in jetnik sta ostala v veži. Rovan pa je dal

notarja zbuditi, ker je hotel najprej z njim govoriti. Stari gospod je bil skrajno presenečen, ko je videl Rovana v meniški obleki, a njegovo presenečenje je postalo še večje, ko je izvedel, kaj se je bilo zgodilo.

— To je grozna hudobija, je vzkliknil ogorčeno. Nikdar bi ne bil mislil, da je ta sladki, ponižni opat Peter tako prekanjen in brezsrčen ter sploh zmožen za tako hudodelstvo. Stvar je za Albertusa na vsak način skrajno nevarna. Albertus je znan kot človek, ki se ne ustraši nobenega nasilstva, Peter pa velja za vzornega poštenjaka. Kaj pomaga, če vaš jetnik sedaj tudi pove, da ga je opat Peter podkupil? Če ostane opat pri svoji trditvi, jetnik pa pri svoji, se bo le opatu verjelo, ne temu hlapcu in reklo se bo morda tudi, da so jetnika pregovorili in podkupili tisti, ki so ga skrivaj odpeljali iz zatiškega samostana.

— Jaz, je dejal Rovan, sem si stvar tako-le mislil: Jetniku obljubim, da ga takoj izpustim, če reče, da je sam ušel iz samostana, a ker ga je pekla vest, da bi se zgodila Albertusu krivica, je prišel iz lastnega nagiba k Vam in Vam razodel resnico, s pogojem, da ga pustite mirno oditi. Mož stori to rad, Vi napravite potem zapisnik o tem, kar Vam mož pove. Več kakor Vam on pove, Vam ni treba vedeti.

— Tako pa pojde, je zadovoljno prikimal notar. Opat Peter bi potem svoje trdil, Albertus bi rekel, da je nedolžen — glavne priče bi pa nikjer ne bilo, oziroma imeli bi v rokah njeno prostovoljno izpoved. Albertusu se potem nič ne more zgoditi.

Zgodilo se je vse tako, kakor sta se domenila Rovani in notar. Rovani je dal jetniku še nekaj denarja, da je mogel iti v drug kraj, sam pa se je vrnil z Matijo na Smreko, od koder je poslal Margareti pisemce, naj upa, da bo že v kratkem njen brat rešen.

XL.

Notar Leutwin je sproti poročal Rovanu o vseh korakih, ki jih je storil, da osvobodi bivšega opata Albertusa, a stvar ni šla tako gladko kakor sta si mislila. Opat Peter je že bil dosegel, da je začela inkvizicija preiskavo proti Albertusu in sicer zaradi poskušnega zavrtnega umora na duhovniški osebi. Za podlago sta služili izpovedi opata Petra in izpoved najetega »morilca«. Albertusovi prijatelji, na čelu jim deželni glavar grof Celjski, so bili silno pobiti in niso čisto nič upali, da rešijo Albertusa izobčenja in sramotne smrti. Ko je izginil »morilec«, se je stvar nekoliko na bolje obrnila. Največ je pomagalo, da se je »morilec« prostovoljno oglasil pri notarju in svoje prve obdolžitve

preklical. Opat Peter je trdil, da so Albertusovi prijatelji osvobodili »morilca« in ga podkupili, da je svojo prvo izpoved pred notarjem preklical, ali glavne priče ni bilo več, trditev je stala proti trditvi, kakor je bil Rovan uganil, in sodniki niso vedeli, kaj bi storili. Začeli so popolnoma novo preiskavo in zaslišali zlasti samostanske ljudi iz Reina, ker so bili po notarju Leutwinu izvedeli, da je bil »morilec« prej v samostanu v Reinu za hlapca. Te izpovedi so bile za »morilca« jako ugodne, kajti pokazale so, da splòh ni mogel nikdar priti v dotiko z Albertusom in da je človek, ki se sicer da vporabiti za marsikaj, ali ni sposoben, da bi koga zavratno umoril. In na podlagi teh izpovedb je inkvizicija končno ustavila vsako postopanje proti Albertusu, češ, ne more obdolžiti opata Petra, da je res sam v dogovoru z »morilcem« fingiral poskušeni zavratni umor, proti Albertusu pa da ni nikakih dokazov.

In tako je bil po preteku več tednov izpuščen Albertus iz ječe, ali opatje so sklenili, da ne sme nikdar več zapustiti pristave Weinhof pri Gradcu.

Notar Leutwin je bil mož, ki je znal ceniti denar. Nadejal se je, da dobi od vojvodinje Viride lepo nagrado za svoj trud. Zavzel se je bil res z veliko vnemo za stvar in se nekaj časa celo mudil v Gradcu, da pospeši rešitev te zadeve. Bil je pri-

čujoč, ko je bil Albertus izpuščen iz ječe, in kar prestrašil se ga je, ko ga je ugledal. Nekdaj tako lepi, cvetoči mož, se je bil v ječi postaral za dvajset let. Ves siv, potrť in bolehen je prišel iz ječe.

— Moji dnovi so šteti, je s trpkim usmevom dejal notarju, ko je zapazil njegovo začudenje. Igral sem veliko in drzno vlogo in jo zaigral.

Notar mu je povedal, na kak način se je posrečilo ga obvarovati sramotne smrti in Albertus se ni mogel načuditi, da se ima Rovanu zahvaliti za rešitev.

— Ali nikar ne mislite, je rekel Albertus notarju, da se je Rovan zavzel samo zato, ker je mislil, da se mi godi krivica. Poznam tisti nagib, ki ga je vodil, a vendar občudujem moža, da je šel zame v ogenj. Jaz — to povem odkritosrčno — bi tega ne bil zmožen.

Albertus je prosil notarja, naj vzame s seboj dve pismi — eno za vojvodinjo Virido, eno za Margareto. Notar je to rad storil in da bi Virida in Margareta čim preje in po njem same izvedeli, da je Albertus rešen, se je sam peljal v Šent Lambert. Vest, ki jo je prinesel, je v gradu vzbudila nepopisno radost in notar se ni mōtil, ko je računal, da dobi lepo nagrado.

Rovan še ni ničesar vedel o Albertusovi rešitvi, bil je pa v velikih skrbih. Po notarju je vedel,

da je moralo že priti do odločitve, a obljubljenega sporočila ni bilo in ga ni bilo. Tudi Matija je bil silno radoveden in je po dvakrat na dan prihajal na Smreko vprašat, če že ne vedo konca pravdi.

Bilo je že proti večeru in Matija se je — jezeč se na notarjevo malomarnost — ravno odpravljaj, da bi šel v samostan, ko so se vrata odprla in je v sobo vstopila Margareta.

— Gospodična Margareta — je silno prese-nečen kriknil Rovar. Kar je bila Margareta prišla prosit pomoči, se nista videla, in Margareta tudi do tega dneva ni vedela, da sta Rovar in Matija od-peljala »morilca« iz samostana in povzročila nje-govo izjavo pred notarjem, vsled katere je bil Albertus oproščen.

Žarečih lic je stopila Margareta pred Rovana.

— Moj brat je rešen! Notar Leutwin je prišel danes v Šent Lambert to naznanit. Vi in dobri, zvesti Matija sta ga rešila. In ihteč je dostavila: Bog Vama povrne — jaz ne vem, ako bi se Vama zahvalila.

S solzami v očeh je podala Rovanu in Matiji roko. Še predno pa je mogel Rovar ziniti besedo, je že Matija planil na vrata in z glasom, ki se je lahko slišal do Višnje gore, zaklical:

— Punce — vina na mizo! Danes bo Matija pijan, kakor ni bil še nikdar.

Skrivaj pa je z rokama potegnil čez oči, ker ga je bilo sram, da bi bil kdo videl njegovo ginjenost.

— In ošteti Vaju moram tudi, se je znova oglasila Margareta, katero je Rován še vedno držal za roko. Torej šele po tujih ljudeh sem morala izvedeti, kaj sta zame storila. Šele notar Leutwin mi je moral povedati, kako sta vse izvršila. Ali je to lepo, da sta mi to prikrivala?

— Ali gospodična — je jecjal Rován. Matija pa je zavpil: — Ah, gospodična, za Vas bi še hudiča za ušesa iz pekla potegnil. In zgrabil je vrč, ki ga je bila prinesla dekla, in tako potegnil, kakor bi se hotel v vinu vtopiti.

— Jaz še nisem pri kraju, je rekla Margareta, Izpolniti moram še važno naročilo. Segla je v žep in potegnila iz njega pismo. Prosim, poslušajte, kaj mi naroča moj brat v tem pismu:

— »Nisem v stanu, da bi se gospodu Rovanu in Matiji dostojno zahvalil. Vem, da se imam samo njima zahvaliti, da sem živ in da nisem moral storiti sramotne smrti. Zato te prosim, da se jima ti zahvališ. Rotim te posebno, poklekni pred gospoda Rovana, poljubi mu roko in prosi ga, naj mi odpusti vse zlo, ki sem mu je jaz storil —«

Margareta je res pokleknila in hotela Rovanu roko poljubiti.

— Za Boga, kaj delate, gospodična! Ves prestrašen je Rován dvignil Margareto s tal. Pri tem ji je bil položil roko okrog pasu in Margareta mu ni branila. Z ljubeznjivim usmevom je rekla:

— To pismo ima še dostavek. Ker mi branite izpolniti naročilo, ki sem Vam je prebrala, moram pač izpolniti naročilo v odstavku. Prav na koncu piše namreč moj brat:

»Če pa bi se gospod Rován ne pustil roke poljubiti, nego bi on tebe poljubil na usta in te pritisnil na svoje zvesto srce — reci, da Vama pošiljam svoj blagoslov in da bi to bila za me največja radost.«

Počasi je Margareta dvignila glavo in se nagnila k Rovánu. V tem trenutku jo je objelo dvoje krepkih rok. Rován jo je pritisnil k sebi in v vročem poljubu sta se združili njiju ustni.

*

Čez mesec dni je bila poroka in čez leto dni ni bil Matija več praporščak zatiškega opata, marveč pestunja na Smreki.

COBISS: 3042300

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000439782

